

RIKSDAGENS

PROTOKOLL

Nr 27

FÖRSTA KAMMAREN

1961

24–25 oktober

Debatter m. m.

Onsdagen den 25 oktober

Sid.

De västeuropeiska integrationssträvandena, m. m. 4

Tisdagen den 24 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 16, 17 och 18 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen på grund av offentligt uppdrag utomlands beviljades herr *Siegbahn* från den 19 oktober för den tid, som åtginge för uppdragets fullgörande.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 26 oktober 1961 tills vidare för att fullgöra uppdraget såsom svensk delegat vid För-
enta Nationernas generalförsta möte i New York.

Stockholm den 23 oktober 1961.

Torsten Bengtson

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Bengtson på grund av berörda uppdrag vore förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse, nr 186, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande de västeuropeiska integrationssträvandena, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av statsrådet och chefen för handelsdepartementet.

Herr talmannen yttrade, att han i avslutning till den nu föredragna skrivel-

sen finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med hans excellens herr statsministern det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid morgondagens sammanträde.

På sedermera gjord proposition beslöts, att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 175, med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253), m. m.;

nr 176, angående bestridande av vissa kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa;

nr 177, med förslag till lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse m. m.;

nr 179, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 182, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

nr 183, angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.;

nr 184, angående nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran, m. m.; och

nr 185, angående riktlinjer för en omorganisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet.

Anmäldes och bordlades en av herr *Sundin* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 688, i anledning av sprängningen av den ryska superatombomben.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 16.05.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 oktober förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll ordet för att framföra det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 186 avsedda meddelandet och anförde därvid:

Herr talman! Riksdagen informerades i våras vid flera tillfällen om utvecklingen av de europeiska integrationssträvandena. Senast skedde detta den 12 maj. Utvecklingen efter denna tidpunkt har framför allt präglats av Storbritanniens och Danmarks beslut att ansöka om förhandling om villkoren för medlemskap i den europeiska ekonomiska gemenskapen. Genom dessa beslut uppkom en helt ny situation för Sverige liksom för de övriga Efta-länderna.

Det brittiska beslutet, av vilket det danska gjordes avhängigt, fattades först efter föregående konsultationer med övriga Efta-medlemmar. Vid dessa konsultationer motsatte sig inget av de övriga Efta-länderna Storbritanniens och Danmarks beslut. För svensk del har vi genomgående ställt oss positiva till alla uppslag som vore ägnade att göra slut på den nuvarande ekonomiska splittringen i Europa och som kunde leda till upprättandet av en enda europeisk marknad.

Konsultationerna ledde till en överenskommelse mellan Efta-länderna om inbördes solidaritet vid deras kommande förhandlingar med gemenskapen. Överenskommelsen, som återfinnes i kommunikén från Eftas ministermöte i London den 28 juni, slår fast att Efta-länderna skall samordna sina aktioner och förbli enade under hela förhandlingsskedet. Efta som organisation och de rättigheter och förpliktelser den medför skall bestå åtminstone till dess att tillfredsställande arrangemang förhand-

lats fram som tillgodoser alla medlemmarnas skilda legitima intressen och som sålunda möjliggör för dem alla att från samma tidpunkt delta i en integrerad europeisk marknad. En dellösning som skapar nya ekonomiska uppdelningar i Europa kan under inga omständigheter betraktas som tillfredsställande. Av särskildt intresse för Sverige, liksom för Schweiz och Österrike, är vidare att de särskilda politiska problem som reser sig för enskilda medlemsländer, och därmed sådana som gäller neutraliteten, erkänns som legitima i London-kommunikén. Det samförstånd som råder mellan Eftas medlemmar bekräftades också i Efta-rådets enhälliga deklaration den 31 juli, vari samtliga Efta-länder tillkännagav sin avsikt att med den europeiska ekonomiska gemenskapen överväga åtgärder varigenom de alla kunde delta i en enda marknad omfattande omkring 300 milj. människor.

Det har redan från början varit ett av Eftas huvudsyften att bereda vägen för en uppgörelse om en europeisk stormarknad omfattande både den ekonomiska gemenskapen och Efta-länderna. Många olika vägar till en sådan uppgörelse står öppna och har också övervägts både här i Sverige och på andra håll i Europa. Broslagning mellan gemenskapen och Efta är en möjlighet som diskuterats. Medlemskap i Efta för gemenskapen som enhet är en annan. I båda dessa fall hade det i första hand blivit fråga om förhandling mellan de båda organisationerna som sådana. Genom Storbritanniens beslut att pröva utvägen med enskild anslutning till gemenskapen har ett läge uppkommit som kan väntas resa svårigheter av både procedurrell och annan art. Detta framhäver ytterligare Efta-solidaritetsens betydelse. Det förtjänar också att särskilt framhållas att Storbritannien, när landet som den första Efta-medlemmen slagit in på förhandlingar med den eko-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

nomiska gemenskapen, klart understrukit solidaritetsförpliktelsens betydelse genom att som ett av sina huvudvillkor för en överenskommelse ange att övriga Efta-länder uppnår tillfredsställande uppgörelser. Senast framhölls detta uttryckligen då lordsigillbevararen Heath för två veckor sedan i Paris inledde de brittiska förhandlingarna med gemenskapen.

Det nya läget innebär emellertid icke blott separata förhandlingar inom solidaritetsförpliktelsens ram. Det innebär också separata val mellan Rom-fördragets två anslutningsformer, medlemskap och association. Danmark har härvidlag följt det brittiska exemplet och ansökt om medlemskap. Övriga Efta-länder har ännu icke gjort några individuella ansökningar om förhandling. Vilket val de till slut kommer att träffa mellan medlemskap och association är i vissa fall ännu en öppen fråga. Klart står dock redan att några av dem icke kan välja medlemskap.

Det är i detta sammanhang viktigt att konstatera att associationen är en i Rom-fördraget angiven form för en uppgörelse som i sak innebär att det associerade landet i ekonomiskt avseende deltagar i den integrerade marknaden. I ett uppmärksammat anförande inför den europeiska ekonomiska gemenskapens parlamentariska församling den 18 september i år har ordföranden i gemenskapens kommission, professor Hallstein, närmare utvecklat detta. Han påpekade därvid att ett land utanför gemenskapen av olika legitima skäl kan se sig förhindrat att bli full medlem enligt art. 237 i Rom-fördraget. Fördraget erbjuder därför en annan och mera flexibel anslutningsmöjlighet, nämligen association enligt art. 238. Associationen ger det associerade landet möjlighet till en strukturell sammanlänkning med gemenskapen under bibehållande av självständighet på det politiska planet. Det är felaktigt, sade professor Hallstein, att avfärda associationen som mindervärdig i förhållande till medlemskap. Den utgör också ett fullvärdigt instrument för europeiska enhetssträvanden. Den tillåter olika för in-

dividueduella fall anpassade lösningar, alltifrån sådana som i endast ringa mån lånar sitt innehåll från Rom-fördraget till sådana som nästan övertager hela innehållet i detta fördrag. Inom ramen för artikel 238, förklarade professor Hallstein, kan gemenskapen och det utomstående landet lättare enas om särbestämmelser, som tar hänsyn till det associerade landets individuella omständigheter och dess redan bestående förbindelser med gemenskapen.

Inför det perspektiv som den europeiska integrationsfrågan sålunda erbjuder efter den senaste händelseutvecklingen är det anledning att i korthet rekapitulera de allmänna utgångspunkterna för Sveriges ställningstagande.

Därvid skall först ånyo fastslås Sveriges positiva grundinställning till internationellt ekonomiskt samarbete. För ett litet och högindustrialiserat land som vårt är utrikeshandeln av största betydelse i strävandena mot fortsatt framåtskridande. Att skapa gynnsamma betingelser för avsättningen av vår export är en primär uppgift för vår handelspolitik. Men vårt intresse för internationellt ekonomiskt samarbete är inte begränsat till handelspolitiken. Över huvud taget har vi tagit fasta på de möjligheter som det internationella samarbetet erbjuder att verka för en fredlig utveckling och för en förbättring av folkens levnadsvillkor. Vårt aktiva deltagande i internationella ekonomiska organisationer, världsomfattande såväl som regionala, är liksom vår traditionellt frihandelsvänliga politik ett uttryck för denna strävan.

Eftersom två tredjedelar av vår handel sker med andra europeiska länder har självfallet samarbetet inom ramen för europeiska organisationer särskild betydelse för oss. Vi har med stort intresse engagerat oss i strävandena att frigöra handeln i Europa och att skapa ett marknadssystem svarande mot den nya tidens tekniska och ekonomiska krav. Mot denna bakgrund har det varit naturligt för oss att betrakta det initiativ till ekonomisk integration som tillkomsten av den europeiska ekonomiska gemenskapen innebär som ett viktigt steg mot

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

ett friare varuutbyte och ekonomiska framsteg. Det är lika naturligt att vi finner det vara av den största betydelse att den ekonomiska integrationen utsträcker sig att omfatta alla de länder som deltagit i och förhandlat om marknadssamarbete i Europa. Att söka politiskt framkomliga vägar till en enhetlig europeisk marknad får icke tolkas som en negativ attityd mot den europeiska ekonomiska gemenskapen. Det innebär i stället ett bejakande av den utveckling mot ekonomisk integration som gemenskapen inlett. Att understryka Europas beroende av och ansvar mot den övriga världen och hävda att hänsyn härtill bör tagas vid integrationspolitikens utformning förstavas av omsorg om framgång för denna politik i dess allmänna världsekonomiska sammanhang.

En vidgad ekonomisk integration i Europa förutsätter emellertid att hänsyn tas till de problem som reser sig på den rent politiska sidan. En rad europeiska länder har här särskilda intressen av skiftande slag att bevaka. För Sveriges, liksom för Schweiz' och Österrikes del, gäller det i första hand att upprätthålla neutraliteten. Svenska regeringen respekterar de särskilda politiska mål som den europeiska ekonomiska gemenskapens medlemmar uppställt för sitt samarbete. Det har aldrig föresvävat oss att ifrågasätta en uttunning av detta samarbete. Men samtidigt anser vi oss böra kunna påräkna förståelse från gemenskapens sida för de särskilda överväganden som neutralitetspolitiken föranleder i vårt eget och de övriga neutrala ländernas fall. Detta gör vi så mycket mer som vi inte kan finna att vår egen neutralitetspolitik behöver förhindra ett deltagande i en integrerad europeisk marknad. Vi är vidare övertygade om att vår neutralitetspolitik också har ett allmänt värde som fredsbefrämjande faktor i den internationella bilden. Och vi kan inte föreställa oss att det skulle ligga i något lands eller i någon ländergrupps intresse att Sverige uppger sin neutralitetspolitik. För Sverige är det under alla förhållanden en given förutsättning för deltagande i en marknadsupp-

görelse att denna för vår del måste vara så utformad att den ger utrymme för ett konsekvent fullföljande av vår traditionella utrikespolitik. Vår föresats att värna om neutraliteten är orubblig och några missförstånd på den punkten får inte förekomma.

De allmänna utgångspunkterna för Sveriges ställningstagande är alltså dels vårt oförminskade intresse av att deltaga i en integrerad europeisk marknad, dels vår orubbliga föresats att icke vid en uppgörelse om sådant deltagande sätta neutraliteten i fråga. Det är i detta sammanhang angeläget att för alla understryka det självklara förhållandet att regeringens linje icke innebär isolering från de europeiska samlingssträvandena. Alternativet att frivilligt ställa Sverige utanför en integrerad Europa-marknad har över huvud taget icke övervägts i regeringen. Vad frågan gällt är att finna en anslutningsform som går att förena med en konsekvent neutralitetspolitik. Under tidigare utvecklingsfaser har denna fråga icke ställts på sin spets. Den stora frihandelsförhandlingen i Paris 1956—1958 var i politiskt hänseende oförbindlig. Detsamma skulle med all sannolikhet ha gällt en förhandling om broslagning mellan den europeiska ekonomiska gemenskapen och Efta som organisationer. Med den vändning utvecklingen nu tagit i riktning mot separata förhandlingar om anslutning mellan varje Efta-land och gemenskapen måste emellertid Sverige välja en sådan förhandlingsväg som icke medför någon inskränkning i vår utrikespolitiska handlingsfrihet. Det är i det sammanhanget som frågan om medlemskap enligt artikel 237 eller association enligt artikel 238 anmäler sig.

Underlaget för regeringens bedömning har varit ett ingående studium av Rom-fördragets alla aspekter, dess konkreta bestämmelser, dess tillkomst- och utvecklingshistoria samt signatärmakternas ekonomiska och politiska syften. De slutsatser som regeringen kommit till betingas för det första av innehållet i vissa av fördragets regler. Som ett exempel härpå kan nämnas bestämmelserna

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

om en gemensam överstatlig handelspolitik gentemot utomstående länder. För det andra betingas slutsatserna av de klart politiska syftena med Rom-fördraget. Oavsett huruvida dessa kommit till direkt uttryck i fördraget eller icke, kan något missförstånd icke föreligga på denna punkt. Fördragets signatärmakter framhåller som något fullkomligt naturligt att det politiska innehållet är en kärnpunkt i Rom-fördraget. De strävar, som tydligt framgår bl. a. av kommunikén från statschefsmötet mellan de sex medlemsländerna i Bonn den 18 juli i år, efter att ytterligare vidga och fördjupa sitt politiska samarbete. Talesmän för dem har i anslutning till Bonn-mötet förklarat att medlemskap enligt Rom-fördraget endast kunde beviljas sådana länder som gjorde politiska åtaganden i enlighet med förklaringen. Att på annan grund söka inträde vore snarast illojalt.

Resultatet av regeringens överväganden blev ett klart konstaterande av att medlemskap i den europeiska ekonomiska gemenskapen icke är förenligt med den svenska neutralitetspolitiken. Regeringens val kunde därför endast bli association.

Vi har för svensk del ingen anledning att kritisera den politiska innebörden av gemenskapens samarbete. Vi måste samtidigt konstatera att det skulle strida mot vår neutralitetspolitik att genom medlemskap enligt Rom-fördraget identifiera oss med så långtgående politiska samsamarbetssträvanden. Valet av anslutningsform måste givetvis ske under hänsynstagande till vår utrikespolitiska ställning i dess helhet.

Frågan kan naturligtvis ställas om det icke vid förhandling om medlemskap skulle vara möjligt att utverka ändringar i Rom-fördragets regler på de för oss kritiska punkterna. Enligt alla tillgängliga uttalanden från gemenskapens sida saknas möjligheter härtill. Av den brittiska förhandlingsuppläggnings gentemot gemenskapen framgår att Storbritannien utgått från att några utsikter ej föreligger att uppnå ändringar i Rom-fördragets grundläggande bestämmelser.

Det har vidare ifrågasatts om icke ge-

menskapens allmänna karaktär ändras genom upptagande av ett antal nya medlemmar. Det måste emellertid fastslås att en vidgning av medlemskretsen med länder som i säkerhets- och försvarspolitiskt hänseende redan är förbundna med gemenskapen inom ramen för andra internationella organisationer icke i och för sig minskar våra neutralitetspolitiska betänkligheter mot ett medlemskap.

Så länge det ännu förelåg möjligheter till en förhandling i marknadsfrågan som icke ställde de här berörda politiska frågorna på sin spets fanns det givetvis ingen anledning att vi skulle göra det från svensk sida. Regeringen fann det emellertid angeläget att i ett inom Efta-kretsen i maj i år framlagt förslag precisera sin inställning till integrationsfrågan. Detta förslag tog sikte på en ekonomisk lösning av det europeiska integrationsproblemet syftande till att skapa en fri marknad i Europa med låg tullnivå utåt. Det ekonomiska samarbetet skulle icke utgöra något hinder för de länder som så önskade att utveckla ett fördjupat politiskt samarbete. Den europeiska uppbyggnaden borde utgöra ett led i samtida strävanden på allmän internationell grundval att uppnå en frigörelse av världshandeln. Därvid borde särskild uppmärksamhet ägnas åt behovet att underlätta de underutvecklade ländernas export och därigenom ge dem verksamt stöd i deras ekonomiska uppbyggnadsarbete. Även i det nya förhandlingsläge, som inleddes med den brittiska ansökan den 31 juli om medlemskap i den ekonomiska gemenskapen, bibehåller de internationella avsnitten av förslaget sin betydelse som ett uttryck för Sveriges målsättning på detta område.

I den nya situationen utlöstes i Sverige en livlig diskussion om förhållandet till den europeiska ekonomiska gemenskapen. Härunder krävdes bl. a. att även Sverige skulle begära förhandling om medlemskap. Regeringen klagade sin inställning i utrikesnämnden. För att undvika missförstånd om den svenska utrikespolitiken framstod det som ound-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

gängligen nödvändigt att regeringen även inför offentligheten snarast redovisade sin hållning i fråga om formen för anslutning till den ekonomiska gemenskapen. Intryck fick ej skapas att Sverige skulle vara på glid från neutralitetspolitiken. Den förklaring som därför avgavs av mig kvarstår givetvis i alla delar som ett uttryck för regeringens uppfattning.

Den möjlighet som står öppen för Sverige är alltså association med den ekonomiska gemenskapen enligt Rom-fördragets artikel 238. Som bl. a. professor Hallstein framhållit i sitt nyssnämnda uttalande inför gemenskapens församling kan i dylikt fall ett lands anslutning till gemenskapen anpassas efter dess särskilda omständigheter. Det bör alltså vara möjligt att här utverka de undantag som vår neutralitetspolitik kräver. Det gäller för oss att bibehålla våra möjligheter att själva sluta handelsavtal med länder utanför den förenade marknaden. Försörjningen under krigstid med vitala produkter, däribland inte minst livsmedel, måste säkerställas. Vi måste bibehålla handlingsfrihet vid krig för att uppfylla vad en neutral stat då har att iakttaga. Vi måste vidare ha rätt att uppsäga associationsavtalet. Och slutligen finns det en gräns för våra möjligheter att överlämna beslutanderätt till en förenad marknads institutioner.

Schweiz och Österrike har här problem liknande våra. Det har därför varit naturligt att med dem jämföra vår syn på dessa frågor. Efter överläggningar på tjänstemannaplanet i Wien och Genève har ett ministermöte ägt rum i Wien för några dagar sedan. Det kunde därvid konstateras att de tre länderna har samma uppfattning om vilka avsnitt av Rom-fördraget som ger anledning till betänkligheter just ur neutralitetens synpunkt.

Det skall klart framhållas att de undantag som här berörts begränsar sig till vad som neutralitetspolitiken oundgängligen kräver och på intet sätt avspeglar svenska önskemål som grundar sig på andra överväganden. Vi har som redan sagts det största intresse för ökat

ekonomiskt samarbete i Europa. Vi är angelägna att deltaga i en integrerad stormarknad och att undvika att de svenska exportnäringarna utsätts för en tyngande diskriminering. Vi är samtidigt medvetna om att dessa fördelar icke kan vinnas utan att vi också ikläder oss förpliktelser för egen del. Vi är beredda att på vårt håll ge full reciprocitet genom att öppna den svenska marknaden för gemenskapens export. Men möjligheterna begränsas ej till enbart detta. Vi har, som redan sagts, ett starkt intresse även för allmänt ekonomiskt-politiskt samarbete. Detta har redan kommit till uttryck i OEEC och OECD. Vi ställer oss emellertid inte främmande till en utveckling mot fastare samarbetsformer och förpliktelser på detta område som går utöver vad som exempelvis diskuterades vid frihandelsförhandlingen i Paris eller vad som inskrivits i Efta-konventionen. Som i varje förhandling blir det därvid fråga om att avväga de uppföringar som kan aktualiseras mot de fördelar som kan vinnas. Vår förhandlingsinställning präglas alltså av flexibilitet och kompromissvilja. Detta innebär dock inte att vi vill uppgå vårt önskemål om låga tullar gentemot omvärlden samt en allmän frigörelse av världshandeln, inte minst i förhållande till de underutvecklade länderna.

Den närmaste uppgiften är nu att på lämpligt sätt och så snart som kan vara lägligt inleda förhandlingar med den europeiska ekonomiska gemenskapen om Sveriges association med denna enligt artikel 238 i Rom-fördraget och på grundval av de utgångspunkter som här just redovisats. Det är givetvis mycket viktigt att samtliga Efta-medlemmar likaväl som gemenskapen är klart medvetna om det svenska intresset för en snabb uppgörelse i marknadsfrågan. Samtidigt är det angeläget att vi anpassar oss till den allmänna förhandlingsutvecklingen på ett ur alla berörda parter synpunkt ändamålsenligt sätt. Förhandlingsutvecklingen mellan gemenskapen och Storbritannien kan här behöva ägnas särskild uppmärksamhet. Detsamma gäller de önskemål och syn-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

punkter som kan framkomma som resultat av samråd i olika former med våra nordiska grannländer. Vi lägger på svensk sida största vikt vid att de samarbetsresultat som uppnåtts mellan de nordiska länderna konsolideras. Men vi är också angelägna om att vår nordiska ekonomiska samverkan skall kunna vidareutvecklas inom ramen för den europeiska integrationen. Den nordiska sammanhållningen kan bli av särskild betydelse för Finlands relationer till det europeiska marknadssamarbetet. Den svenska regeringen förutsätter att hithörande problem ingående kommer att övervägas vid det förestående mötet mellan de nordiska ländernas statsministrar och Nordiska rådets presidium på Hangö den 11 och 12 november.

Det är alltså regeringens avsikt att en svensk ansökan om association skall inlämnas till gemenskapen inom en nära framtid. Vid det redan nämnda ministermötet i Wien har samråd ägt rum med de båda övriga neutrala Efta-medlemmarna om proceduren för ett formellt förhandlingsanbud till gemenskapen. Det framgick därvid att Schweiz och Österrike delar Sveriges önskan om samordning av de neutralas aktion. De tre länderna räknar med att taga initiativ till förhandlingar med gemenskapen före årets slut. Innan beslut fattas om den exakta tidpunkten kommer ett ministermöte i Efta att hållas under andra hälften av november månad.

De kontakter som regeringen haft med intresserade parter här i Sverige har visat att vi helt naturligt inte har en i alla enskildheter identisk syn på det mycket omfattande frågekomplex som här rullas upp. Men viljan att skapa förutsättningar för vårt lands deltagande i en europeisk stormarknad har vi alla gemensam. Det gäller nu att stärka vår förhandlingsberedskap. Ett värdefullt utrednings- och förberedelsearbete för förhandlingar har redan utförts i samverkan mellan myndigheter och näringsorganisationer. Detta samarbete har sammanhållits av kommerskollegium med en därtill knuten särskild delegation av representanter för näringsliv och arbets-

marknad. Inför de förestående förhandlingarna vore det önskvärt om förberedelserna och kontakterna med näringslivet kunde ytterligare fördjupas och breddas. Det blir särskilt under ett förhandlingsskede av betydelse att snabbt kunna förmedla informationer till berörda intressen och få erforderliga reaktioner i uppkommande frågor. Härvidlag borde man kunna räkna med ett starkt intresse även från näringslivets sida för att stärka kontakterna, att effektivt utnyttja vår samlade utredningskapacitet och att säkra ett enhetligt svenskt uppträdande inför förhandlingarna. Om förutsättningar för en sådan koordination visar sig föreligga är regeringen beredd överväga att vidta vissa organisatoriska förändringar och utvidga den krets av representanter för näringsliv och organisationsväsende som genom kommerskollegium direkt medverkar i förberedelsearbetet. Regeringen kommer liksom hittills att upprätthålla kontakter med ledarna för de demokratiska partierna i riksdagen. Givetvis får dessa frågor också fortlöpande diskuteras i utrikesnämnden.

Det förestående förhandlingsskedet i Europa innehåller stora osäkerhetsmoment och kan väntas erbjuda betydande svårigheter. Detta gäller inte bara för Sverige utan även för övriga Efta-medlemmar och bland dem Storbritannien. Vi har emellertid redan uppnått betydande tulllättnader inom Efta. Efta-solidariteten under förhandlingarna är, som redan framhållits, en annan viktig faktor. Alla Efta-länderna är också inställda på att i avvaktan på en uppgörelse med gemenskapen utveckla sitt inbördes samarbete. Vi hoppas att det snart skall erbjuda sig tillfälle att fatta beslut om påskyndande av den interna tullavvecklingen Efta-länderna emellan.

För vår egen del är nu siktet klart inställt mot målet, och vi måste göra en gemensam ansträngning att bortse från nyansskillnader för att samlas kring en enhetlig svensk linje. Vi hoppas att förhandlingarna med den europeiska ekonomiska gemenskapen ej skall vara avlägsna. Med stöd av en nära nog enhällig

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

folkopinion har den svenska regeringen inom ramen för en strikt neutralitetspolitik konsekvent främjat en aktiv svensk medverkan vid skapandet av en europeisk stormarknad. Denna handlingslinje skall vi fullfölja.

Herr talmannen yttrade, att vid den överläggning i anledning av Kungl. Maj:ts nu framförda meddelande, till vilken flera talare anmält sig, finge beröras även frågor, som icke omnämnts i meddelandet.

Herr talmannen lämnade härefter ordet till herr EWERLÖF (h), som anförde:

Herr talman! Riksdagen samlas nu till höstmöte under hotfulla tecken i världen, tecken som kulminerat i 50-megatonsbomben. Den av Sovjet provocerade Berlin krisen har fört oss närmare en katastrof än vi hittills varit under den oroliga efterkrigstiden. Situationen i Kongo är alltfjämt fylld av sprängstoff, något som berör oss särskilt nära här hemma, då svenskar där hedersamt fullgör en uppgift som blivit allt viktigare. Lösningen på Algerietfrågan låter ännu vänta på sig, och faran för stabiliteten i Frankrike består. Med Laosproblemet leker alltfjämt de många herrarna i Genève och de tre prinsarna på stället. Sydvietnam står närmast i tur att förtäras av öst som nästa blad i kronärtskockan. Uppräkningen skulle kunna fortsättas, men det sagda må räcka.

I detta världsläge kändes det som en smärtsam och hart när oersätlig förlust, när Dag Hammarskjöld stupade på sin post. Genom sitt skickliga, tålmodiga och oväldiga arbete som FN:s generalsekreterare hade han kommit att bli en symbol för alla ärliga fredsvänners förhoppningar. Aldrig i världshistorien torde så många människor jorden över varit engagerade i gemensam sorg över en bortgången. Han tillhörde dem alla, men han var dock framför allt vår, och det har vi rätt att vara stolta över. Med glädje har vi mottagit budet att Norges storting hedrat honom postumt med Nobels fredspris för 1961.

Alltsedan Hammarskjölds död har man inom FN brottats med att finna en ersättare. Det är en fortsättning på den i föl av Sovjet inledda kampen för att beröva generalsekreteraren den oberoende ställning, som tillkommer honom enligt FN:s charta. Det är att hoppas att, inte minst med Hammarskjöld i tankarna, majoritet till sist skall vinnas för en nöjaktig lösning. Men det hastar. Förenta Nationernas framtid står på spel. Särskilt har vi anledning fråga oss, hur nu rådande läge påverkar förhållandena i Kongo och den trygghet vi måste kunna känna för en följdriktig användning av våra landsmän där nere.

På hemmaplan är frågan om vår anslutning till den europeiska marknaden brännande aktuell och mera betydelsefull än det mesta vi under lång tid sysslat med. Det nyss föredragna regeringsmeddelandet gäller denna sak. Jag nästan skäms att tala om för kammaren, att om det inte hade gjorts en framstöt från oppositionshåll, skulle riksdagen inte fått tillfälle att debattera det avgörande steg, regeringen nu tänker ta med allt vad det innebär för landets framtid. Det enda skäl, jag kan tänka mig till detta allvarliga förbiseende, är väl det, att när herrar Erlander och Hiedlund var överens om tagen, så ansågs det onödigt att besvara riksdagen. En sådan undervärdering av våra demokratiska spelregler står i bjärt kontrast till de ingående överläggningar, som ägnats motsvarande fråga i andra Efta-länders parlament.

Det hade ur landets synpunkt varit av stort värde om den enighet, som tidigare rått i fråga om både nödvändigheten av och formerna för vårt lands ekonomiska integration med Europa och västvärlden, kunnat bestå även i det läge som uppkommit i och med att Efta-länderna med England i spetsen börjat att var för sig söka sig över till den europeiska marknaden (EEC). Förutsättningarna härför borde varit goda. Vid det samråd som ägt rum mellan partiledarna och i utrikesnämnden har man varit överens om både att en svensk anslutning till EEC bör sökas och att som förutsätt-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

ning för anslutning måste gälla, att vår alliansfria utrikespolitik icke träds för nära. Meningarna har emellertid gått isär beträffande frågan, om anslutning skall begäras i form av medlemskap eller blott associering. Regeringen har med stöd av centerpartiets företrädare stannat för associering, under det att högerens och folkpartiets företrädare ansett att medlemskap borde eftersträvas och att vi vid ansökningen om inträde borde med angivande av det utrikespolitiska förbehållet lämna anslutningsformen öppen. Med ett sådant tillvägagångssätt skulle enighet kunnat vinnas om den anslutningsform, som under förhandlingarnas gång hade visat sig vara den för oss framkomligaste. Regeringen hävdar att redan gjorda sonderingar gett vid handen, att man på bestämmande håll inom EEC avvisar medlemskap för Sveriges del. Till det kan jag endast säga, att av det material, som ställts till vårt förfogande, några entydiga slutsatser i sådan riktning icke kan dragas.

I statsministerns kommunikéer efter partiledaröverläggningen den 31 juli och utrikesnämndssammanträdet den 17 augusti undvek han att läsa fast regeringens ställning. Det överraskande beskedet om att regeringen bestämt sig för associeringslinjen kom i ett tal av statsministern inför Svenska Metallindustriarbetarförbundet den 22 augusti — fem dagar efter utrikesnämndssammanträdet. Vad som inträffat under mellantidens undrandrar sig mitt bedömande. Detta tal verkade oroande, lika väl som de i andra sammanhang gjorda nedsättande uttalandena om våra kontrahenter och deras regeringar. Det kunde befaras att den impopularitet, som Sverige enligt täta vittnesbörd dragit på sig i dessa kretsar, skulle få ny näring i stället för att låta ett positivt intresse för Europamarknaden komma till uttryck präglades talet av tveksamhet på punkt efter punkt och av att vi egentligen har det bra som vi har det. Att vi har en god ekonomisk ställning i nuvarande läge kan inte jäva det faktum, att om vi skulle riskera att hamna utanför den europeiska tullmuren med England,

Danmark och Norge innanför, detta skulle komma att få mycket allvarliga konsekvenser för vår framtida ställning och standard. De siffror, som företeddes från industrihåll vid den nyligen hållna Harpsundskonferensen, talade sitt tydliga språk, och tendensen kommer säkerligen att bekräftas ytterligare av de utredningar som på bred front är i gång.

Alla ekonomiska jämförelser mellan ett innanför och ett utanför tullmuren kring den utökade Europamarknaden visar på önskvärdheten av en så fullständig anslutning som möjligt för Sveriges del. Vi har inte råd att snegla på förmenta fördelar av att vara obundna av de spelregler, som följer den större marknaden åt.

Vad den *utrikespolitiska* aspekten angår har vi som jag redan framhållit alla varit överens om att vi måste tillförsäkras möjlighet att fortsätta vår fastlagda utrikespolitiska kurs: alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig. I det fallet svävar ingen på målet. Det skall inte lyckas någon att göra gällande att bakom meningsskiljaktigheten om sättet för anslutning till EEC skulle ligga större eller mindre oppriktighet i bekännelsen till denna utrikespolitiska grundlinje. Världsläget i allmänhet och vårt eget läge på kartan ger oss övertygelsen att vi därmed inte bara bäst gagnar våra egna intressen utan också blir i stånd att efter måttet av våra krafter lämna verksammast möjliga bidrag till fredens sak i vår del av världen. Det anses att förståelsen för denna vår inställning är i växande utomlands. Det är ett angeläget svenskt intresse att befästa och befordra en sådan förståelse. Det hör bl. a. kunna ske genom att vi själva är beredda att visa vår förståelse för länder som av andra historiska erfarenheter än våra sökt sin trygghet i nära samverkan även i fråga om utrikes- och försvarspolitik. Den balans, som skapats genom sammanhållningen i väster, är väl i själva verket en betingelse för den friställighet, vi valt. När den ekonomiska integrationen enligt Romavtalet bl. a. har det medvetna syftet att för framtiden för-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

hindra krig mellan Tyskland och Frankrike och att brygga för en politisk integration av ett eller annat slag i Väst-europa är detta ett syfte, som ligger även i vårt intresse. Enligt regeringen leder emellertid detta syfte till att vi inte kan ifrågasätta medlemskap ens under uttrycklig förutsättning att vår alliansfrihet garderas, ty det förmenas kunna kompromettera vår hållning. Det är en skuggrädsla som vi inte kan dela. Vidare menar regeringen, att vissa ändringar i Romavtalet måste komma till stånd för att vår alliansfrihet skulle kunna upprätthållas och att det vore ett önsketänkande att tro, att sådana ändringar skulle kunna åstadkommas. Ja, detta sista är säkert riktigt. Men vem har tänkt sig att själva Romavtalet skulle ändras med verkan för samtliga medlemmar för att tillgodose vår alliansfrihet. Vi har hela tiden tänkt oss, att man skulle syfta till ett protokoll av samma natur som de vilka redan reglerar vissa förhållanden för särskilda stater. Det bör inte vara svårare att få alliansfriheten fastslagen i denna form än i ett associationsavtal. Associering har från början varit tänkt för mindre utvecklade länder, under det att medlemskap avsetts för högt utvecklade industriländer. Endast medlemskap bereder möjlighet att på lika fot deltaga i arbetet inom gemenskapens olika institutioner, medan associering icke medför något inflytande på den politik, som kommer att föras. Förhandlingar om medlemskap sker med själva ministerrådet, under det att förhandlingar om association skall föras med herr Hallsteins kommission i Bryssel. Alla dessa omständigheter talar starkt till förmån för medlemskap för Sveriges del. Vi vidhåller alltså Sveriges bort i första hand eftersträva medlemskap. Även om slutresultatet skulle ha blivit en associering tror jag att ett sådant utspel skulle ha varit ägnat att underlätta förhandlingarna.

Även om vi beklagar, att regeringen underkänt den linje, vi förfäktat, är dock huvudsaken, att alla krafter förenar sig om att söka göra det bästa möjliga av den situation, som regeringen skapat.

Det formella sättet för vår anslutning till gemenskapen är ju inte det enda avgörande. Jag erkänner gärna att de ansatser till samlande tag, som vi hittills förgäves väntat på från regeringens sida, äntligen börjar visa sig i dagens meddelande. Visserligen håller man fast vid associeringslinjen — något annat var ju inte att vänta — men hela sättet att lägga upp problemet, uttalandena om vårt starka positiva intresse av samverkan i den europeiska marknaden, om den goda vilja, med vilken vi går till förhandlingar, skiljer sig vida från den förvirrade debatt som ägt rum från slutet av augusti. Kanske har vår kritik inte varit utan verkan. Med det anslag, regeringen nu givit, borde goda förutsättningar finnas för samverkan under de fortsatta förhandlingarnas gång både på det politiska planet och med företrädare för landets näringsliv. Jag tar fasta på regeringens uttalande avsett att bygga ut formerna för samråd. Jag vill särskilt understryka att, inte minst när det gäller det politiska samarbetet, kontakterna måste tas på ett stadium då ståndpunkterna ännu inte hunnit låsas.

Vi står uppenbarligen inför svåra förhandlingar. Riktmärket bör vara det som från början varit gemensamt för oss alla, att å ena sidan söka så fullständigt som möjligt hamna inom tullunionens ram och å andra sidan utverka de reservationer som betingas av vår alliansfrihet.

I sistnämnda hänseende tar jag med tillfredsställelse fasta på ett uttalande av handelsministern, nu upprepat i dagens meddelande, att man strävar efter att till det minsta möjliga begränsa de områden av Romavtalet som träffas av utrikespolitiska invändningar och att man inte kommer att bakom utrikespolitikens täckmantel söka dölja ekonomiska problem och svårigheter.

På alla övriga punkter, säger herr Lange, kommer man att inta en flexibel ståndpunkt. Ja, redan detta får betecknas som ett framsteg och jag inser att han på detta stadium måste uttala sig med en viss försiktighet. Det gäller väl i viss mån också oss, som deltar i denna

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

debatt. Jag vill dock göra några reflexioner närmast i anslutning till vissa konkreta uttalanden i statsministerns metaltal, som är den mest fylliga redogörelse för regeringsinställningen, som vi tidigare haft att tillgå. Det heter där, att »vår huvudlinje förblir att söka främja en enhetlig Europamarknad utan politiska bindningar för de enskilda medlemmarna, med låga tullar utåt och utan nya protektionistiska element». Efter framhållande av att man i olika sammanhang hävdar denna inställning säger statsministern att »vi håller fast vid den även inför det förhandlingsskede, som nu inleds». Vad innebär detta? Är vi inte beredda att i utgångsläget acceptera EEC:s med möda tillkomna tullmur? Skall vi gengångaraktigt begära anslutning som frihandelsområde eller skall vi kräva sänkning av tullmuren utöver vad redan planerats? Det skulle säkert vara en olycklig spelöppning.

De socialpolitiska bestämmelserna lär väl inte erbjuda några svårigheter ur svensk synpunkt, då de endast har karaktär av minimibestämmelser och icke hindrar den framtida utvecklingen. Inte heller arbetsmarknadspolitiken tycks efter ordalagen i Romavtalet erbjuda några större problem för oss.

Stadgandena om etableringsrätt och fria kapitalrörelser innebär en viss omläggning av regler, som vi nu tillämpar, men är väl att betrakta som en logisk konsekvens av det ekonomiska system, som Romavtalet bygger upp.

Jag nöjer mig med att uttala önskemålet, att likaväl som man är beredd att i möjligaste mån begränsa de utrikespolitiska reservationerna man i än högre grad måtte iaktta återhållsamhet med reservationer på det ekonomiska området.

Som en förberedande åtgärd har regeringen trätt i förhandling med Österrike och Schweiz. Sammankopplingen har förestavats av att samtliga tre länder räknas till de s. k. neutrala. Detta förhållande gör naturligtvis problemen i viss mån besläktade, men samtidigt måste det hållas i minnet att det råder

en bestämd skillnad både historiskt och reellt mellan vad som menas med »neutralitet» i de olika fallen. Utan att känna till något närmare om innebörden i de tydligen långt framskridna förhandlingarna tillåter jag mig fråga, om ett gemensamt framträdande kan ske utan att den i sammanhanget icke oväsentliga skillnaden i utrikespolitisk status suddas ut?

Efta, som skulle tjäna som brobyggare mellan de sex och de sju, har kommit i bakgrunden sedan varje land för sig hänvisats att agera på egen hand. Men som clearingställe för de sju förhandlingar med de sex bör Efta allttjämt ha en viktig uppgift att fylla. En nära förlöpande kontakt och samordning mellan de sju ter sig ytterst angelägen. Det gäller att hela tiden hålla fast vid Englands utfästelse, att Efta skall bestå till dess att tillfredsställande arrangemang förhandlats fram, som tillgodoser alla Efta-medlemmars skilda legitima intressen och som sålunda gör det möjligt för dem alla att från samma datum delta i en integrerad europeisk marknad. Medan vi väntar härför skulle det vara ett välkommet livstecken från Efta om en påskyndad tullreducering på ytterligare 10 procent kunde komma till stånd fr. o. m. den 1 januari 1962.

Jag är glad åt att regeringsmeddelandet understryker den nordiska aspekten. De nordiska länderna får inte tappa bort varandra i något som har tycke av irrgångssalong utan hela tiden ha som riktmärke att söka bevara den särskilda sammanhållning, som läge och historia anvisar oss. Vi kan inte se nya tullmurar växa upp omkring oss eller låta hinder resas mot en fortsatt utveckling av arbetet på nära gemenskap inom olika områden av samhällslivet. Just nu tycks det mig vara särskilt viktigt att hålla nära kontakt med Norge, som ännu inte tagit slutlig ställning till marknadsfrågan.

Och så till sist, herr talman, önskar jag den skuta, som nu skall sättas i sjön, en lyckosam seglats på ett svärbemästrat hav mot ett lockande mål.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Den regeringsdeklaration som kammaren här i dag har emottagit skiljer sig i ett avseende något från de tongångar som på sina håll tidigare har varit märkbara i den offentliga debatten om en europeisk stormarknad. Regeringen intar här en något välvilligare attityd än man förut har observerat, inte bara som vanligt till frågan om internationellt samarbete i allmänhet utan också till den ekonomiska integration som det nu är fråga om. Man har tydligen anledning notera, att den intensiva debatt som i dessa frågor förekommit på senare tid här i landet och de ekonomiska realiteter som det svenska näringslivet presenterat, sedan regeringen tog kontakt åt det hållet, har gjort verkan och har föranlett denna attitydförändring. Det är bara att hoppas att denna positiva inställning också skall avspeglas i handling när den dagen kommer.

Men sin huvudinställning om på vilket sätt Sverige skall söka anslutning till EEC har regeringen inte ändrat. I motsats till regeringen och dess stöttepelare i denna fråga herr Hedlund har folkpartiet som bekant ansett att ansökan om associering bort tillgripas först om det visat sig omöjligt för Sverige att acceptera de villkor som efter förhandlingar kan komma i fråga när det gäller fullt medlemskap. Detta har vi formulerat i tesen »pröva först och döm sedan». Regeringen har valt att döma utan den föregående prövning som vi har ansett naturlig. De överväganden som på annat sätt kan ske är enligt vår mening icke tillräckliga.

Låt också mig i detta sammanhang slå fast — liksom herr Ewerlöf gjorde, och även om det i och för sig borde vara överflödigt — att denna olikhet i bedömningen ingalunda beror på några delade meningar om den svenska neutralitetspolitiken. Fullständig enighet råder mellan alla partier om att vår neutralitet icke får komma i kläm genom en anslutning till den gemensamma marknaden. Jag saknar den betoningen av den svenska enigheten i regeringsdeklarationen. Folkpartiet är lika ange-

läget att slå vakt om den neutralitetslinje vi har som någonsin regeringspartiet. Jag trodde också att man på alla håll var fullt på det klara med denna enighet, men tyvärr har jag nödgats konstatera att antydningar om motsatsen sprids. Det är djupt beklagligt att debatten om en så viktig fråga som den det här gäller skall förgiftas av dylika miss-tänkligheter.

De olika ståndpunkterna har ju i stället gällt om det är möjligt att vara fullvärdig medlem av den gemensamma marknaden med neutralitetspolitiken ogravrad eller icke. Folkpartiet menar att endast direkta förhandlingar kan ge klart besked om den saken. Denna möjlighet borde därför inte lämnas oprövd. Men jag vill uttryckligen markera att vi aldrig har förordat något slags villkorslöst medlemskap. Folkpartiet har hävdad — jag upprepar det än en gång — att en fullvärdig svensk anslutning ger oss bättre fördelar än en associering och därför bort i första hand undersökas. Först om den vägen icke varit framkomlig med hänsyn till vår neutralitet eller av andra orsaker borde man ha gått över på associeringslinjen. England har ju begärt inträde i EEC under klar förutsättning att man kan komma överens om villkoren. I sitt tal — i flera avseenden överraskande — inför metallarbetarkongressen förklarade statsminister Erlander också saken på ett fullt riktigt sätt när han sade: »Det bör framhållas att ansökningen är försedd med så många reservationer, att engelsmännen på intet sätt definitivt bundit sig.» Varför skulle inte Sverige kunna göra samma försök?

Motiveringarna härför växlar litet. I sitt tal till metallarbetarna ansåg statsministern att en sådan ansökan skulle »i dagens läge kunna vara direkt skadlig för våra vitala intressen, eftersom den kunde uppfattas som en politisk handling med den innebörden, att vi var beredda att avvika från vår neutralitetspolitik och söka anknytning till Atlantpakten». Är inte detta att se spöken på ljusa dagen? Om alla riksdagens demokratiska partier, LO, arbetsgivareföreningen och

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

andra fackliga eller ideella organisationer, kort sagt hela Sverige, klart understryker att vi icke avser att rubba vår neutralitet och att vi är eniga om att tillgodose dess krav, då har jag verkligen svårt att begripa hur någon makt — utom de som önskar en svensk isoleering — kan med framgång misstänkliggöra oss.

I regeringsdeklarationen tas nu till behandling upp den europeiska gemenskapens politiska syften. Ingen kan naturligtvis bestrida att politiska syften finns. Man måste emellertid göra klart för sig vad som menas med »politiska syften». Uttrycket får inte bli något slags besvärjelseformel med oklar och ständigt illavarslande innebörd. En förstärkning av de anslutna ländernas ekonomi medför redan i och för sig en politisk förstärkning för dem. Det kan knappast vara en sådan politisk förstärkning som skulle behöva förhindra ett svenskt medlemskap under de av mig nyss nämnda förutsättningarna. Däremot är det — som också framhölls i regeringsdeklarationen — klart att vissa bestämmelser i Romfördraget är av beskaffenhet att inge betänksamhet ur neutralitetssynpunkt och därför skulle ha föranlett krav på undantagsklausuler vid en medlemsansökan. Regeringen skildrar i sin deklaration vilka möjligheter som i detta hänseende föreligger vid en associering, men däremot saknas varje antydning om att undantagsprotokoll även kan upprättas vid ansökan om fullt medlemskap. Låt mig i det avseendet något komplettera regeringsdeklarationen. Rätten även för nya inträdessökande att förhandla om sådana speciella undantagsklausuler finns nämligen klart fastslagen i kommissionens första memorandum till ministerrådet 1959. Där sägs det om det fulla medlemskapet bl. a.: »Detta utgör det mest fulländade integrationsstadiet, eluru givetvis avhängigt av 'villkoren för anslutningen' och de 'ändringar i fördraget' som må ifrågakomma för att beakta vissa faktorer, egenartade för den nya medlemmen.» Det sägs vidare att dessa undantag givetvis måste gälla »precisa och begränsade fall» och att de na-

turligtvis inte kan rubba de fundamentala bestämmelserna i traktaten.

Att Sverige icke skulle kunna få den för vårt land egenartade faktor som heter neutraliteten beaktad torde såvitt jag förstår icke kunna visas med mindre än att förhandlingar om saken har kommit till stånd. Att på basis av uttalanden och förmodanden avstå från att försöka är för mig och mina meningsfränder otillfredsställande.

Det har också gjorts stor affär av talet om att EEC-länderna längre fram skulle syfta till en europeisk federation. Federationssträvandena i Europa är ju ingenting nytt, och åtskilliga av EEC:s talesmän har långt före gemenskapens tillkomst t. o. m. givit uttryck åt förhoppningen om att Europas förenta stater skulle komma till stånd. Regeringsdeklarationen hänvisar nu bl. a. till den s. k. Bonn-deklarationen. Den är ett mångordigt och enligt mitt tycke ganska frasrikt dokument, som ostridigt utgör en kompromiss mellan olika meningar. Enigheten — t. ex. från president de Gaulles sida — torde vara långt ifrån vad deklarationen ger intryck av. Med intresse må man också observera, att sedan det i deklarationen talas om att finna vägarna till »något slags statsform» för folkens enande, så nöjer man sig med beslutet att »låta pröva» de olika punkterna i det europeiska parlamentets beslut av den 29 juni 1961 rörande medlemsländernas politiska samarbete. Jag tycker att ett sådant uttalande inte förpliktar till alltför mycket. Närmast verkar uttrycket att vara tillkommet för att envar medlem skall kunna inläsa så mycket eller kanske så litet som han önskar. President Macmillan försäkrade det engelska parlamentet mycket bestämt under debatten där, att medlemskapet i EEC icke skulle föra Storbritannien in i någon federation. Man borde därför kunna vara övertygad om att en sådan utveckling icke kommer att ske, om England blir medlem. England kommer som medlem att ha vetorätt, och även detta tyder väl på att den europeiska gemenskapen kommer att få en annan prägel, sedan England och Danmark och kanske Norge

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

samt även andra länder blivit medlemmar.

I folkpartiet beklagar vi att regeringen hade så bråttom att avvisa tanken på att undersöka möjligheten av ett sådant medlemskap i EEC, som automatiskt skulle ge Sverige del av alla de rättigheter som tillkommer dess medlemmar, utan att inkräkta på vår neutralitetspolitik. Vi anser att regeringen genom denna underlåtenhet utsatt vårt land för risken att komma i en sämre position beträffande det europeiska samarbetet än som varit nödvändigt — med alla de nackdelar som detta kan medföra för vårt näringsliv och för vår levnadsstandard.

Men — valet är gjort! Associeringsansökningens syfte sägs nu vara att alla varugrupper skall med i tullunionen. Det är klart att regeringen kan göra upp en julkappslista på sina önsksningar men när jag i tidningarna läser ett uttalande av näringslivet, som säger att en associering som innebär tullfrihet för samtliga varugrupper inte kommer att välla någon strid, då undrar jag om regeringen vid Harpsundskonferensen verkligen har försökt inge näringslivet tron att något sådant skulle vara möjligt utan långtgående svenska åtaganden. Visserligen blir resultatet avhängigt av förhandlingar, men redan i förväg vet man, att en associerad får fördelarna i direkt förhållande till förpliktelserna.

Detta faktum har man anledning att observera ej minst i samband med en speciell passus i regeringsdeklarationen. När där uppräknas vissa omständigheter som ur neutralitetssynpunkt bör föranleda svenska krav på undantagsbestämmelser, kommer följande tillägg: »Och slutligen finns det en gräns för våra möjligheter att överlämna beslutanderätt till en förenad marknads institutioner.» Jag tror jag har många med mig, när jag direkt frågar statsministern vad som innefattas i detta diffusa uttryck. Jag hoppas uppriktigt att det inte innebär, att förhandlingarna skall få något slags karaktär av kohandel med en motpart, som det gäller att få ut mesta möjliga förmåner av till minsta möjliga pris.

Åtskilliga vittnesbörd tyder på att man

redan nu på kontinenten fått den tråkiga uppfattningen att det enda vi från svensk sida vill vara med om är att plocka rusinen i kakan. Man kan i det sammanhanget inte underlåta att erinra sig metallkongresstalets uppräknade av en mängd områden utanför utrikespolitiken, där sexstaterna uppges få lämna ifrån sig sin suveränitet till överstatliga organ. Statsministern räknade upp den ekonomiska politiken, socialpolitiken, skattepolitiken, arbetsmarknadspolitiken, jordbrukspolitiken, kapitalrörelserna, tullarna etc. En sak är, att något totalt uppgivande av suveräniteten i alla dessa hänseenden är det inte alls tal om. En annan sak är, att om regeringen ämnar gå till associeringsförhandlingarna med krav om köpslagen på var och en av dessa punkter — vilket tycktes framgå av talet — lär de s. k. fördelarna av en associering bli tämligen begränsade. Det är inte möjligt att nu gissa, vari sådana begränsningar kan bestå. Men skulle det — som utländska uttalanden antyder — innebära att vi når anslutning endast för vissa varugrupper, medan andra lämnas utanför, kommer detta att få mycket allvarliga följder. De »vrakade» näringsgrenarna — om jag får uttrycka mig så — får räkna med höga tullsats, som svårigen lär kunna bortrationaliseras. Det kan betyda sänkta löner för dem som är anställda i denna produktion. De berörda industrierna kommer säkerligen också att söka flytta en del av sin tillverkning från Sverige innanför tullmurarna. Exempel på sådana planer har redan givits. Det betyder minskade arbetstillfällen i Sverige och ett negativt inflytande på lönestandarderna i gemen. Det är därför säkert av oändligt stor betydelse, att förhandlingarna också i realiteten sker i en sann anda av europeisk gemenskap. Förhandlingarna gäller ingen motståndare. De gäller länder, med vilka vi har så mycket gemensamt, att även det stärkande av den politiska sammanhållningen i Europa, som för många tycks vara en styggelse, i själva verket inom rimliga gränser bör vara ett allmänt västerländskt intresse, även ett svenskt.

Visserligen understryker dagens rege-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

ringsdeklaration vikten av det nordiska samarbetet, men regeringen verkar inte särskilt bekymrad för detta samarbete, om jag inte fattat deklarationen fel. Saken skall dryftas av regeringarna vid en konferens i Hangö i november. Tyvärr tror jag att detta blir ett mycket besvärligt problem. Med Danmark och troligen Norge som 100-procentiga medlemmar av EEC och Sverige som associerad riskerar vi att årtionden av nordiskt samarbete spolieras eller svårt skadas. Redan möjligheten att en hög tullgräns för vissa varor skulle komma att dras genom Skandinavien är ett allvarligt hot. Därtill kommer att också andra sidor av det nordiska samarbetet kan påverkas av de enskilda ländernas anslutningsförhållanden till EEC. De försök som inom Nordiska rådet sker för att göra det bästa möjliga av situationen följer vi med starka önsknings om framgång. Det får inte bli så att den europeiska integrationen skärper gränserna mellan Nordens länder i stället för att bidra till att utplåna dem.

När regeringen nu går att förbereda associationsförhandlingarna, inbjuder den näringslivet till en ytterligare fördjupad kontakt. Önskemålet om en sådan breddning av förhandlingsförberedelserna är naturligt. Det måste därför ifrågasättas, om inte också en politisk breddning vore önskvärd inför uppbyggnaden av den svenska förhandlingspositionen. Uppfattningen att alla partier utanför regeringen skall hållas underrättade via utrikesnämnden och partiledarna och inte på annat sätt har tidigare kritiserats från vårt håll. Vi har den mening, att det ur allmän svensk förhandlingssynpunkt borde vara av värde, om förberedelserna till dessa viktiga förhandlingar kunde ske i samverkan över partigränserna. Vi vidhåller givetvis vår uppfattning, att det svenska utspelet hort vara ett annat, men regeringen har nu fattat sitt beslut — för vilket den givetvis också bär ansvaret. I denna situation gäller det då att nå bästa möjliga resultat, och detta är självklart ett gemensamt intresse för oss alla, oavsett partitillhörighet. En direkt med-

verkan i förberedelsearbetet av de demokratiska partierna utanför regeringen borde därför vara naturlig. Det är märkligt, att regeringen tycks vara ovillig härtill.

Sedan riksdagen åtskildes i våras har åtskilligt inträffat även på andra områden som kunde ge anledning till kommentarer. För att inte väsentligt förlänga debatten skall jag inskränka mig till några synpunkter på ett par spörsmål av utrikespolitisk art.

Att jag därvid främst tänker på vad Dag Hammarskjölds bortgång betytt torde vara naturligt. Det är med djupaste tillfredsställelse vi erfarit, att hans osjälviska uppoffrande arbete för världsfreden fått den offentliga hedersbevisning som Nobels fredspris utgör.

Hammarskjölds bortgång har ställt FN i en svår situation. Redan tidigare arbetade starka krafter på att förhindra att FN skulle bli vad vi hoppats: ett verkamt organ för fred, frihet och framåtskridande i världen. Dessa krafter har genom Hammarskjölds bortgång fått friare svängrum. Det är icke utan att man med bekymmer ser på FN:s framtid. Om dess handlingskraft förblas genom att sekretariatet får en organisation som omöjliggör ett obundet, sakligt betingat handlande, då förvandlas organisationen till en diskussionsklubb utan verkligt värde.

FN är ju framför allt ett stöd för de små staterna — stormakterna klarar sig alltid. Även ur den synpunkten är det av betydelse, att vi i Sverige beslutsamt och enigt med all vår förmåga bidrar till att FN skall bestå som en reell maktfaktor. Jag hoppas, att ingenting från svensk sida skall tillåtas förhindra en sådan FN-politik.

Hur FN-sekretariatet ordnas blir också av stor betydelse för Kongoaktionen och har speciellt intresse för Sverige som på olika sätt lämnat sitt stöd till detta företag. Jag vill i det sammanhanget understryka att det ur svensk synpunkt skulle vara betydelsefullt om den svenska försvarsstaben kunde placera en man vid den stab som från FN:s högkvarter i New York leder de kongolesiska FN-ope-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

rationerna. Med de risker som finns för att läget i Kongo skall ytterligare skärpas och det ansvar som vi måste ha för den svenska truppen därnere, bör upprättandet av en sådan direktförbindelse mellan den svenska försvarsstaben och New York-staben snarast komma till stånd.

Att Sverige på Förenta Nationernas begäran sända förstärkningar till Kongo i form av kraftigare och kompletterande beväpning möter, i den omfattning det hittills skett, ingen gensaga från min sida. Så länge vi skall ha trupper därnere måste det vara ett vitalt intresse både att de kan verkningsfullt försvara sig och att de kan inge den respekt, utan vilken ordningsuppgiften svårligen kan lösas. Det är beklagligt om bristerna hittills — som i något fall torde ha skett — har framkallat bristande aktning för FN:s trupper.

Sällan torde någon åtgärd ha så starkt upprört allmänheten som det ensidiga ryska återupptagandet av atombombproven. Att detta återupptagande inte skedde av en slump utan var väl förberett har världen fått grundliga bevis för. Det är begripligt om reaktionen i Sverige varit stark, då vårt land under ogynnsamma förutsättningar kan utsättas för allvarlig radiakfara från proven i polarregionen. Det må vara tillåtet att även i denna kamrars uttala tillfredsställelsen över att statsministern — låt vara på ett sent stadium — direkt till den ryske regeringschefen uttryckt vår oro för vad denne satt i gång.

De ryska atombombproven kompletteras i förrgård av den ryske försvarsministern med ett skräcktal till världen om den fruktansvärda förödelse som Sovjet anser sig kunna hota med. Aldrig tidigare har väl en världen omfattande protestresolution mot atomhotet bort vara mer motiverad än nu. Men det svenska försöket att tillsammans med andra länder som kan beröras av de ryska bombproven i FN få en resolution antagen har råkat i bakvatten. Av tidningsuppgifter att döma var aktionen taktiskt dåligt förberedd. Det är beklagligt att utrikesministern, som själv tycks ha skött kontakterna från svensk sida, inte kun-

nat grundligare undersöka de praktiska förutsättningarna för resolutionens genomförande så att man sluppit den utgång som följt.

Resultatet hittills vill jag närmast betrakta som ett beklämmande exempel på många nationers — inte minst de ganska färska färgade nationernas — oro för att våga sanningen i dagens värld — inte ett kritiskt ord åt den ena sidan utan ett liknande åt den andra! Den s. k. terrorbalansen är ett skräckvälde som förkväver ärligheten och binder uppriktigheten.

Att resignera för detta vore orimligt. Vad vi först och främst kan göra är väl att trots motgångarna hittills ånyo försöka övertyga Förenta Nationerna om nödvändigheten av att det framlagda resolutionsutkastet antas. Även i övrigt är det min övertygelse att Sverige tillsammans med den fria världens folk har en viktig uppgift att fylla genom att på det sätt som i varje särskilt fall är möjligt ge vårt bidrag i kampen mot den fruktan som vilar över världen.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Vårt land står inför mera betydelsefulla ställningstaganden än vad som förekommit på mycket länge. Det gäller framför allt att slå vakt om den neutralitet och den alliansfria politik som största delen av svenska folket förklarat sig för och som vid många tillfällen manifesterats i den svenska riksdagen. Under åtskilliga utrikesdebatter har vi fått den uppfattningen att inga meningsskiljaktigheter förelegat i fråga om neutralitetspolitiken. Nu har emellertid denna fråga i högsta grad aktualiserats genom diskussionen om det europeiska samarbetet och i synnerhet om på vilket sätt detta skall utformas. I den svenska neutralitetspolitiken ser vi i centerpartiet en princip för fred och frihet som inte får rubbas. Vi säger ja till neutraliteten, och vi säger ja till Europa med bibehållen neutralitet.

Sverige har trots sin deklaration om neutralitet inte ställt sig utanför det internationella samarbetet. Sverige är medlem i Förenta Nationerna och dess spe-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

cialorgan och har utfört ett aktivt arbete i denna organisation. Vårt land är också medlem i Europarådet, Nordiska rådet m. fl. organisationer, avsedda för samarbete mellan länderna. I detta sammanhang bör också erinras om medlemskapet i Efta och den aktiva insatsen från svensk sida för att få till stånd denna organisation.

Dagens debatt gäller ingalunda, om Sverige skall säga ja till Europa eller inte — vem har egentligen sagt nej till Europa? Debatten gäller endast under vilka former ett sådant samarbete skall komma till stånd. Vi vill från centerns sida inte offra neutraliteten för att eventuellt ernå materiella fördelar för vissa grupper eller intressen inom vårt folk. Vi menar att en anslutning till EEC måste ske i associationens form. När herr Ewerlöf och herr Lundström talade om ställningstaganden och förvirrad debatt och sådant, vore det på sin plats att förklara att centerpartiet inte fört någon som helst förvirrad debatt eller varit stöttepelare åt någon som herr Lundström uttryckte sig, utan givit uttryck åt ett klart ställningstagande bl. a. genom ett uttalande den 31 augusti, av vilket framgår att det inte varit någon tvekan om var centerpartiet ställt sig i denna fråga.

För åtskilliga år sedan riktades det attacker mot vårt lands alliansfria politik. Både i riksdagen och i vissa tidningar framfördes åsikter som inte var förenliga med neutralitet och en alliansfri utrikespolitik. Det förefaller emellertid som om enigheten på denna punkt under årens lopp blivit allt större. Nära nog hela svenska folket står nu bakom neutralitetspolitiken. I internationella kretsar har man respekterat och helt erkänt Sverige som neutral stat. Detta framgår t. ex. av verksamheten i Förenta Nationerna, där Sverige ofta som neutral stat föreslagits av de olika maktblocken till ledamotskap i kommittéer och dylikt. Enligt centerns upfattning bör vårt land behålla sin ställning och sitt anseende som neutral stat. Jag skall nu inte tala om de försvarspolitiska och andra förvecklingar som skulle uppkomma om

Sverige lämnade neutralitetens väg. Det handelspolitiska samarbete som vi nu diskuterar måste ske i sådana former att vår neutralitet förblir orubbad.

En konsekvent neutralitetspolitik kräver ett effektivt försvar som kan avvärja eventuella försök att annektera vårt land eller områden därav i syfte att utnyttja det i konflikter mellan andra länder. Vi har försökt att efter måttet av våra resurser bygga upp ett försvar som i någon mån skall kunna avvärja eventuella hot mot vårt land. Det är glädjande att konstatera att partierna i stort sett kommit till enighet om hur detta försvar skall utformas. Ett effektivt försvar fordrar emellertid också beredskapsåtgärder på olika områden. Detta gäller framför allt i fråga om försörjningen med livsmedel. Även om målsättningen för jordbrukspolitiken har partierna kunnat enas. Därmed har jag nämnt tre områden inom svensk politik där partierna kunnat komma till ett enigt resultat: neutralitetspolitiken, försvaret och beredskapsåtgärderna. Nu är det min varma önskan — och det skulle säkerligen vara till stor nytta för vårt land — att partierna måtte enas om på vilket sätt Sverige skall delta i Europamarknaden.

Vilka är förutsättningarna för att Sverige med bibehållen neutralitet skall kunna få till stånd samarbete med inte endast Efta-länderna utan också med nuvarande och eventuellt tillkommande länder inom EEC-organisationen? Det bör då erinras om försöken att bilda ett västeuropeiskt frihandelsområde. Vi bör noggrant komma ihåg att trots god vilja i varje fall från svensk sida förhandlingarna inte ledde till resultat. Någon öppen och fullständig redovisning om varför förhandlingarna inte ledde till resultat lär vi nog inte få, men man kan förmoda att meningskiljaktigheterna varit stora, och man kan till och med ifrågasätta om det hos alla parter verkligen fanns en uppriktig vilja att bilda ett västeuropeiskt frihandelsområde. Efter vad jag minns avslutades aldrig förhandlingarna i Paris formellt, men de facto upphörde de i slutet av år 1958.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Följden av att dessa förhandlingar misslyckades blev att vi fick ett handelspolitiskt delat Europa. EEC, som började sin verksamhet före Efta, är inte bara en tullunion utan också en ekonomisk och politisk union. Det efter mycket aktiv insats från svensk sida bildade frihandelsområdet Efta syftar till samarbete på handelns område men är inte en politisk organisation som EEC.

Jag skall inte relatera vad som hänt senare med avseende på önskemålen om samarbete med EEC, Englands och Danmarks ställningstagande m.m. Samarbetet med EEC har emellertid aktualiserats härigenom och har ju också givit anledning till dagens debatt. Det har uttalats befogade farhågor från företrädare för det svenska näringslivet, om Sverige skulle komma helt utanför ett europeiskt samarbete, vari flertalet länder deltog. Svensk export skulle givetvis få svårigheter att hävda sig om den skulle kämpa mot högre tullmurar och ogynnsammare villkor än länderna inom sexstatsunionen. Från centerns sida säger vi därför ja till Europa men dessförinnan ja till neutraliteten. Enligt vår uppfattning kan vårt land inte säga ja till Europa och nej till neutraliteten. Det råder inga delade meningar om önskvärdheten för Sveriges del av ett samarbete med sexstaterna och de länder som ytterligare kommer att ansluta sig till denna organisation.

Det har sedan länge stått klart att Sverige med bibehållen neutralitet inte kunde gå in som medlem i sexstatsunionen. Utom sina övriga uppgifter är EEC också en politisk organisation. Centerpartiet har vid åtskilliga tillfällen uttalat som sin bestämda uppfattning, att vårt land inte bör inlåta sig på några politiska engagemang av denna art i samband med anslutning till handelsområden. Detta framgår t. ex. av den partimotion som centern framlade vid godkännandet av Efta-konventionen. I denna heter det bl. a.: »Särskild vikt måste enligt vår mening läggas vid att frihandelsammanslutningens konstitution blir fullt förenlig med fria staters krav på suveränitet och oberoende. Ur denna synpunkt är

det väsentligt att det högsta beslutande organet, rådet, genom majoritetsbeslut kan vidtaga åtgärder för att säkra en medlemsstats rätt och intressen, medan det däremot fordras enhällighet i fråga om beslut som innebär förpliktelser för medlemsstaterna. Därigenom uttrycktes varje enskild medlemsstats ansvar, och vidare garanteras en fri samverkan medlemsstaterna emellan inom den större enhet som frihandelsammanslutningen utgör.»

För Sverige, som är en alliansfri stat, har givetvis dessa spørsmål en särskild betydelse, vilket också framhölls i motionen: »Ur svensk synpunkt måste dessa grundläggande drag i konventionen hälsas med tillfredsställelse. En medveten strävan att stå utanför politiska blockbildningar är en grundval för svensk utrikespolitik. En sådan grundsyn måste självfallet återspegla sig på angränsande områden, såsom försvarspolitik, handelspolitik o. s. v. Det måste eftersträvas att handelsförbindelserna inte utvecklas på sådant sätt att vi blir beroende av en viss ekonomisk politisk maktkonstellation. Vidare måste uppmärksammas att vår försvarspolitik förutsätter en viss grad av beredskap på det ekonomiska området.»

I motionen underströks även att alliansfrihetens krav måste uppmärksammas vid de fortsatta strävandena för ett frihandelsområde omfattande hela Västeuropa: »Vid fortsatta strävanden till samordning av sex- och sjustatsblockens handelspolitik måste därför enligt vår mening målsättningen vara att söka förverkliga de ursprungliga planerna på att till sexstatsmakternas tullunion ansluta andra OEEC-länder inom en frihandelszon. Därigenom kan för vårt vidkommande bättre möjligheter bevaras att inom landet upprätthålla en tillräckligt differentierad produktion för tryggande av en nödvändig självförsörjning. Vårt geografiska läge och i anslutning därtill vår traditionella alliansfria utrikespolitik måste vara de självklara utgångspunkterna för våra strävanden vid fortsatta förhandlingar om samarbete mellan de båda handelsblocken.»

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Det har vid flera tillfällen från annat håll understrukits att EEC är en politisk organisation. Jag skall citera några uttalanden av högerpartiets nuvarande ledare herr Heckscher. I ett riksdagsanförande den 12 december 1958 yttrade herr Heckscher bl. a.: »Samtidigt som man alltså är förvånad över att regeringen är så litet intresserad av att få en sakdebatt i den här frågan, kan man nämligen säga att regeringen ändå kan påräkna en stor enighet bakom sig i fråga om den allmänna målsättningen såväl vad gäller arbete för att åstadkomma en vidgad europeisk handel som vad gäller arbete för att komma ifrån diskrimineringsrisken och vad gäller den ståndpunkten att en anslutning till Romavtalet för Sveriges del knappast kan vara något möjligt alternativ. På dessa punkter tror jag det råder så stor enighet, att regeringen lugnt kan säga, att den har riksdagen bakom sig.»

I ett tal i utrikesdebatten den 11 mars 1959 sade herr Heckscher vidare: »Någon optimism vare sig i fråga om svensk anslutning till sexstatsgruppen eller i fråga om en tullunion med denna har jag emellertid mycket svårt att känna. Jag tror att vi här står inför mycket mäktiga ekonomiska intressen hos sexstatsgruppens medlemmar, som icke skulle vara förenliga med en från vår synpunkt ekonomiskt möjlig överenskommelse. Det är av politiska skäl som sexmaktsgruppens medlemmar kunnat sluta sin överenskommelse. Det är osannolikt att de skulle släppa in en partner som inte vore villig att betala det politiska priset.»

Herr Heckscher betonade vidare:

»Om jag får börja med att säga några ord om sexstatsgruppen, är det alldeles klart, såsom här även framhållits av de båda föregående talarna, Ohlin och Hedlund, att Sverige inte kan överväga att söka inträde i denna organisation. Det är för övrigt mycket tveklaktigt, om vi skulle ha blivit inläppta därest vi begärt ett sådant inträde.»

I ett tal så sent som den 12 april 1961 yttrade herr Heckscher: »Vid en presskonferens ganska nyligen sade den ame-

rikanske finansministern Dillon följande: 'Om de sex och de sju kunde nå fram till en överenskommelse som vore icke blott ett kommersiellt avtal men också ett politiskt avtal sådant som vi har i Romfördraget, skulle den västliga världen stärkas och Förenta staterna vore redo att betala priset i form av diskriminering mot vissa amerikanska varor.' Här har vi alltså ett ännu klarare markerande av att det är de politiska synpunkterna som är de väsentliga.»

Det var herr Heckschers kommentar till dessa ord av Dillon, och Dillons tal markerade att Romfördraget är ett politiskt avtal.

Jag skulle kunna fortsätta med ytterligare citat som visar att man på olika håll fått den uppfattningen att Romavtalet är så politiskt betonat att vi inte kan acceptera det. Detta påpekades ytterligare från herr Heckschers sida när han sade: »Efta-politiken har genomförts under enighet mellan de demokratiska partierna, och vi bär alla ett gemensamt ansvar för att den politiken kom till stånd. Vi har varit ense om att icke begära inträde i sexstatsavtalet. Man frågar sig vad som *därvidlag* kan ha förändrats. För min del vidhåller jag min uppfattning att såsom sexstatsorganisationen för närvarande ser ut är det inte möjligt för oss att begära inträde.»

Jag har velat anföra detta som betydelsefulla uttalanden för att markera sexstatsunionens politiska karaktär. Ett par uttalanden av ytterligare en auktoritet på området må anföras. De är hämtade från tal av herr Ohlin. Vid Salt-sjöbadskonferensen sade herr Ohlin: »En anslutning till de sex betyder bl. a. att Sverige måste uppge sin traditionella utrikespolitiska linje.» Han fortsatte senare: »Sexmaktunionen är som alla vet inte främst en organisation för friare handel i Västeuropa utan en politisk union, byggd på en samordnad ekonomisk politik. Dess uppgift är att lägga grunden till en politisk federation, som kan uppnå politisk stabilitet, trygga samverkan mellan Tyskland och Västeuropa i övrigt samt befrämja en ekonomisk standardhöjning.»

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Bonndeklarationen av den 18 juli 1961 har redan nämnts många gånger, men jag kan få läsa upp något ur den i alla fall. I den understrykes ytterligare dessa sex länders önskan till politiskt samarbete. I denna uttrycker de sex stats- och regeringscheferna sin fasta föresats att fullfölja även den politiska målsättningen och framhåller att »andra europeiska stater, som är beredda att inom alla områden påtaga sig samma ansvar och samma förpliktelser, må ansluta sig till de europeiska gemenskaperna».

Detta om den politiska betoningen av sexstatsområdet. För oss är det utan vidare klart att detta är en politisk organisation, och det kan inte förenas med vår neutralitetspolitik att söka anslutning som medlem däri. Det har uttalats att Sverige skulle kunna ernå vissa ändringar i Rom-avtalet för sin del. Detta är ganska optimistiskt. Det har ju förekommit försök till förhandlingar. En sådan mäktig grupp som hela Efta sökte få ändringar i sexstatsavtalet men har hittills inte lyckats. England har formellt sökt inträde i EEC, och det är heller inte ett land som saknar vare sig politisk eller ekonomisk betydelse. Hittills har vi inte hört någonting om att EEC förklarat sig villig att rucka någonting på sina statuter därför att England sökt inträde.

Det är alltså ganska optimistiskt att tänka sig att vårt lilla land skulle ha några möjligheter att få några undantag från Romavtalets bestämmelser. Vad skulle dessa stater egentligen ha för skäl att visa så stor välvilja mot Sverige? Vi tillhör inte Atlantpakten, så det kan inte tänkas att man för den skull skulle ha några intressen av att låta oss stå utanför i vissa avseenden.

Vi är naturligtvis mycket angelägna att få kontakt med Europamarknaden, men därför får vi inte framställa detta som endast innebärande fördelar. I den livliga debatt som förekommit nu förefaller det som om man mest velat framhålla de stora fördelarna, men det finns också både risker och nackdelar om vi skulle ansluta oss till Romavtalet.

Jag vill bara erinra om den debatt som fördes när vi antog konventionen

om Efta. Det gjorde vi i enighet, men läs protokollen så skall ni få se att flertalet talare anförde tvekan inför de fördelar och nackdelar Efta skulle medföra. Det var alltså inte någon större trovissighet och säkerhet när vi skulle ansluta oss till Efta.

Det har nämnts t. ex. att det skulle kunna medföra en stor arbetslöshet om vi inte kom med i EEC. Ja, men vi bör väl tänka på att om vi kommer med i ett stort västeuropeiskt frihandelsområde i den ena eller andra formen, bör vi också räkna med att få en mycket stark konkurrens. Sverige har inte bara att gå ut och sälja på en större marknad, denna marknads länder försöker också sälja till vårt land. Därmed råkar vi kanske ut för mycket stora svårigheter. Vi måste under alla förhållanden räkna med stora omställningsprocesser där viss arbetslöshet kan komma att uppträda, men vi har också vissa andra svårigheter. Om vi tillhör Romavtalet, kommer vi inte att få driva en sådan politik som vi under lång tid fört i vårt land. Den konjunkturpolitik vi bedrivit kommer inte att kunna föras i samma former som tidigare.

Jag skall nämna något om vad som står i Romavtalet. Jag medger att vissa punkter inte är fullt klart utformade, men man ser tydligt vart de syftar.

Beträffande kapitalrörelserna står t. ex. i artikel 67: »I den mån den gemensamma marknads funktion så kräver, skola under övergångstiden medlemsstaterna sinsemellan dels stegvis avveckla alla de restriktioner för kapitalrörelserna, som tillämpas mot kapitalinnehavare hemmahörande i medlemsstaterna, dels ock upphäva all diskriminering på grund av nationalitet eller på grund av var parterna äro bosatta eller var kapitalet är placerat.»

I artikel 70 heter det: »Kommissionen skall föreslå Rådet åtgärder för den stegvisa samordningen av medlemsländernas valutapolitik i vad angår kapitalrörelser mellan medlemsländer och tredje land.»

Beträffande valutapolitiken står i avtalet saker som kunde vara av visst intresse, och om den ekonomiska politi-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

ken heter det i artikel 103: »Medlemsstaterna betrakta konjunkturpolitiken i respektive stater såsom en fråga av gemensamt intresse.» Vidare förklaras i artikel 105: »För att underlätta förverkligandet av de i artikel 104 uppställda syftemålen skola medlemsstaterna samordna sin ekonomiska politik.»

Jag har velat anföra detta för att påvisa att en anslutning inte endast skulle medföra fördelar. Frågan om vår beredskap bör väl också beaktas. Vad har man sagt som angår denna?

I artikel 40 står bl. a. att det skall ske en obligatorisk samordning av de olika nationella jordbruksregleringarna, och det skall bli en gemensam europeisk jordbruksreglering. I artikel 43 står vidare om detta: »Rådet kan med kvalificerad majoritet besluta att, under de förutsättningar som omnämns i punkt 2, ersätta de nationella marknadsregleringarna med de gemensamma organisationsformer, som omnämns i artikel 40.»

På denna punkt har en fullständig utformning inte skett, och man kommer att diskutera vidare, men vi har i alla fall fått en klar hänvisning till vart man egentligen syftar med det hela. I det sammanhanget kan jag hänvisa till vad som stått i RLF-tidningens ledare för den 25 oktober, där man i rätt bestämda uttalanden ber oss observera att vi inte bör ta för lätt på vad som kan förekomma på detta område.

Jag vill även nämna att etableringsrätten också kan medföra mycket stora konsekvenser för vårt land och säkerligen skulle förändra åtskilligt av den lagstiftning vi hittills ansett oss böra tillämpa.

Med hänvisning till att det står fullt klart att Romavtalet också är ett politiskt avtal torde det sålunda också stå fullt klart att Sverige inte kan ansluta sig till detta avtal sådant det nu lyder. EEC-organisationen synes vara mycket bestämd i fråga om mål och syften. Inga ändringar har gjorts i Romavtalet, och inte heller har minsta antydning förekommit om att man är villig till några ändringar. Inte ens till den dock ganska mäk-

tiga Efta-sammanslutningen har man antytt någon benägenhet till ändringar, och ej till England. Det är därför nog rätt utsiktslöst att vårt lilla land vid ett direkt medlemskap skulle kunna uppnå undantag eller ändringar i de bestämmelser som gäller. Därmed torde det också vara fullt klart att Sverige inte bör söka medlemskap utan i stället associering med EEC.

Herr talman! När vi diskuterar dessa problem, som avser att bygga upp och skapa bättre relationer mellan olika länder står vi tyvärr inför det rätt nedslående faktum att vi i går fick fira Förenta Nationernas dag i skuggan av väldiga världshändelser som inte precis inger optimism. Dag Hammarskjölds död innebar en svår förlust, inte bara för Sverige och Förenta Nationerna utan för hela världen. Han var inte endast en tjänsteman i Förenta Nationerna. Han var någonting av en fredsapostel. Vi må hoppas att hans verk skall kunna fortsättas, men en svår situation har uppträtt genom hans frånfalle.

Dag Hammarskjöld betonade ofta en sak som bör observeras av både svenskar och andra, nämligen att Förenta Nationerna var ett organ för speciellt de mindre länderna. De största stormakterna skulle kunna tänkas förmå hävda sig ändå, men de mindre länderna fick framför allt förlita sig på Förenta Nationerna. Jag lade märke till att detta vann väldig anklang bland de nya afrikanska staterna, som ofta betonade att de små staterna hade sin stora tillit till Förenta Nationerna.

Herr Lundström riktade kritik mot det svenska resolutionsförslaget i Förenta Nationerna beträffande vädjan till Ryssland att avstå från att låta 50-megatonsbomben explodera. Jag har inte tillgång till detaljerna från handläggningen av detta ärende, men från min erfarenhet av arbete i Förenta Nationerna förstår jag att det inte är så alldeles enkelt att få igenom en sådan resolution som Sverige med flera länder fört fram. Det stöter på svårigheter och väcker en rad intressen och spekulationer från många länder. Jag vill därför inte

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

fälla någon dom över vad som hänt. Man kan väl förstå svårigheterna, även om jag självfallet önskar att resolutionen skall antas.

Jag vill också slutligen framhålla att vi från centerns sida genom direkt telegram klart markerat vår oro och avsky i fråga om vad som hänt vid de stora försök med kärnvapen som förekommit på senare tid. Vi understryker och är glada över det telegram statsministern har skickat. Det är svårt att förstå varför man skall företa sådana försök. De skapar en allmän aversion överallt i världens länder, tror jag. Det är över huvud taget svårt att förstå meningen med att utsätta människor som är helt fredliga och inte har attackerat någon för de faror det innebär att prova sådana vapen såsom man nu gjort.

Med detta, herr talman, har jag avslutningsvis berört några aktuella frågor. Huvuddelen av mitt anförande har inneburit att Sverige bör behålla sin neutralitet. Det gör vi bäst genom att icke engagera oss i Romavtalet på annat sätt än genom associering, icke anslutning.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är mångahanda ting som vi är alldeles överens om, i dag liksom de flesta gånger förut när vi resonerat kring utrikespolitiken. Vad de tre föregående talarna har sagt här om de allmänna utrikespolitiska frågorna kan jag ansluta mig till, dock med undantag för herr Lundströms angrepp mot vår FN-delegations sätt att hävda sina synpunkter. Det är för mig obegripligt hur herr Lundström kunde göra detta angrepp. Jag har kanske haft tillfälle att mera ingående än herr Lundström följa hur dess arbete har lagts upp, och jag finner det angeläget att säga att kritiken är i högsta grad obefogad.

Om den fråga som vi nu närmast skall diskutera råder det trots den intensiva och ibland hetsiga debatten ett betydande mått av enighet. Detta tillät jag mig framhålla i utrikesnämnden den 17 au-

gusti. Det har uppstått en praxis, som är ganska tvivelaktig, att det får sippra ut vad som förekommer i utrikesnämnden. Jag anser för min del att man har rätt att återge sina egna anföranden i den mån de icke innehåller direkt polemik mot andra medlemmar av utrikesnämnden, men att man i övrigt i enlighet med den försäkring man avger första gången man träder in i utrikesnämnden bör vara varsam med rapportering från nämnden. Jag trodde ända till denna sommar att vi alla var överens om detta.

Men vad man själv har sagt i utrikesnämnden kan man som sagt yttra även offentligt, och jag skall tillåta mig att citera ett par saker från det stenografiska referatet som det kan vara av intresse att få in i kammarens protokoll, eftersom jag vid detta sammanträde den 17 augusti tydligen inte lyckades få klargjort för herrar Ewerlöf och Lundström, som jag tror båda var närvarande, vad jag verkligen ville säga.

Jag frågade om det skulle vara omöjligt att tänka sig att i en deklaration, som jag efter vad som inträffat ansåg vara tämligen oundviklig, säga att vi var överens om att förhandla på neutralitetens grund samt att en förhandling på denna grund betydde att vi inte kunde ansluta oss till Romavtalet i dess nuvarande utformning. Jag frågade om det skulle vara omöjligt att ena sig om en linje som jag föreställde mig skulle ge ett klart besked om var vi står.

Efter inlägg av herrar Ohlin och Heckscher, som jag givetvis inte skall referera, tog jag upp saken på nytt. Jag frågade än en gång: »Vad är det som gör att oppositionen inte kan ansluta sig till en förklaring, att vi med hänsyn till neutralitetspolitiken icke kan förhandla på det nuvarande Romavtalets grund? Vad är det som gör att det skulle vara omöjligt för er att ansluta er till en sådan förklaring?»

Både högerledaren och folkpartiledaren räckte under hand över kompromissförslag till mig. Jag yttrade beträffande högerledarens förslag att det var oacceptabelt. Beträffande folkpartiledarens förslag yttrade jag följande: »Jag skall inte

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

förlänga diskussionen nu. Jag vill bara säga att jag skall se på den av herr Ohlin föreslagna formuleringen. Min avsikt har ju varit att skapa klarhet om att den nuvarande utformningen av Romavtalet icke möjliggör ett svenskt medlemskap. Jag kan inte i hastigheten överblicka, om det är samma sak som herr Ohlin uttrycker. Mina formuleringar är naturligtvis inte sakrosankta, men det är riskabelt att utan vidare låsa fast sig vid en formulering i en ömtålig fråga. Jag ber därför att få fundera litet på formuleringen.»

Det kan ju inte råda någon tvekan om vad som här klart och entydigt har sagts. Jag är därför överraskad över att man tycks ha missuppfattat det, och jag tillåter mig upprepa mina frågor från utrikesnämnden den 17 augusti: Vad är det som gör att folkpartiet och högern icke kan acceptera en linje som de i dagens debatt ändå tycks vara så nära?

Jag klaggjorde vidare två ting i utrikesnämnden den 17 augusti. Jag sade att regeringen efter noggrann prövning kommit till den ståndpunkten, att Romavtalet och neutraliteten icke är förenliga. Jag sade också att regeringen dittills varit rätt försiktig med sina uttalanden men att denna försiktighet lett till en våldsam snedvridning av hela den politiska diskussionen. Vissa av oppositionens stora tidningar hade krävt en anslutning. De som inte ville gå in för en anslutning sades vilja isolera Sverige från Europa.

Regeringen höll sig tyst. Denna regeringens tystnad betecknade jag i mina två anföranden i utrikesnämnden den 17 augusti såsom ägnad att snedvrida diskussionen, eftersom diskussionen bara fördes av dem som hade en annan mening än vi. Jag yttrade därför att jag trodde det skulle bli en serie missuppfattningar, om ledamöterna gick från sammanträdet utan att vi klart angivit att vi anser att Romavtalet och neutraliteten icke kan förenas.

Varför är det då så förvånande att denna deklaration kom i mitt Metalltal den 22 augusti? Redan den 17 augusti hade jag ju i utrikesnämnden klarlagt vår inställning. Jag beklagar att det bli-

vit nödvändigt att på detta sätt ur utrikesnämndens stenogram läsa upp vad som där faktiskt förevarit för att göra slut på en underlig mytbildning om att jag i utrikesnämnden den 17 augusti på någon punkt skulle ha intagit en annan inställning än den som jag intog i Metalltalet den 22 augusti.

Vad som gjorde Metalltalet den 22 augusti nödvändigt var just att det pågick en ständig missförståndsbyggning om den svenska regeringens ståndpunkt. Så länge som det icke sades ifrån offentligt lika klart som det sagts i utrikesnämnden den 17 augusti fanns det fog för den tanken, att regeringen kanske ändå var på glid bort från neutraliteten.

Herr Ewerlöf, jag tvivlar inte ett ögonblick på herr Ewerlöf såsom anhängare av den svenska neutralitetslinjen. Men det har kommit så många som tolkar neutralitetens rätta innebörd för oss. Det är väldigt roligt att det har blivit så många. Det kan inte annat än glädja oss att t. ex. tidningen Expressen i nästan varje nummer talar om vad som är neutralitet och vad som icke är förenligt med neutraliteten. Detsamma gäller Dagens Nyheter, Handelstidningen, Eskilstuna-Kuriren och alla tidningar som tagit en klar position vilken icke är anslutning till neutralitetslinjen. Med andra ord, jag tror obetingat på herr Ewerlöf när han förklarar sig vara neutral. Men det är inte lika lätt för den utländska opinionen att veta att de stora tidningarna, som tidigare varit ivriga anhängare av Atlantpakten, nu plötsligt bytt åsikt och är lika varma försvarare av neutraliteten. Det är sannerligen inte lätt att förstå det, utan det kan uppstå den missuppfattningen att deras tal om neutraliteten inte har någon särskild innebörd och att man bakom det talet bara döljer sin gamla uppfattning.

Detta är naturligtvis en mycket delikat situation. Jag försäkrar dock att det inte var några andra hänsyn än hänsyn till landets intresse att neutralitetspolitiken icke skulle bli föremål för missförstånd som föranledde mig att med regeringens gillande göra de formuleringar som jag gjorde i mitt Metalltal den 22

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

augusti, formuleringar som jag är beredd att ord för ord upprepa även denna dag. Det skall nämligen inte lyckas för någon att här försöka få fram en skillnad mellan Metalltalet av den 22 augusti och regeringsdeklarationen av i dag.

Herr Ewerlöf gjorde visserligen ett försök i den vägen. Han säger att i Metalltalet gick jag hårt fram på den gamla lågtullinjen. Men, herr Ewerlöf, det är nästan precis samma formuleringar i regeringsdeklarationen i dag. Jag säger lika klart i dag att vi inte vill avstå från strävandena — inte minst med hänsyn till de underutvecklade folken — att få lägre tullar i Europa. Jag vill gärna skärpa det ungefär så som jag gjorde i Metalltalet, där jag sade, att det ur världens synpunkt vore en olycka om de bäst ställda länderna i världen omkring sitt välstånd byggde upp tullmurar som skulle bli svåra att stiga över. Jag kan aldrig tänka mig att herr Ewerlöf vid närmare eftertanke kan ha någon annan mening än att det är det lilla frihandelsvänliga Sveriges uppgift att göra vad det kan för att förhindra resandet av en sådan tullmur gentemot de underutvecklade folken och Amerika. Jag är för min del övertygad om att man väl ändå måste lyssna något på dessa krav. Men det skulle göra mig mycket ledsen om man från början skulle säga sig att detta är en av de saker som gör det olämpligt för oss att gå till förhandlingsbordet.

Vad jag här sagt om tullmurar är precis detsamma som jag sade i Metalltalet. Sedan är det naturligtvis klart att när det gäller tullmurarnas höjd räknar vi inte det som en politisk fråga av den valören att vi säger, att en tullmur på 15 procent är förenlig med neutraliteten, medan en tullmur på exempelvis 22 procent är oförenlig med neutraliteten. Därvidlag har vi i stället sagt precis det som jag frambållit i regeringsdeklarationen och som jag också sade i Metalltalet, nämligen att på denna punkt vill vi förhandla oss fram till en så hygglig lösning som möjligt. Båda gångerna har jag dock fastslagit att vi icke

avstår från våra strävanden att försöka att åstadkomma en så låg tullmur som möjligt.

Herr Lundström anförde andra exempel. Han räknade upp en rad olika saker som jag tog upp i Metalltalet: våra möjligheter att föra en arbetsmarknadspolitik, etableringsrätten och alla dessa andra ting. Ja, men herr Lundström, det är orimligt att tänka sig att vi som herr Lundström säger skulle sätta oss vid förhandlingsbordet och redan från början avstå från dessa ting.

Herr Lundström hade mycket att säga om oss som förhandlare, men jag tror att jag skulle känna mig ännu mera orolig än herr Lundström gör i dag, om det vore herr Lundström som förhandlade, och jag hoppas att herr Lundström också skulle känna sig orolig.

Det finns en mängd ting som vi anser att vi har skött ganska hyggligt. Sedan motståndet på 1930-talet bröts ned är vi överens om arbetsmarknadspolitiken och en rad andra ting som vi har byggt upp till skydd för människorna här i landet. Nu erbjöds möjlighet att komma in i ett större ekonomiskt sammanhang — det är en oerhört stor fördel för vår välståndsutveckling att få den chansen — men när vi skall bestämma oss skall vi också, såsom herr Bengtson sade nyss, erinra oss att det finns nackdelar, och sedan får vi väga fördelar och nackdelar mot varandra. Det har ingenting med vår neutralitetspolitik att göra, utan det är en fråga om förhandling rörande ekonomiska angelägenheter, och vi hoppas att vi klart och tydligt inför svenska folket skall kunna redogöra för vad vi kan vinna och vad vi kan förlora på den ena eller andra linjen.

Det anföres här att de siffror som Industriförbundet har kommit med skulle ha påverkat regeringens ställningstagande. Jag har redan svarat att regeringens ställningstagande i dag är precis detsamma som det var innan dessa siffror publicerades, och följaktligen har det på den punkten inte varit fråga om någon påverkan i viss riktning. Däremot vill jag inte bestrida att det har sitt stora

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

värde att man bransch för bransch går igenom situationen, ty en av de frågor som blir besvärliga vid förhandlingarna är väl just att det kan finnas tendenser hos somliga att vilja släppa in oss på vissa områden och försöka stänga oss ute på andra. Därvidlag har naturligtvis Industriförbundets analys och de siffror detta kommit med sin stora betydelse; vi kan genom dem få klart för oss vad sådana partiella historier skulle kunna komma att innebära. Däremot tror jag att det är bortkastad arbetskraft när man sitter och räknar ut vad en isolering skulle komma att totalt betyda. Ingen människa har föreslagit isolering. Vi utgår inte från tanken att Sverige skulle bli en isolerad ö i Europa, och vi har inte sett något enda exempel på att andra vill tvinga fram en sådan utveckling. Jag tror att man skulle kunna hitta på någon bättre användning för utredningsapparaturen än att räkna på denna osannolika situation, men, som sagt var, det har ju inte vi egentligen med att göra. Jag vill emellertid bestämt varna för alla dessa klumpsiffror som kommer ut, t. ex. när det slås upp i alla tidningar att en isolering kostar oss 1 300 miljoner kronor. Vad betyder en sådan siffra? För det första blir det väl ingen isolering, och för det andra är denna siffra framräknad från ett fullkomligt statistiskt betraktelsesätt, nämligen att ingenting kommer att förändras under 1960-talet, utan att det kommer att bli samma varuutbyte och samma varor. Jag måste säga att jag är glad över att inte den svenska industrien ledes efter några sådana statistiska principer annat än när det gäller utredningsarbete. Det är en orimlig konstruktion, det är orimligt att slänga ut en siffra som måste komma att vilseleda människorna. Många har kommit till mig och sagt: Var det inte dyrare? Ja, det vet vi ingenting om, har jag sagt. 1 300 miljoner kronor är ju när det gäller neutraliteten i och för sig en ganska liten summa; den blir kanske mycket mindre eller mycket större. Jag har förklarat att siffran är meningslös och att det inte finns någon grund för den. Då kan man ifrågasätta vad det kan vara för idé att

komma med dessa allmänna resonemang, som vilar på ett verklighetsunderlag som inte finns, på antagandet att vi lever i en statisk värld, att det inte blir en välståndsutveckling ens i EEC som kommer att kräva mera varor o. s. v. Däremot är det värdefullt med branschundersökningar och med analyser som talar om var de svaga punkterna kan finnas och var de starka punkterna är. Dessa faktorer kan medverka till att bygga upp en god svensk förhandlingsposition.

Nu är jag, herr talman, faktiskt ganska överraskad över att denna diskussion om anslutning och associering tagits upp i dag av oppositionens talesmän. Sedan Österrike och Schweiz har intagit sina positioner borde det väl vara alldeles klart att det var regeringen som bedömde situationen riktigt. Jag undrar hur det skulle ha sett ut i dag, vilken förhandlingsbasis vi haft i dag, om vi hade rusat i väg med en ansökan om anslutning och sedan Österrikes och Schweiz' experter kommit fram till den positionen att neutralitet icke går att förena med Romavtalet. Vi hade under sådana förhållanden slagit sönder all respekt för vår neutralitet i yttervärlden, väckt en mängd förhoppningar i väster och väckt många misstankar i öst. Vad skulle det tjänat till och vilken förhandlingsposition skulle vi ha haft, om Österrike och Schweiz med hänsyn till neutraliteten skulle sitta och förhandla om associering, medan Sverige också med hänsyn till neutraliteten skulle sitta och förhandla om anslutning? Nej, jag trodde inte ett ögonblick att herrarna skulle vara intresserade av att ta upp detta kapitala misstag i er bedömning till ventilation efter Österrikes och Schweiz' ställningstagande. Det torde vara bättre, säger jag ännu en gång, att Lange sköter denna sak enligt sina linjer och sin förhandlingsmetodik än enligt de råd vi får i dag. Ty hur skulle vår förhandlingsposition ha sett ut med ett fullkomligt ensamt Sverige, om det hade velat sig illa? Då skulle det verkligen ha varit befogat att tala om isolering.

Det är klart att de förestående förhandlingarna inte kommer att beröra det

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

politiska. På den punkten är vi eniga. Men det blir ju ekonomiska förhandlingar, och vid dem får man ge och ta, herr Lundström. Vi kommer att ha i ögonsikte allt det vi kan vinna genom en associering, vi kommer att ivrigt arbeta för att nedbryta tullbarriärerna, men vi kommer också att redovisa vad Sverige förlorar; och sedan blir det ett resonemang kring de ekonomiska frågorna. Vår intention är självfallet att försöka åstadkomma ett sådant resultat att hela det svenska näringslivet behandlas något så när enhetligt. Vi vill inte ha en diskriminering mot någon del av vårt näringsliv, och det kan hända att vi för denna viktiga och betydelsefulla saks skull får vara beredda att avstå från sådant som vi annars sätter värde på. Detta är innebörden i att vi är beredda att förhandla om de ekonomiska tingen.

Herr Lundström var angelägen om att vi skall försöka sköta underhandlingarna så att det inte blir för stora tullbarriärer i Norden. Jag delar helt den mening — vi skall försöka åstadkomma så goda villkor som möjligt för ett fortsatt ekonomiskt samarbete i Norden. Men, herr Lundström, glöm då inte Finland! Är man intresserad av att till Norden även räkna Finland, då torde det stå klart att regeringens linje med associering är den som hjälper finnarna, under det att er linje skulle ha satt Sverige i en utomordentligt bekymmersam förhandlingsposition även gentemot Finland.

Jag upprepar att vi är villiga att ta kontakter med näringslivet och de politiska partierna. Vi har gjort det hittills, och jag har i utrikesnämnden vädjat om ett större mått av enighet. Den vädjan mötte inte något vidare intresse den gången, men om dagens debatt får tolkas som en tillnyktring på den punkten finner jag det utomordentligt tillfredsställande.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill omedelbart ställa frågan: Skall jag verkligen fatta statsmi-

nistern så att man tänker gå ut i dessa förhandlingar med syftet att nedbryta tullbarriärer i betydelsen av EEC:s yttre tullmur? Jag förstår mycket väl om man från svensk sida alltså betraktar det som ett framtidsmål att via den europeiska marknaden nå fram till en större sammanslutning i väster, en Atlantgemenskap, kanske till sist en gemenskap över världen, men är det verkligen möjligt att man utgår från att det kan vara en realistisk metod i dagens läge? Det ter sig för mig så häpnadsväckande att jag inte förstår vad som menas.

Visst är tullmuren hög, men den innebär ju i och för sig inte någon kostnadsökning för Sverige. Man talar om de underutvecklade länderna, men för dem är denna tullmur dock inte värre än att det genomsnittligt lär röra sig om ungefär 5 procent.

Det är klart att om vi hade valt vägen att söka medlemskap så hade vi i fortsättningen fått helt andra möjligheter att arbeta för ett framtida realiserande av den svenska linjen, men genom att vi valt associeringen kommer vi att stå utan direkt inflytande i fortsättningen.

När det gäller situationen i utrikesnämnden bestrider jag inte att statsministern där lät förstå att man på regeringssidan var mer eller mindre beslutet att gå associeringsväg. Men på den andra sidan hoppades vi i det längsta att kunna hålla möjligheten öppen att eventuellt komma fram till ett mellanalternativ, där vi ställde oss avvaktande till vilken väg motparten i förhandlingarna skulle bedöma som den för oss lämpligaste, med hänsyn till våra reservationer för alliansfriheten. Och när statsministerns kommuniqué efter utrikesnämndens sammanträde icke läste frågan, utan bara utan angivande av formen sade att vi var överens om att driva förhandlingar om anslutning, så fattade jag detta — jag vet inte hur andra uppfattade det — såsom ett medgivande åt vårt håll att tills vidare låta det slutliga avgörandet i denna fråga ytterligare stå öppet.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:
 Herr talman! Låt mig först understryka, för att inte något missförstånd skall uppstå, att jag icke riktat något angrepp mot det svenska förslaget till FN-resolution. Tvärtom har jag anslutit mig till detsamma. Men jag har tillåtit mig uttrycka den meningen att det hade varit lyckligare om det taktiska förarbetet varit grundligare så att möjligheterna till framgång för resolutionsförslaget kanske blivit större än de nu visat sig vara.

Jag anser inte att regeringen här skall yppa sitt utgångsläge vid förhandlingarna, och jag har inte sagt att jag tycker att man redan i förväg bör tala om att man skall binda sig vid det ena eller det andra. Men jag fruktar att den motvillighetens anda inför de fortgående integrationssträvandena som regeringen då och då givit uttryck åt redan har vållat vår förhandlingsposition icke ringa skada. Jag skall härvid i barmhärtighetens namn förbigå de talrika och i något fall kränkande uttalanden som gjorts från svenskt regeringshåll om stater och regeringar med vilka vi snart kommer att förhandla. Allvarligare är att regeringen genom sitt allmänna sätt att handlägga frågan har skapat en sådan ovisshet om Sveriges avsikter att man på sina håll till och med ifrågasatt om vi ens kan bli associerade med EEC. I den situation i vilken vårt land måste gå till förhandlingar är det också enligt min mening ett psykologiskt och politiskt missgrepp att så att säga ställa sig på så långt avstånd som möjligt från de ekonomiska intentioner som den europeiska gemenskapen har, i förhoppning att sedan genom förhandlingar kunna mötas på halva vägen. Att fortfarande t. ex. föra resonemang som nästan sammanfaller med den gamla frihandelsidén och endast i begränsad omfattning godta den integrationsanda som präglar arbetet inom EEC kan, tycker jag, endast skapa försämrade utsikter vid förhandlingar. En mera entydig positiv hållning till integrationssträvandena skulle utan tvivel skapa en välvilligare förhandlingsatmosfär utan onödig misstänksamhet mot våra avsikter och

ge ett bättre utgångsläge än vad en motvillig eller tveksam hållning skulle göra.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! En debatt om vad som har gjorts i det förflutna är alltid en trist historia, men man kommer ju inte ifrån den, när nu några av herrarna har dragit upp debatten på det sätt som skett. Jag trodde när jag gick hit att debatten skulle gå i samma anda som regeringsdeklarationen, som ju är en invitation att för framtiden vara med och bygga upp en svensk förhandlingslinje. Det är detta som är viktigt och som verkligen betyder någonting. Att resonera som en del av herrarna gjort — vilket tvingat mig till samma sak — om vad som gjorts och inte gjorts tycker jag är överraskande. Men eftersom nu denna jakt efter det förflutna kommit att ingå i debatten, skulle jag vilja säga att det är fullkomligt riktigt som herr Ewerlöf säger att jag gjorde ett nytt försök på kvällen den 17 augusti att hålla ihop de olika riktningarna, i medvetande om att det var förenat med vissa risker, men jag tänkte att det kunde vara värt att göra ett försök till. Hur bemöttes det? Jag skall inte läsa mycket om vad pressen skrev, men till att börja med vill jag citera Svenska Dagbladet, där det heter: »Herr Erlanders uttalande och framträdande i TV om resultatet av utrikesnämndens sammanträde tycktes ge bilden av en landsfaderlig statsminister, som i en kritisk situation lyckats ena partierna... Den vackra bilden av allmän enighet under statsministerns ledning torde emellertid tyvärr inte fullt ut motsvaras av verkligheten. Bakom herr Erlanders överslättande och inte alltför upplysande formuleringar döljer sig motsättningar, som knappast kan ha undgått att komma till uttryck vid den enligt uppgift livliga diskussionen inom utrikesnämnden.»

Dagens Nyheter spinner på ungefär samma tråd: »Politisk strid signaleras om Europamarknaden» och »utrikes-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

nämnden oenig om Europamarknaden».

Hade det inte, herr Ewerlöf, varit att direkt vilseleda opinionen om jag hade gjort ett nytt försök att följa samförståndslinjen? Jag tror — om jag skall göra några syndabekännelser, och det skall man kanske göra — att det var ett misstag att jag inte den 31 juli klart och bestämt sade ifrån vad som var regeringens ståndpunkt. Debatten hade säkerligen blivit lika het som den sedan blev, men den hade i alla fall aldrig byggt på den missuppfattningen att regeringen hade varit på glid bort från neutraliteten.

Som sagt, vi kan hålla på länge med att rota i det förflutna. Det är ju alltid intresseväckande för memoarförfattare, men jag tror att det står klart att jag har givit besked i vederbörande instanser om regeringens inställning. Jag försökte så länge som möjligt att ena de stridande parterna, men sedan det visat sig omöjligt att åstadkomma den enigheten var det väl självklart att det skulle ha blivit många missuppfattningar utomlands, om regeringen fortfarande hade varit tyst.

Metalltalet den 22 augusti avsåg att klargöra hur det förhöll sig, och jag tror att det var utomordentligt välgörande för den fortsatta debatten att det hölls och att det därefter skedde en tillnyktring i debatten.

Jag uttryckte mig kanske illa, men det har aldrig varit min avsikt att vi skulle gå in i EEC-förhandlingarna i avsikt att riva ner alla tullbarriärer. Visar det sig när stenogrammet blivit utskrivet att jag sagt det, skall jag gärna beklaga detta. Vad jag sade var två ting. Jag sade att vi går in i de här förhandlingarna och försöker få ned tullarna till så låg nivå som möjligt, och jag sade att frågan om det skulle vara 15 procent eller 22 procent yttre tullmur kan inte vara avgörande för vår tolkning av neutraliteten. Jag sade vidare att vi har stöd därvidlag av de underutvecklade folken och av Amerika. Det förhåller sig inte så som det har gjorts gällande att vi skulle behöva gå in i EEC för att där verka för den saken. Varken de un-

derutvecklade folken eller Amerika tillhör EEC, men de står säkert på precis samma tullpolitiska linje när det gäller Europa som den svenska regeringen gör, och därför saknar vi verkligen inte bundsförvanter och möjlighet att ta upp dessa frågor. När jag emellertid talade om tullbarriärer som inte får byggas upp talade jag om Norden. I det avseendet beklagade jag livligt om tullspärrarna skulle förhindra ett ekonomiskt samarbete i Norden. Jag sade i det sammanhanget också: Glöm inte heller Finland!

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Liksom hans excellens herr statsministern är jag något förvånad över att vi nu igen diskuterar fullt medlemskap. Jag konstaterar dock att det efter två och en halv timmes debatt har fällt en del — som jag tycker — glädjande yttranden. Vi har åter fått starka betyget om att Sverige skall föra en alliansfri politik, som senare också, får vi hoppas, leder till neutralitet om det skulle bli krigiska förvecklingar. Det är glädjande att detta ytterligare har betygats, ty det kan inte sägas för många gånger.

Vidare är det glädjande att man i dagens debatt inte på något sätt försökt bestrida att EEC också är en politisk organisation. Därmed har man kommit fram till att vi inte kan söka inträde som fullvärdig medlem på alla de villkor som finns i Romavtalet.

Då kommer nästa fas i utvecklingen. Sverige skulle söka inträde men då försöka haka fast vid det lilla halmstrå som består i att EEC skulle vara villigt att för Sveriges del göra speciella tilläggsbestämmelser. En EEC-marknad som omfattar cirka 170 miljoner människor skulle alltså ta speciella hänsyn till Sverige. Det vore ganska optimistiskt att tro det. Om man skall försöka nå fram till enighet är det inte så stor anledning att ta upp den frågan i dag.

Jag tog fasta på herr Ewerlöfs ord, som jag tyckte var riktiga, att man skulle försöka nå fram till enighet. Det in-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

stämmer jag helt i. Men det är nog så att den politiska situationen i vårt land var den, att centerpartiet på ett mycket tidigt stadium tog ställning till detta och föreslog associering. Sedan förklarade regeringen att den var av samma uppfattning och att det närmast skulle bli associering. Skall man nå enighet är det inte riktigt som herr Ewerlöf sade, att om dessa båda partier tagit annan ståndpunkt skulle vi fått enighet — givetvis om majoriteten böjt sig för minoriteten. Men det är kanske något mera naturligt att fordra att minoriteten överväger sin ståndpunkt litet närmare och ser efter om den kan komma fram till enighet och arbeta för associering i stället för att ytterligare tala för fullt medlemskap.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte låta det stå oemotsagt när man undan för undan har uttryckt sig på det sättet, att det skulle ha inneburit att glida bort från neutraliteten för den händelse Sverige sökt medlemskap på de betingelser vi har gjort gällande. Det har ännu inte på något sätt kunnat visas vad som skulle kunna utgöra ett hinder för att i ett tilläggsprotokoll till Romavtalet få in precis samma reservationer till förmån för vår neutralitet som de bestämmelser man nu syftar till att få i ett associeringsavtal. Det måste vi hålla fast vid, annars skulle man ju stå som en lögnare, när man å ena sidan önskar att få medlemskap och å andra sidan säger att man är lika angelägen som någon om att neutraliteten skall skyddas. Genom det jag har sagt bortfaller det resonemang som statsministern tidigare förde om hur besvärlig situationen blivit för oss om Schweiz och Österrike hade agerat på sitt håll samtidigt som vi begärt medlemskap under den uttryckliga förutsättningen att vi hade fått vår neutralitet garderad. Jag kan inte alls förstå att vi därigenom hade kommit i ett besvärligare läge med hänsyn till Schweiz och Österrike med tanke på deras mycket olikartade situation i fråga om »neutraliteten».

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Vad som är förenligt med vår neutralitetspolitik och vad som är oförenligt med den är givetvis en bedömningsfråga. Vi har efter mycket noggrann prövning kommit till exakt samma resultat som Schweiz och Österrike har gjort, nämligen att medlemskap inte är förenligt med neutraliteten. Mot detta sätter nu herr Ewerlöf sitt omdöme. Det är klart att jag tillmäter herr Ewerlöfs omdöme stort värde, men jag måste säga att det skulle vara mycket besynnerligt om Schweiz, Österrikes och Sveriges regeringar vid noggrann prövning av dessa förhållanden skulle så grundligt ha misstagit sig, medan herr Ewerlöf skulle sitta inne med de riktiga bedömningarna.

Jag har inte ett ögonblick velat beskylla herr Ewerlöf för dubbelspel. Jag tror det är en omdömesfråga, där vi bedömer läget på ett sätt och herr Ewerlöf på ett annat. Utvecklingen efter vårt ställningstagande har bekräftat riktigheten av vår bedömning.

Jag vill läsa upp en rapport som kom den 16 oktober. Där återges ett anförande av herr Hallstein i vilket han först talar om att EEC-staternas samverkan gäller utrikespolitik, kulturpolitik, försvarspolitik såsom nödvändiga delar av den gemensamma marknaden. En reducering till bara det ekonomiska kan inte komma i fråga. Vår ambassadörs rapport härom är inte hemlig utan kan distribueras till pressen och andra. Vår ambassadör sammanfattar att det enligt herr Hallsteins åsikt inte vore möjligt att kräva fullt medlemskap och samtidigt föra neutralitetspolitik.

Det vore väl ändå konstigt om Schweiz, Österrikes och Sveriges regeringar med all sin expertis samt herr Hallstein som sitter som ordförande i kommissionen samt andra människor skulle ha fattat situationen fel och bara den svenska oppositionen skulle ha funnit sanningen. Vi måste väl ändå i detta fall förlita oss på nästan hela den samlade expertisen i Europa.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är väl ingen som väntat sig något annat än att dagens debatt till det väsentliga skulle domineras av frågan om den gemensamma marknaden och vår inställning till den. Det faller sig naturligt med hänsyn till regeringens deklaration i denna fråga, som upplästes i början av detta plenum och följaktligen utgör ett underlag för debatten.

Innan jag övergår till att yttra mig i denna fråga skulle jag emellertid gärna vilja ansluta mig till ett uttalande som herr Ewerlöf gjorde i början av sitt anförande. Han omnämde den kris som uppstått inom FN och som resulterat i att världsorganisationens auktoritet i stor utsträckning har kommit att reduceras. Det är fortfarande spänningen mellan öst och väst som därvid spelar den största rollen. Dag Hammarskjöld har alldeles säkert haft en mycket svår period, innan han råkade ut för den tragiska händelse som resulterade i hans bortgång.

Därigenom har situationen ytterligare försvårats, och det finns väl inte — såvitt man nu kan bedöma — så synnerligen stora utsikter till någon mera avsevärd förbättring i läget för närvarande. Därmed följer väl också att i första hand de små länderna inte känner trygghet beträffande FN:s möjligheter att bevaka händelserna i världen och ingripa på ett effektivt sätt för bevarande av frihet och fred mellan folken.

Det kalla kriget rasar med oförminskad häftighet, och det förefaller som om man inte skulle ta någon hänsyn vare sig till de risker, som kan vara förknippade med kärnvapenprov i stor skala, eller eljest till förvecklingar som kan inträda ute i världen. Jag tror att vi både med oro och bekymmer kan beklaga dessa förhållanden. I detta avseende är jag helt överens med herr Ewerlöf.

Sedan sträcker sig emellertid inte mina möjligheter att vara överens med honom längre. När vi kommer över till

frågan om den gemensamma marknaden kan man ju diskutera hur mycket som helst om vad som föranlett, att debatten fått en sådan inriktning som den fått i vårt land. Är det riktigt som herr Ewerlöf säger, att det beror på regeringens deklarerade ståndpunkt om våra möjligheter att vinna anslutning till den gemensamma marknaden, eller är det de borgerliga partiernas dessförinnan deklarerade mening, att man ovillkorligen skall ansöka om fullt medlemskap och att förhandlingarna sedermera skulle få avgöra, vilken anslutningsform som till sist skulle erhållas?

Jag tycker att herr Bengtson i sitt anförande här i dag utomordentligt väl dokumenterat, hur eniga vi en gång varit om att vår neutralitet *inte* var förenlig med medlemskap i gemensamma marknaden. Bestämmelserna för denna gemenskap har inte ändrats, sedan dessa uttalanden gjordes. Följaktligen är det de, som gjort dessa uttalanden, som har ändrat uppfattning och numera kommit till den slutsatsen, att man borde försöka få ett fullt medlemskap med reservation för bevarande av vår neutralitet. Jag vet inte om det finns något realistiskt i en sådan bedömning, då ändå ingen förnekat att den gemensamma marknaden inte uteslutande är en överenskommelse avseende samarbete på ekonomiens och handelsns områden. Tvärtom är målsättningen från början sådan, att man undan för undan skulle sikta på ett närmare samarbete mellan de anslutna länderna även i politiskt avseende.

Redan i samband med skapandet av kol- och stålunionen gjordes uttalanden av dem, som stått för initiativet, ett konstaterande i vilket man beklagade den försvagning av Europas ställning som hade inträtt i världen kanske i mycket stor utsträckning på grund av kriget men även genom utvecklingen inom näringslivet, där representanterna för de stora marknaderna hade så avsevärda fördelar framför representanterna för en splittrad marknad som Europa, att de senare inte kände sig ha möjlighet att hävda sig utan måste söka åstadkomma

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

en gemenskap även mellan Europas stater. Därvid exemplifierades både USA och Sovjetunionen som länder, som på grund av sin storlek hade resurser, som Europa numera saknade. Det är ingen som vill förneka och heller ingen som har förnekat, att de strävanden som ligger till grund för denna gemenskap inte bara gäller det ekonomiska utan även det politiska samarbetet.

Jag vet inte om man behöver ha någon särskild sakkännedom i dessa ting eller någon särskild inblick i vad som föregick bildandet av sexstatsmarknaden — alltså den gemensamma marknaden — och Efta, eller om man behöver ifrågasätta något annat än att Sverige hela tiden visat ett mycket starkt intresse av en medverkan för att åstadkomma största möjliga marknad. Det har dokumenterats i förhandlingarna om ett västeuropeiskt frihandelsområde, som syftade till att omfatta eller innesluta samtliga 17 stater i Europa som ansågs ha en sådan ställning att de skulle kunna ha intresse av en sådan marknad. Förhandlingarna resulterade i att man konstaterade, att de sex syftade längre och att de sju inte ansåg sig kunna förhandla vidare om en anslutning på grund av att de inte kunde acceptera de regler för samarbetet eller de syften med samarbetet, som var grundläggande för de sex.

Det var ingen opinion i Sverige mot detta konstaterande. Man fann det naturligt. England ansåg också naturligt att hålla sig utanför på grund av att England vid det tillfället inte kunde acceptera de villkor som var förknippade med medlemskapet i den gemensamma marknaden.

Så bildades Efta. Handelsminister Lange deltog mycket aktivt både i frihandelsförhandlingarna och sedermera i de förhandlingar som föregick bildandet av Efta. Vi har ingen anledning att beklaga oss över utvecklingen när det gäller vårt näringsliv och vår utrikeshandel efter det att Efta kom till. Men för England har utvecklingen inte varit lika gynnsam. Man kan där blicka tillbaka på några mycket ogynnsamma år

både i fråga om utrikeshandelns utveckling och i fråga om betalningsbalansen. Jag förmodar att det är dessa förhållanden som föranlett engelsmännen att ändra sin inställning. De tror inte på möjligheten att inom Efta skapa ett sådant underlag för framsteg, att England och samväldet kan hävda sig på det sätt som de har anledning att eftersträva. Det är väl den grundläggande tanken bakom Englands ansökan om medlemskap i den gemensamma marknaden.

Låt mig redan nu understryka, herr Ewerlöf, att England inte har behövt hysa några politiska betänkligheter mot en anslutning, eftersom England redan är med i Atlantpakten. Detsamma gäller Danmark, som i samband med frihandelsförhandlingarna och de därefter följande förhandlingarna om bildandet av Efta deklarerade, att det för Danmarks del naturligtvis skulle vara mycket bättre om man kunde vinna enighet om den större marknaden — Danmark exporterar ju sina jordbruksprodukter till båda områdena i mycket stor utsträckning.

Ännu håller Efta formellt samman, men man måste väl ta på allvar uppbrotsstämningen hos i varje fall två av länderna — England och Danmark. Norge är fortfarande tveksamt, men är inte heller i samma ställning som vi, eftersom Norge tillhör Atlantpakten och inte behöver återropa politiska betänkligheter av samma slag som Sverige när det gäller en anslutning.

England har gjort starka reservationer i samband med sin anmälan och understrukit, att anmälan till medlemskap inte är detsamma som accepterande av medlemskap. Englands slutliga ställningstagande beror ju bl. a. på resultatet av de förhandlingar som kommer att föras. Även när det gäller det ekonomiska samarbetet finns det vissa villkor som kan vara besvärande, i synnerhet för en stormakt som England, eftersom reglerna går ut på att efter hand som de olika etapperna genomförs skall den myndighet, som handhar gemenskapen, få ett stort inflytande på handeln på

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

grund av att handelsavtalen skall slutas via de gemensamma organen. Även i andra avseenden kommer länderna att få släppa efter på en del av den suveränitet, som de tidigare haft eller nu har.

Det har gjorts ett uttalande — det har inte publicerats, men har ändå kommit till min kännedom — av ungefär denna innebörd: »Visst skall man slå vakt om suveräniteten också i sådana ting så långt det nu låter sig göra.» Men ett faktum är, att suveräniteten i många avseenden numera är mera formell än reell, eftersom det ju förhåller sig så, att även om man har stor frihet att besluta om sitt eget ställningstagande, så påverkas beslutet i stor utsträckning av vad som i övrigt sker i världen. Man kan därför gott säga, att inflytandet från omvärlden är mycket stort, trots att man har formell rätt att själv besluta hur man vill ställa sig.

I detta sammanhang har regeringen deklarerat, att ett fullt medlemskap med de konsekvenser detta skulle få för vår neutralitet och för vår alliansfria ställning är uteslutet. Samtidigt har det emellertid sagts, att vi är beredda att förutsättningslöst diskutera de villkor som är förknippade med en anslutning till det ekonomiska samarbetet, fördomsfritt och utan att blanda in vår neutrala ställning, och väga våra förpliktelser mot de fördelar som otvivelaktigt kan vinnas genom anslutningen. Det hela får sedermera bli en fråga som diskuteras i ett sammanhang. På förhand kan man ju inte tala om vad det är man kan släppa efter på och vad man ovillkorligen måste ha undantag för. Jag tror följaktligen att man med hänsyn till vår tidigare redovisade positiva inställning till ett europeiskt ekonomiskt samarbete kan utgå ifrån att förhandlingarna från vår sida kommer att föras i sådan anda, att man eftersträvar en associering eller anslutning, som går så långt det över huvud taget är möjligt att komma.

Nu vet jag, att bakom oppositionens inställning egentligen inte ligger någon tveksamhet i det avseendet. Det finns

ju heller ingen grund i det som har föregått den situation, som vi i dag är i, att hysa någon tveksamhet i fråga om regeringens inställning med den positiva ståndpunkt den hela tiden har haft att söka åstadkomma det bästa möjliga. Det finns därför ingen anledning att nu över huvud taget ifrågasätta något annat än att man fortfarande har samma inställning och är positivt inställd till en Europagemenskap i allra vidaste utsträckning.

Utan oppositionens ingripande, yttrade herr Ewerlöf, skulle riksdagen inte ha fått tillfälle att diskutera den viktiga fråga, som nu är föremål för behandling, eftersom regeringen då skulle ha tagit initiativ som skulle ha bundit frågan på sådant sätt, att diskussionen inte hade kunnat föras låt oss säga i så fria former som nu ändå är förhållandet. Jag ifrågasätter, om det är ett alldeles riktigt konstaterande. Frågan har ju inte forcerats fram. Har någon forcering ägt rum, har det väl varit föranlett av oppositionens inställning, att Sverige så snart som möjligt skulle anmäla sitt intresse för gemenskapen. Innan man har kommit dit, har emellertid förhandlingar fått lov att föras inom Efta, eftersom det så långt möjligt bör göras försök att hålla det hela samman. Men det har också varit nödvändigt att föra ett resonemang med de två övriga neutrala staterna, Österrike och Schweiz, innan en anmälan om associering, som det har varit fråga om, kunnat insändas. Det finns väl all anledning att räkna med att den tidpunkt, som nu är angiven — mitten av december — som det tidigaste datum då en anmälan kan insändas, inte hade kunnat flyttas fram i tiden om nu, som oppositionen antar, regeringen hade fått handla utan sådant ingripande, som herr Ewerlöf förmenar har skett och som lett till att vi nu fått tillfälle att diskutera frågan. Jag tror att vi oavsett detta skulle ha varit i samma situation, d. v. s. att det skulle ha funnits möjlighet att diskutera frågan vid den remissdebatt, som sedvanligt brukar äga rum även under höstrikdagen.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Herr Ewerlöf har vidare den uppfattningen, att frågan skulle ha vunnit på om statsministerns tal vid Metallkongressen varit präglat av en mer positiv inställning till Europamarknaden. Han ville konstatera, att hela talet varit fyllt av tveksamhet inför konsekvenserna av en anslutning, oavsett formen för anslutningen.

Jag vet inte, om man bör tolka talet på det sättet — det beror väl helt och hållet på vilken inställning man har till frågan. Själv har jag den uppfattningen att den diskussion, som hittills har förts, inte varit tillgänglig för menige man. Det är väl inte tänkbart, att svenska folket i gemen har tillräcklig kännedom om Romavtalet och dess konsekvenser jämfört med vad som gäller enligt Efta-konventionen, eller vad det i övrigt rör sig om, att det kan bilda sig en bestämd uppfattning om huruvida ett medlemskap i den gemensamma marknaden är möjligt eller om det är bättre att ansöka om en associering — att alltså över huvud taget ha någon uppfattning om de konsekvenser, som det ena eller andra kan föra med sig för svenskt näringsliv och svensk arbetsmarknad.

Är det någonting i statsministerns tal, som kan tolkas som tveksamhet, är det väl inriktningen på att göra klart för ombuden vid Metallkongressen vad innebörden av en anslutning kan komma att bli. Har det skadat utgångsläget vid förhandlingarna, kan det väl inte ha varit fallit i så stor utsträckning. Jag har däremot den uppfattningen, att det sätt på vilket frågan framställdes av de borgerliga partierna och även av näringslivets representanter själva måste ha skadat vår position i ofantligt mycket större utsträckning. Det görs ju nämligen gällande, att frågan om anslutning är en fråga om liv och död för Sverige. Bör man föra sådana resonemang, när man diskuterar om man skall ta upp förhandlingar om en anslutning?

Dessutom tror jag att vad som sagts utgör en nedvärdering av vår ställning i världen. Man skulle kunna få den uppfattningen, att vi inte har någonting att komma med och att en anslutning skulle

vara en nåd att stilla bedja om, eftersom hela vår existens hänger på ett så svagt snöre. Jag tror inte alls, att det finns någon anledning att hysa en så pessimistisk inställning till vare sig vår ställning i Europa och världen eller till de förhandlingar som skall föras. Vi har mycket att komma med. Vi säljer mycket ute i världen. Vår export rör sig om väldiga belopp. Men vi importerar också lika mycket och ofta mera, eftersom vi ibland har ett underskott i handelsbalansen. Vår import från den gemensamma marknaden är mycket omfattande. Vi säljer mindre dit. Vårt importöverskott enbart från Tyskland kan uppskattas till över en miljard kronor. Även om Tyskland är stort och ekonomiskt starkt, bör dess näringsliv vara intresserat av den svenska marknaden.

Inte behöver man inför de förestående förhandlingarna eller i den diskussion, som här fördes, undervärdera vår ställning på det sätt som skett. Jag har den bestämda uppfattningen att den, som gjort de beräkningar som publicerats angående vad vi skulle förlora om vi kom att stå utanför, inte har fast mark under fötterna. Industriförbundets representanter har här statistiskt försökt att bevisa att vi skulle förlora från en halv miljard till över en miljard kronor. Det är prognoser som präglas av den inställning, som vederbörande har, och de har ingenting med verkligheten att göra.

Varför skall man nu göra sådana beräkningar? Vi är ju allesammans överens om att vi under alla förhållanden skall försöka komma till en överenskommelse, som ger oss en anslutning och en anslutning på så goda villkor som möjligt. Med goda villkor menar jag i detta sammanhang att vi kan delta i samarbetet så långt det över huvud taget är möjligt. Det är inte på det sättet som herr Lundström trodde, att vi var ute efter att komma i en sådan situation, att vi kunde plocka russin ur kakan och ingenting annat. Vi har alla klart för oss att medlemskapet medför förpliktelser, men att det också medför fördelar, och är det hela väl upplagt, skall det ena uppväga det andra. Ingen räknar väl

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

därför med att förhandlingarna skall föras i en sådan anda, att endast under förutsättning att vi uteslutande får förmåner skall vi kunna sluta en överenskommelse. Alla, som har deltagit i förhandlingar och som varit inställda på att söka nå resultat, är väl ändå på det klara med att det alltid finns förplikelser men att man även får räkna med förmånerna — eljest finns det ingen anledning att över huvud taget ifrågasätta något resultat av de förhandlingar som skall föras.

Det har också sagts, att det inte blir möjligt att nå några snabba resultat, eftersom det är fråga om invecklade förhandlingar. Förhandlingarna med England kommer att gå i första rummet och sedermera förhandlingarna med de länder, som söker helt medlemskap. Först därefter är man beredd att på allvar diskutera associationsvillkoren. Vi har erfarenheter av de förhandlingar, som förts angående möjligheterna att skapa en nordisk tullunion och en nordisk gemensam marknad. Såväl herr Ewerlöf som jag har varit med i dessa förhandlingar, och vi vet hur trögt och hur svårt det är att komma fram, framför allt om man vill nå ett resultat — vilket inte vi gjorde. Det berodde på att det fanns så många betänkligheter, först och främst med hänsyn till att den nordiska marknaden var en så liten del av den marknad som de olika länderna hade och att fördelarna följaktligen inte kunde bli så stora. Man vågade inte heller satsa på att den nordiska gemenskapen skulle få så stor betydelse i de förhandlingar, som sedermera skulle komma att föras i fråga om en anslutning till den gemensamma marknaden och framför allt i fråga om Efta — i fråga om frihandelsområdet var förhandlingarna då redan i gång.

Det är väl ingen här som ifrågasätter någonting annat än att det nordiska samarbetet skall bevaras i så stor utsträckning som möjligt. Huruvida ett fullvärdigt medlemskap i den gemensamma marknaden för något eller några av de nordiska länderna, en associering för andra nordiska länder och en möjlighet att något nordiskt land kan komma att

stå utanför, kommer att verka försvårande för det nordiska samarbetet, vet jag ingenting om — och kanske ingen annan heller. Men vi kan väl ändå alla vara överens om att Sverige i dessa förhandlingar varit positivt inställt till tanken att så långt det över huvud taget varit möjligt handla efter ensartade linjer. Vi är säkerligen också fortfarande av den uppfattningen att vi bör uppträda gemensamt, hävda nordiska intressen så långt det över huvud taget är möjligt och också bevara intresset för ett nordiskt samarbete även på det ekonomiska området, om det nu skulle bli så att vi väljer olika former för anslutning till den gemensamma marknaden och sedermera kan konstatera att också något land står utanför.

Det är självklart att man kan ha olika meningar om vilken väg man bör välja. Vi som varit med om förhandlingar i ett flertal år i olika sammanhang har nog i allmänhet den erfarenheten, att det inte spelar så stor roll hur utspelet är. Det har visserligen visat sig vara svårt många gånger att få någonting utöver vad man från början krävt, eftersom detta varit det grundläggande i förhandlingsarbetet, men det har ändock förekommit att man till slut kunnat få något mera, eftersom omständigheterna varit sådana och utvecklingen varit så snabb att utgångsläget när en gång förhandlingsunderlaget — eller utspelet, som man ofta säger — fastställdes var ett annat än när förhandlingarna lider mot sitt slut.

Jag förmodar att det förhåller sig så här också. Skulle mot förmodan oppositionen ha rätt i att Romavtalet medger ett medlemskap utan politisk bindning, och vore detta den för den gemensamma marknaden fördelaktigaste lösningen, skulle det väl vara underligt om de höll inne med ett sådant bud bara därför att vi har anmält oss för associering.

Men, herr talman, jag för min del har svårt att tro att en sådan möjlighet finns, eftersom målsättningen för den gemensamma marknaden ändå går betydligt längre än enbart ett ekonomiskt samarbete. Man eftersträvar en europeisk enhet även på det politiska planet. Före-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

trädarna för de grundsatser som legat till bas för överenskommelsen om den gemensamma marknaden förmenar, att man endast därigenom kan nå den styrka i Europa som är nödvändig för att vi i fortsättningen skall kunna hävda oss i världen. Det blir inte på samma sätt som tidigare, då Europa intog en ledande ställning, men genom gemenskapen hoppas man i varje fall kunna tillskansa sig en ställning, som är tillräckligt stark för att vi skall kunna ha något inflytande på utvecklingen i världen och utformningen av den framtida politiken.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag kommer också i mitt anförande huvudsakligen att ägna mig åt Europamarknaden och därmed sammanhängande frågor, men då flera av de tidigare talarna har varit inne på andra frågor, bl. a. vätebombsfrågan, vill jag säga ett par ord i den saken inledningsvis.

Det var en något senkommen demonstration emot kärnvapen och kärnvapenexperiment som gjordes i går i andra kammaren av samtliga borgerliga partiledare och som fullföljdes här i dag av de borgerliga partierna. Det skulle kanske inte behövts dessa demonstrationer om ni hade kommit ihåg saken litet tidigare och liksom vi kommunister i åratal uppträtt emot alla kärnvapenprov, emot kärnvapens användande i krig och för internationell nedrustning och avrustning. Att demonstrationerna kom nu och riktar sig ensidigt mot en bomb är inte ägnat att inge något egentligt förtroende till objektiviteten i framträdandet. De politiska avsikterna sticker ju alltför tydligt fram för att det skall gå i folk.

Högeren exempelvis har ju, delvis understött av folkpartiet för all del, fört en intensiv kampanj i flera år för att de svenska stridskrafterna skall utrustas med atomvapen. Får man nu hoppas att den kampanjen tar slut i och med den deklaration som gjordes i går av högerledaren i andra kammaren och de tonfall herr Ewerlöf har avgivit i sam-

ma fråga? I så fall, herr talman, må man beklaga så mycket som helst vad som skett i nordpolsregionen, men det har då redan haft en positiv betydelse för vårt land.

Herr talman, jag skall nu ägna uppmärksamheten några minuter åt de marknadspolitiska frågorna. Låt mig först säga att den feberheta diskussion som förts under de senaste månaderna angående Sveriges handelspolitiska orientering och ställning till den s. k. Europamarknaden återspeglar kristillståndet i den kapitalistiska ekonomien, trots den högkonjunktur som ännu råder i större delen av världen.

Diskussionen vittnar om att det pågår en strid på liv och död mellan de stora internationella monopolen och trusterna, en strid som inte tar några hänsyn till olika länders nationella intressen, utan endast till vad man anser gagna den ena eller andra kapitalsammanslutningen. Nationsgränser och aktning för nationer eller nationella värden är främmande begrepp för de stora monopolen.

När riksdagen i mars 1960 ratificerade Sveriges anslutning till sjustatsmarknaden ansåg de borgerliga partierna och regeringen det innebära en stor framgång. Handelsministern fick många klappar på axeln för sin energi och förhandlingsskicklighet.

Nu befinner sig sjustatsmarknaden i upplösning. Det bekräftar den ståndpunkt som kommunisterna intog när konventionen genomdrevs. Vi hävdade att Sverige bör föra en alliansfri handelspolitik och inte engagera sig i några handelsblock. Vi förordade att Sverige borde ta ett initiativ med syfte att åstadkomma raserandet av alla handelsbarriärer och göra slut på handelspolitisk diskriminering i stället för att engagera sig i ett nytt handelsblock med ytterligare skärpning av handelskriget som följt. Man måste medge att utvecklingen har bekräftat riktigheten i denna ståndpunkt.

Nu har England de facto brutit upp från Efta, står med hatten i hand, bocskar och tigger hos de västtyska mono-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

polen om att få komma med i den s. k. europeiska gemenskapen. Men inträdesbiljetten är dyr. Den kostar bl. a. avgörande delar av den nationella suveräniteten. Och parkettplatserna är redan upptagna av självmedvetna herrar från västtyska, franska och italienska monopolsammanslutningar. De har också fastställt programmet, och några ändringar av betydelse i regi och rollbesättning torde inte ens England kunna åstadkomma.

Englands steg innebär ett dråpslag mot Efta om det kan fullföljas. Och det är väl detta som förorsakat den panikartade diskussion som vi haft i vårt land.

Högern ropar på stora affischer i en kampanj ut parollen: »Säg ja till Europa!» Ja, det låter väldigt vackert eftersom vi är ett europeiskt land, men vad menar man egentligen med Europa? Nuvarande sexland omfattar 160 miljoner människor av Europas drygt 550 miljoner. Man säger alltså ja till knappt en tredjedel av Europa. Parollen får kanske tolkas så att högern menar: »Säg ja till det internationella monopolkapitalet.» Det passar bättre in i bilden, ty de tongivande inom det s. k. näringslivet trycker på för svensk anslutning och mobiliserar alla sina propagandistiska och tekniska resurser för att piska fram en folkstämning för inträde i EEC. Folkpartiet sluter upp på samma linje.

I högerpropagandan förkunnas sedan en tid tillbaka att nationell suveränitet är ett medeltida begrepp och att Sverige, om man skall se sanningen i vitögat, numera bara är »ett landskap i Europa». Ja, det är egentligen en ganska bra omskrivning av de grundläggande principerna i Romfördraget. Går vi in i EEC, överför vi därmed en rad suveräna befogenheter till Brysselkommissionen, och Sveriges riksdag förvandlas till ett landsting och regeringen till en länsstyrelse, för att fortsätta högerns bild om Sverige som ett landskap i Europa. Alla avgöranden av betydelse kommer att fattas i Bryssel av en kommission under Hallsteins ledning, och där har de stora västliga makterna redan i stadgan till-

försäkrat sig absolut och dominerande majoritet.

Det är under sådana omständigheter närmast groteskt att säga att vi kan acceptera detta avtal och ändå bibehålla alliansfrihet och neutralitet.

Det är ingen hemlighet, herr talman, att syftet med den s. k. gemenskapen är att lägga en mera stabil ekonomisk grundval för Atlantpakten, vilket klart utsäges i deklarationen från Bonn den 18 juli, vilket sedermera ytterligare bestrykes av statsministerns citat av ett uttalande av Hallstein den 16 oktober. Det är inte heller svårt att märka, herr talman, i allt spel som försiggått, USA:s styrande hand bakom det hela! Att denna ekonomiska och politiska förstärkning av Atlantpakten passar den svenska högern, som i mer än tio år verkat för att Sverige skulle ansluta sig till Atlantpakten, kan ingen bestrida. Men också ur flera andra synpunkter känner sig de reaktionära kretsarna lockade till Romfördraget. De tycker då att de kommer i gott sällskap. Vilka är det vi skall förena oss med och bilda gemenskap med? Ja, det är den katolska reaktionen i Västtyskland och Italien. Det är med de Gaulles reaktionära persondiktatur, som för övrigt håller på att drunkna i Algerietkrigets blodbad. Vi skall bilda gemenskap med de gamla krigsförbrytarna från Hitlertiden, som nu besätter alla viktiga poster i den västtyska industrien, i domstolarna, i den nya armén o. s. v. Men inte nog med detta! I ställgängen skymtar Portugals blodbestänkte diktator, vars död i Angola upprör en hel värld, och bakom honom står Spaniens Franco och vinkar.

Denna historiska slum vill nu högern och folkpartiet att vi skall göra gemenskap med. De är starka låter man förstå. Vi kan inte ställa oss utanför. Ja, de är ungefär lika starka som Hitler var under andra världskrigets sista månader, när han organiserade den s. k. folkstormen och mobiliserade 14—15 års pojkar och utlevade pensionärer vid fronten för att rädda sitt gaskammarsystem undan historiens obevekliga dom.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Vi vet hur det slutade. Historien upp- repar sig aldrig. Den visar ständigt nya aspekter. Den nya »europiska gemenskapen» är ett led, som det så vackert heter, i samma politik som gick under beteckningen »Neuropa» och som fick sådana ohyggliga konsekvenser över hela världen.

I den offentliga debatten har man ännu inte — så långt jag kunnat följa den — dragit fram argumentet att det skulle vara ett »demokratiskt intresse» för Sverige att ansluta sig, men jag skulle inte bli ett dyft förvånad om också ett sådant argument dyker upp. Tills vidare föredrar man att hävda att det är en ekonomisk nödvändighet för Sverige att begära anslutning.

Så drar man i gång elektronhjärnorna på Industriförbundet och får fram resultatet att svenskt nej till EEC innebär över en miljard i förluster, att en väldig arbetslöshet hotar, att svenska företag måste läggas ned och att en väldig kapitalflykt från Sverige skulle bli följden. Det enda sanna man kanske kan befara är väl det sista. En sådan kapitalflykt har emellertid pågått länge; kapitalet har intet fosterland, det följer alltid efter profiterna. Där arbetskraften är billigast och vinsten störst, där hopar sig också kapitalet. Men det borde vara möjligt för den svenska riksdagen att hindra detta genom lagstiftning, som vi för övrigt tidigare har föreslagit.

De skräckskildringar som publicerats från borgerligt håll och industrihåll om vad som sker ifall vi inte går in i EEC kan bara vara till glädje för Brysselkommissionen, men de har — som tidigare har påpekats — ingenting med verkligheten att göra. Från nuvarande EEC köper vi för cirka 6 miljarder om året, och vi säljer för litet mer än 4. Om vi också räknar in England och Danmark, blir resultatet ungefär detsamma — vi köper för 8,5 miljarder och säljer för 7 miljarder.

Det är alltså Sverige som har trumf på hand. Den s. k. europeiska gemenskapen har allt intresse av att sälja på Sverige, ett förhållande som måste till-

mätas stor betydelse i det kommande handelskriget. Kan någon säga mig varför västtyskarna plötsligt skulle förlora behovet av svensk järnmalm, om vi inte går in i EEC? Masugnarna i Ruhr kräver sitt dagliga kvantum. Varför skulle de förlora intresset för svenska trävaror, pappersmassa och papper? Det är bekant att vi kan sälja massa till priser som är 20—30 procent lägre än deras egna tillverkningskostnader. Och säg mig varför tyskarna skulle förlora intresse för att sälja Volkswagen i Sverige om vi inte går in i EEC. Eller är det någon som tror att vi skulle bli avstängda från import av franska och italienska sydfruktor och viner eller av sådana bilar som Fiat och Citroën om vi inte går in i marknaden? Allt sådant tal är bara skräckskildringar, som inte har den minsta relevans i verkligheten.

Vi menar att Sverige har en stark handelspolitisk ställning. Den som vill sälja till oss måste också köpa från oss. Det är ett intressant faktum att Sveriges exportökning under årets sju första månader var högre till EEC än till Efta — till EEC ökade den 22,3 procent, medan ökningen till Efta stannade vid 21,4 procent. Skräckmålningarna i pressen och de statistiska beräkningar som har framlagts av Industriförbundet och från annat håll bevisar egentligen bara en gammal sats, nämligen att det finns tre slags osanningar: lögn, förbannad lögn och statistik.

Men det väsentligaste är ändå, såsom tidigare har understrukits i debatten, den politiska målsättning som inneslutes i Romfördraget. Den har utlagts vid många tillfällen, och jag skall därför nöja mig med bara ett par korta citat.

I november 1959 sammanfattade förbundskansler Adenauer Romavtalets innebörd i följande ord: »De sex stater som inträtt i den europeiska gemenskapen ser det i första hand som en politisk angelägenhet, då det enligt vår mening är den enda möjligheten att skydda Västeuropa mot östern.» Professor Hallstein, chefen för Brysselkommissionen, förklarade samtidigt: »Vi är inte här för att göra affärer — vi är här för

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

att göra politik.» Den 18 juli i år förklarade en ministerkonferens med sexstaterna, att syftet med gemenskapen är att stärka Atlantpakten.

Här gäller det alltså en sammanslutning med klart politiskt syfte, ett syfte av sådant slag att det är helt oförenligt med svensk alliansfrihet och neutralitet. Romfördraget lägger sådan makt i händerna på kommissionen i Bryssel, där de tre stormakterna Västtyskland, Frankrike och Italien har absolut majoritet, att de anslutna länderna kommer att förlora sin nationella suveränitet. Om Sverige skulle följa högerns och folkpartiets rekommendation och gå in i den s. k. gemenskapen, vad skulle då inträffa? Jag kan inte skildra allt som skulle inträffa, utan jag får inskränka mig till några exempel.

Kommissionen i Bryssel skulle bestämma den svenska kronans värde och bestämma vilken konjunkturpolitik som skulle föras i Sverige. Den skulle avgöra, vilka företag eller industrigrenar som ur räntabilitetssynpunkt skulle läggas ned. Kommissionen befattar sig med skattepolitikens utformning och avvägning, och jordbrukspolitikens utformning med subventioner o. s. v. bestämmas i Bryssel — jag kan på den punkten instämma i de varningar som herr Bengtson från centerpartiet uttalade. Beträffande socialpolitiken måste direktiv inhämtas från kommissionen i Bryssel, som har i uppdrag att åstadkomma en harmonisering av lagstiftningen. Jag vet inte vad det är som gör högern och folkpartiet till så ivriga förespråkare för en svensk anslutning. Är det möjligen så att högern och folkpartiet på nytt vill komma åt ATP på denna väg? Skall lagstiftningen harmoniseras, kommer professor Hallstein och hans gelikar i Bryssel att lägga en rad av de sociala förmåner under luppen som den svenska arbetarklassen tillkämpat sig.

Om tyska eller andra länders monopol skall få rätt att köpa upp svenska naturtillgångar, jordbruk, gruvor, vattenfall etc. bestämmas av kommissionen i Bryssel och inte i Sverige.

Om Sverige vill sluta handelsavtal med

land utanför den s. k. gemenskapen blir det inte längre vår egen angelägenhet, utan en angelägenhet för kommissionen i Bryssel. Avsikten är inte bara att diskriminera handeln med de socialistiska länderna utan också handeln med de s. k. u-länderna i Asien och Afrika och de latinamerikanska staterna.

En sådan politik vill anhängarna av svenskt medlemskap i EEC! Behöver det tilläggas att det är allt annat än svenska intressen de företräder.

Herr talman! Regeringen är nu inne på den linjen att Sverige skall uppta förhandlingar om associering. Vad innebär det? Ja, det är ett faktum att Romfördraget inte stadgar någonting bestämt på den punkten. Det finns inga klart fixerade formuleringar om vad en associering innebär mer än att associering är ett steg på vägen mot fullt medlemskap.

Enligt handelsministern skall Sverige inta en »flexibel ståndpunkt» vid de förhandlingar som eventuellt kommer till stånd. Enligt vad som framgått av en artikel i regeringens främsta språkrör, Stockholms-Tidningen, den 7 oktober är regeringen inte främmande för att acceptera hela Romavtalet »med undantag av de bestämmelser som strider mot vår neutralitetspolitik».

Vad är det för bestämmelser som inte strider mot vår neutralitetspolitik? Bara att gå in i ett handelspolitiskt block, som associerad eller medlem, är en handling som står i strid med neutralitetspolitikens grundläggande principer.

Till allt detta säger man från olika håll: vi måste ju ha samverkan i Europa. Det låter vackert. Men det är i alla fall frågan om med vilka man samverkar och syftet med samverkan. Repet och den hängde måste också samverka för att uppnå ett visst resultat. Men i regel håller repet.

Vår ståndpunkt är entydig och klar. Vi vill inte schackra bort Sveriges suveränitet. Vi vill inte rucka en millimeter på vår alliansfrihet och vår neutralitet. Vi vill fri handel åt alla håll — vi är mot alla former av handelspolitisk diskriminering. Vi går emot varje inbland-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

ning utifrån i vår ekonomiska politik, skatte- och socialpolitik. Vi kan inte godkänna att utländska företag eller enskilda utan tillstånd av svenska myndigheter skall få rätt att starta företag, förvärva naturtillgångar, jordbruk etc., i landet.

Vi anser att Sverige skall slå vakt om sin handelspolitiska frihet. Den stora världen, den stora marknaden, ligger utanför sex-land. Där öppnas nya väldiga marknader och avsättningsområden för svenska kvalitetsprodukter, både i de s. k. u-länderna och inom den socialistiska delen av världen.

Den kapitalistiska delen av världen kommer i alltmer utpräglad grad att präglas av kriser och handelskrig. När marknaderna krymper — och det gör de inom den delen av världen — blir slagsmålen allt häftigare. Sverige har ingen anledning att blanda sig i dem. Vi är övertygade om att vi kan trygga god sysselsättning och fördelaktig handel genom att inrikta vår handel mot de två tredjedelar av mänskligheten som går vägar i annan riktning än den kapitalistiska.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! Jag vill i ett så kortfattat anförande som möjligt anföra några synpunkter på debatten om Europamarknaden, då hela frågeställningen i hög grad berör löntagarna både direkt och indirekt.

Det är ingen tvekan om att man på löntagarhåll också följer den pågående debatten med mycket stort intresse. Även om den stora massan av löntagarna har svårigheter att följa med och bedöma alla de olika faserna är man dock i ett avseende genomgående klar i sin uppfattning, nämligen att det från svensk sida icke skall vidtas några sådana åtgärder eller träffas några sådana överenskommelser, som kan äventyra den svenska neutraliteten.

Jag tror — för att använda ett uttryck som landshövdingen i Västerås använde i ett anförande — att det är nödvändigt för vårt land att under fredstid fö-

ra en sådan alliansfri politik, att vi under krigstid kan vara neutrala. Det är en uppfattning som delas av den övervägande delen av det svenska folket.

Från oppositionens sida har det, både i dag och vid andra tillfällen, sagts att man vill bibehålla den svenska neutraliteten. Emellertid blir man litet fundersam när man hör dessa uttalanden, då man vet att man på det hållet i övrigt handlar och talar som om man vore beredd att uppge den svenska neutralitetspolitiken. Att hävda att vi skall kunna ingå som fullvärdig medlem i EEC med bibehållande av den svenska neutraliteten måste bygga på mera tro än vetande.

Om man ser den nu förda debatten ur löntagarnas synpunkt, skulle jag vilja framhålla att vi från början har inlagt den ståndpunkten, att Sverige icke kan och icke bör söka medlemskap i EEC. Vi är medvetna om att det skulle innebära en så stor förändring i vår utrikespolitiska hållning, att det vore fråga om en helt ny orientering. Men det är klart att vi samtidigt är fullt medvetna om den betydelse som det ekonomiska samarbetet har, och det är om detta som det svenska folket så långt som möjligt bör samla sig. En sådan samling bör ske inte minst inom de politiska partierna för att vi utåt skall kunna visa en så enhetlig attityd som möjligt.

Det råder ingen tvekan om att det västeuropeiska ekonomiska samarbetet har en väsentlig betydelse för vår ekonomiska utveckling och vår framtid. Vår handel med Västeuropa är så betydande att vi inte kan bortse från detta. Utan att göra mig skyldig till upprepning av vad som tidigare har sagts i denna debatt vill jag betona att de siffrsammanställningar och de utredningar, som nu ser dagens ljus och som berättar om hur mycket vi skulle förlora på att icke vara medlemmar eller att icke vara associerade, är en ganska meningslös matematik, ty ingen vet någonting om vår situation i det läget.

Ett faktum, som inte kan bortresoneras, är att vår handel med Västeuropa

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

sedan EEC skapades har varit framgångsrik. Den har varit framgångsrik även inom Efta-området, och det är riktigt att vi efter tillkomsten av EEC har exporterat betydligt mer till de sex länderna än vi har gjort någon gång tidigare. Om vi jämför de sju första månaderna i år med de sju första månaderna år 1960, är det ett faktum att vi har en mer än 20-procentig exportökning, liksom vi har en mer än 20-procentig exportökning även till Efta-området.

Jag skulle emellertid även i fråga om dessa siffror vilja framhålla, att inte heller de säger hela sanningen, ty ingen vet hur stor vår ökning av exporten till dessa sex länder skulle ha varit, om inte EEC hade funnits. Kanhända skulle den 20-procentiga exportstegring, som vi nu vet har ägt rum, då ha varit 25, kanske 30 procent.

De siffror, som vi har till förfogande, visar ändå att Sverige har en betydande styrka på exportområdet, och om vi skulle ställas helt utanför, eller som det brukar uttryckas »bli isolerade», skulle förmodligen ändå en viss handel med EEC-länderna äga rum, framför allt på sådana varuområden som är tullfria eller nästan tullfria hos EEC-länderna. Dit hör ju malmen och massan, för att nämna dessa två viktiga produkter som exempel. Men det kan också tänkas att vår export av halvfabrikat i den situationen skulle komma att spela en större roll i vår utrikeshandel än den nu gör, men på bekostnad av färdigvaror. Hela vår strävan har varit och måste av naturliga skäl vara att vi ökar vår andel då det gäller manufakturade varor, ty den kostnadsfördelning i produktionen, som äger rum, säger oss att vi på lång sikt kan göra oss starkare gällande i ju högre grad vi har manufaktureringen inom våra egna gränser. Det talar enligt min mening för nödvändigheten av en uppgörelse med EEC-länderna.

Kanske ännu mera för en uppgörelse med EEC talar den omständigheten att vi, om icke en uppgörelse träffas, möter nya svårigheter i fråga om den export som nu går till Danmark och Norge. Vi

har till Danmark och Norge en export på sammanlagt omkring 1,7 miljarder kronor. Det är klart att om vi i fortsättningen gentemot dessa länder möter de högre yttre tullmurar, som EEC-länderna kommer att upprätthålla, får det en negativ inverkan på vår handel på det nordiska planet. Frågan är om vi kan kompensera oss för ett sådant bortfall. I viss mån skulle självfallet en kompensation kunna erhållas på andra marknader, men det är alltid fråga om en mycket långvarig process och en mycket svår process när det gäller att komma till en större omläggning av den svenska utrikeshandeln. Jag tror därför inte man skall ha några illusioner i fråga om möjligheterna att åstadkomma en hastig förändring och en kompensation på de marknader, som vi under alla förhållanden hoppas kunna öka vår export till.

Det jag nu sagt innebär att vi på löntagarsidan anser det vara viktigt att en uppgörelse med EEC kommer till stånd, men att den icke får gå vägen över fullt medlemskap, varigenom vi skulle påta oss de politiska bindningar som Romavtalet innefattar. Vi är beredda att förhandla om de ekonomiska faktorerna, men vi är icke beredda att ge något avkall på den neutralitetspolitik Sverige hittills fört och bör föra även i fortsättningen.

Denna deklaration överensstämmer i stort med vad de borgerliga partiernas representanter sagt här i debatten, men jag upprepar vad jag framhöll inledningsvis: samtidigt som oppositionen säger så, handlar den på ett sätt som antyder raka motsatsen. Det är dock orimligt att tänka sig, att vi skulle kunna begära fullt medlemskap och såsom medlem slipa undan de politiska bindningar som åligger övriga medlemmar i EEC. Jag tror för min del att förvåningen skulle bli störst inom EEC, därest vi begärde anslutning med fullt medlemskap men förutsatte att EEC skulle gå med på sådana medgivanden.

Därför är, som jag ser det, enda möjligheten att förhandla om en ekonomisk associering till det europeiska handels-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

området och därvid söka nå ett resultat som så mycket som möjligt tillgodoser våra intressen. Jag säger »så mycket som möjligt» — jag tror att den dag då förhandlingarna om detta ekonomiska avtal slutförts, skall det visa sig innebära så många negativa punkter att betydande kretsar inom den borgerliga oppositionen men kanske framför allt vissa delar av vårt näringsliv blir betänksamma om vi över huvud taget skall vara anslutna genom ett associeringsavtal, liksom heller inte genom fullt medlemskap. Ty ingen skall tro att vi har möjligheter att vid dessa förhandlingar med EEC enbart uppnå förmåner som tillgodoser våra intressen — vi kommer också att få göra eftergifter. Så snart det är fråga om förhandlingar blir ju slutresultatet en kompromiss, och oftast går båda parterna missnöjda ur förhandlingen.

Jag tror alltså att man inte skall hysa några överdrivna förhoppningar om våra möjligheter att i slutskedet få till stånd ett avtal som helt tillgodoser våra önskemål, men vi hoppas ändå att det slutresultat som nås skall visa sig vara bättre än att stå helt utanför. I slutomgången gäller det för oss att väga fördelarna mot nackdelarna av att stå utanför handelsområdet eller vara anslutna till det. För min del hoppas jag och tror fortfarande, att det skall bli möjligt att nå en uppgörelse av det innehållet att fördelarna överväger. Men på många punkter torde resultatet bli negativt, och inte minst inom näringslivet självt kommer väl tveksamhet att yppa sig, om vi över huvud taget skall vara med.

Man får komma ihåg att när vi talar om näringslivet rör vi oss med ett begrepp som det är mycket svårt att definiera. Det svenska näringslivet är ingenting entydigt. Småindustrien och hantverket har sina speciella intressen, och det vore nog felaktigt att tro att dessa intressen sammanfaller med storindustriens; på vissa områden sammanfaller intressena, men på många punkter ligger det annorlunda till. I en uppgörelse av detta slag kan det bli så att

vissa grenar av vårt näringsliv erhåller villkor som överväger mera till det negativa än det positiva, men samtidigt kan fördelarna bli så stora för andra grenar av näringslivet, att man ändå finner det riktigt att träffa en uppgörelse om, som jag kallar det, en ekonomisk anslutning till EEC.

Jag skall inte längre ta tiden i anspråk. Jag har med dessa korta anmärkningar velat anföra synpunkter på hela denna fråga och även framhålla, att vi inom löntagarläget är starkt intresserade av vad som här händer. Det är naturligt att vi följer frågans utveckling med stort intresse. Vi är ytterst bekymrade över vilken effekt och vilka verkningar ett avtal kommer att få på vissa punkter. Här har talats om social integration, om etableringsrätt o. s. v., men jag tror att den mest tveksamma punkten inte bara för löntagarna utan kanske för huvudparten av svenska folket är de fria kapitalrörelserna. Här gäller ju frågeställningen den ekonomiska politik vi för och vill föra i fortsättningen, en politik som det faktiskt nu råder principiell enighet om i vårt land. Kan denna ekonomiska politik föras i framtiden, efter en ekonomisk associering med fria kapitalrörelser och de svårigheter som följer därav? Därom vet vi inte tillräckligt i dag. Jag vill understryka att det är betydelsefullt i vårt land att den ekonomiska politik som har förts — inte minst tänker jag då på arbetsmarknadspolitiken, sysselsättningspolitiken — kan föras av oss även i framtiden såsom medlemmar av en europeisk ekonomisk enhet. Det finns saker som talar i motsatt riktning, men det finns också lyckligtvis saker som talar för att det skulle vara möjligt. Ty även om Västeuropa för närvarande är behärskat av konservativa krafter och konservativa regeringar, kommer man ändå inte ifrån att det även i sådana länder inom Västeuropa pågår en utveckling i riktning mot de strävanden som vi har haft här i landet under de senaste 20—25 åren, alltså till en mera progressiv ekonomisk politik med syfte

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

att driva utvecklingen hastigare framåt och med större omtanke om sysselsättningspolitiken.

Jag hoppas alltså att de förhandlingar som nu kommer att äga rum skall leda fram till ett acceptabelt resultat. Jag tror att det är svårare att komma fram till ett sådant resultat, om man från de borgerligas sida gör hela denna angelägenhet till en politisk stridsfråga. Det finns vissa tecken som tyder på det, men jag har svårt att förstå att de borgerliga partierna skulle kunna vinna någonting på att göra denna fråga till en inrikespolitisk stridsfråga. En sådan kampanj kommer bara att sluta på ett sätt, nämligen att svenska folket starkt kommer att förklara sig stå på neutralitetens grund. Jag tror att varje försök att luckra upp den svenska neutraliteten — vare sig det sker direkt eller indirekt — med kraft kommer att tillbakavisas av det svenska folket, om frågan görs till en politisk stridsfråga.

Det bästa resultat som kan nås ur hela denna förhandlingsprocedur vore om vi kunde ena oss om den associationslinje som regeringen har tagit ställning till. Vårt land kan givetvis uppträda med större styrka om nationen är enad bakom denna linje än om man inom EEC-området är medveten om att det inom Sverige finns vissa krafter som arbetar i annan riktning, som kanske politiskt skulle tillfredsställa EEC-länderna och atlantpaktssländerna mera än en enbart ekonomisk uppgörelse.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Den hage inom vilken denna debatt i huvudsak har rört sig börjar vid detta laget bli i hög grad avbetad och det finns endast få små klöverstycken som ännu inte blivit berörda. Jag skall därför med några korta anmärkningar egentligen inskränka mig till att påpeka vissa förhållanden och omständigheter som kanske inte har blivit fullt belysta i den hittillsvarande debatten.

Först skulle jag, herr talman, vilja beröra ett område, som i denna debatt har

förekommit endast i förbigående och som ligger utanför spörsmålet om den gemensamma marknaden. Jag skulle nämligen vilja säga några ord om vårt engagemang i Kongo.

Det svenska engagemanget i Kongo har under senaste tiden ökat. Förstärkningar har tillförts den svenska truppen både i form av betydande mängder krigsmateriel och i form av manskap. Truppen, som från början var avsedd endast för rent polisiära uppgifter och utrustad därefter, kan väl nu under därvarande förhållanden också användas som stridande trupp och har i viss mån redan använts som sådan. Detta är delvis en följd av säkerhetsrådets resolution från februari och delvis har det föranletts av utvecklingen i Kongo. Samtidigt råder stor ovisshet om vem eller vilka som efter Hammarskjölds bortgång leder aktionen i Kongo. Säkerhetsrådet är fortfarande paralyserat. Någon ny generalsekreterare, även en temporär sådan, är inte utsedd, och ovisshet råder i alla händelser om den nye mannen, om enighet kan nås, verkligen kommer att kunna fungera i enlighet med stadgans bestämmelser.

Situationen i Kongo har väl i så måtto förbättrats som en centralregering i Leopoldville bildats och erkänts av stormakterna, men ännu råder stor osäkerhet om huruvida dess auktoritet verkligen sträcker sig till exempelvis Stanleyville och Kasai; att den ännu inte behärskar Katanga synes uppenbart. Striderna och oroligheterna inom detta område tycks hittills endast ha medfört att gruvproduktionen i högst avsevärd grad nedgått, vilket i och för sig redan minskar provinsens ekonomiska betydelse för Kongo.

Kongo har blivit en utomordentligt dyrbar affär för Förenta Nationerna, och det synes mer än ovisst om aktionen över huvud taget kan fortsättas både på det militära och civila planet i brist på medel. Man har auktoriserat sekretariatet att fortsätta aktionen i två månader och att ytterligare låna upp 20 miljoner dollar, men något beslut om hur denna summa skall betalas har inte träffats.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Medlemsstaternas villighet att finansiera företaget förefaller på de flesta håll att vara mycket ringa, även där man talar stora ord om Förenta Nationernas stora betydelse för Kongos framtid.

Med dessa ord har jag inte velat rikta någon som helst kritik mot regeringens hittillsvarande åtgärder. Inte heller skall jag försöka bedöma vissa kongopotentaters inbördes politiska eller moraliska värde, men nog är läget sådant att det kräver en oavsläpplig uppmärksamhet och försiktighet från svensk sida. Vi kan lätt inledas i förvecklingar som vi aldrig avsett att bli inblandade i, och det är för mig något ytterst motbjudande att svenska soldater skall skjuta ner infödingar, vare sig de är Katangagendarmer eller de tillhör Balubastammen.

Jag tycker för min del att det vore önskvärt, om i denna debatt från regeringens sida kunde sägas något om hur man för närvarande ser på läget i Kongo. Det förefaller mig som om svenska folket i detta hänseende var ganska dåligt orienterat. Jag vill i det sammanhanget med tillfredsställelse hälsa den uppgift som lämnats i tidningspressen, att det nu — äntligen, skulle jag vilja säga — görs ett försök att få ordnad en ordentlig förbindelselinje mellan de militära myndigheterna i Sverige och högkvarteret i New York.

Regering och riksdag har varit eniga om att den svenska utrikespolitikens grundregel är alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig. Så långt har inga som helst meningsskiljaktigheter förefunnits eller förefinns mellan ansvariga representanter för något av de demokratiska partierna, men det är väl ändå ganska klart att det finns vissa nyanser i uppfattningen inte bara mellan partierna utan även mellan individer om det utrymme grundregeln lämnar vid bedömandet av konkreta spörsmål och ståndpunktstaganden. Det finns ju exempelvis en neutral eller rättare sagt neutralistisk uppfattning, som gör gällande att en sådan här grundregel innebär att man över huvud taget inte får hysa — eller åtminstone inte ge till känna — någon mening i någon fråga som har

någon beröring med motsättningarna mellan stormaktsgrupperna. Sitt mest typiska uttryck tog sig väl denna uppfattning vid Belgradkonferensen, där man inför igångsättandet av de ryska kärnvapenproven inte vågade eller ansåg sig kunna rikta protester till den makt som brutit stilleståndet utan nöjde sig med allmänna uttalanden om faran av kärnvapenprov över huvud taget, eller när man från samma håll inte kan ansluta sig till den protestresolution som framlagts i FN av Danmark, Norge, Sverige, Island, Japan och Kanada mot den helt prestigebetonade sprängningen av en rysk jättebomb, därför att detta skulle innebära ett ställningstagande i det kalla kriget. Längre kan man inte gå i en rent könlös opportunistisk — jag skulle vilja säga feg — neutralistisk politik.

Det är också från det hållet endast ett visst slags kolonialism som väcker indignation, den kolonialism som för övrigt i allt väsentligt är helt avskaffad eller under avveckling. Förtryck från vita folk gentemot färgade folk är fördömligt, förtryck från vita folk gentemot vita eller från färgade folket mot andra färgade är däremot fullkomligt likgiltigt eller rent av naturligt för dessa länder. Det är självklart att dessa synpunkter är i viss mån historiskt förklarliga, de är en följd av det förtryck som de flesta av dessa folk varit utsatta för, men detta kan inte motivera den moraliska självförhållande som utgör ett så förhärskande inslag i exempelvis en Krishna Menons förkunnelse. För svensk politik är lyckligtvis en dylik attityd främmande. Att man från ledande håll bör iakttaga en viss återhållsamhet i uttalanden om världspolitiska tvistefrågor som inte direkt berör oss må vara riktigt och naturligt, även om det kanske inte kan förnekas att återhållsamheten minskar när avståndet till händelsernas lokalisering ökar. Men återhållsamheten måste ha sin givna begränsning och får inte ta sig uttryck i en strävan att söka ge parterna rätt varannan gång. Vi kommer aldrig att kunna undgå att utsättas för kritik utifrån och särskilt inte österifrån. Vilja

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

till objektivitet, om nu någon sådan kan finnas, ger ingen garanti. Därpå har väl den ryska kritiken mot Hammarskjöld varit ett skolexempel. Vår politik kan inte heller få influeras av en strävan att ställa oss in hos de s. k. u-länderna. Vi inbillar oss ofta att vi omfattas med en särskild sympati i dessa länder, och vi slickar med stor tillfredsställelse i oss en del smickrande artigheter som tillhör besökande dignitärers vanliga dricks-pengar. I själva verket tror jag inte att vi kan räkna med någon verklig särställning av betydelse. Ett exempel här-på har vi kanske upplevat vid valet av doktor Eklund som atomkommissionens generaldirektör, vid vilket de sovjetry-ska invändningarna understöddes av ett stort antal afroasiatiska staters represen-tanter.

Vår insats till u-länderna blir alltid av mycket begränsad betydelse och får inte motiveras ens till en del av det särskilda värde som hjälp från Sverige skulle innebära. I så fall kommer den på lång sikt att bereda oss idel besvikelser. Inte heller kan vi ju säga att vi framträder i någon särställning i förhållande till öv-riga europeiska stater, där hjälpen per capita är mångdubbelt större, än vad Sverige hittills presterat och avsevärt större än vad jag tror Sverige kan tänkas förmå.

De här reflexionerna ligger kanske en smula utanför dagens huvudämne. Be-träffande huvudfrågan vill jag säga, att för mig har städse en gemensam marknad, omfattande hela Västeuropa, utgjort ett framtidsmål som man med alla kraf-ter borde sträva efter. Endast genom en sådan gemensam marknad kan den eu-ropeiska demokratiska världen nå en full och harmonisk ekonomisk utveck-ling med till fullo utnyttjande av tekno-logiens alla landvinningar. Endast där-igenom kan man vinna den ekonomiska styrka, som kan göra konkurrensen — eller jag skulle vilja säga tävlingen — med den totalitära utvecklingen på det ekonomiska området möjlig att verkligen vinna. Endast därigenom kan vägen be-redas för en frihandel mellan Europa och de högt industrialiserade makterna

hinsides haven, och en sådan stark ställ-ning att en verklig hjälp kan lämnas till u-länderna.

Jag har alltid ansett att sexstatsmak-ternas ekonomiska sammanslutning är ett stort steg framåt. En svensk anslut-ning till denna marknad i en eller an-nan form har synts mig omöjlig, så länge inte Storbritannien tog ett liknande steg, dels därför att Storbritannien utgjort en av våra främsta marknader, dels därför att själva sammanslutningen ofrånkom-ligen skulle få en i många avseenden an-nan karaktär genom Storbritanniens medlemskap. Efta var därför främst ett steg mot att nå en gemensam marknad genom tillskapandet av en gemensam förhandlingsfront. Nu har ju situationen helt ändrats. Storbritannien, följt av Danmark och troligen Norge, har begärt inträde. Jag beklagar inte ett sådant steg. Det kommer av allt att döma att på-skynda förverkligandet av en verklig stormarknad.

Att Sverige skulle stå utanför en så-dan marknad synes mig helt uteslutet, och det är ingen som yrkar på det. Alla de utredningar som gjorts och alla de uppgifter som lämnats, vilket värde man än tillmäter enskildas sifferuppgifter, är ju så entydiga och avgörande, att det fö-refaller vara en fullständigt hopplös uppgift att hävda att vi i kall och karsk isolering skulle kunna gå helt och hållet vår egen väg. Det har emellertid funnits röster som till en början hävdade att vi utan större risker skulle kunna stå utan-för. De har i allt väsentligt tystnat. Det-ta innebär också från det hållet ett steg mot en enhet som vi alla eftersträvar. Inte heller har jag kunnat förstå att ett antagande i allt väsentligt av Romavta-lets allmänna ekonomiska villkor i och för sig skulle kunna anses utgöra en upp-offring från Sveriges sida, om nämligen Romavtalet omfattar samtliga Europas stater. Den största olägenheten är enligt min uppfattning den höga yttre tullmu-ren, men betydelsen av denna minskas dels på grund av frihandelsområdets storlek, då det omfattar de flesta indu-strialiserade länder utom Förenta stater-na och Kanada och det är att förutse

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

att tullmuren kommer att sänkas genom förhandlingar med dessa stater, dels slutligen därför att många råvaror som utgör u-ländernas huvudsakliga export fortfarande kommer att vara tullfria eller belagda med mycket låga tullar. Och fri kapitalmarknad mellan marknadens länder, friare arbetsmarknad, gemensam politik för bibehållande av full sysselsättning, gemensamt bekämpande av depressioner, försök till höjande av socialpolitiken hos i detta avseende mera efterblivna stater — kan verkligen ett deltagande i detta samarbete betecknas såsom uppoffringar?

Det har funnits olika meningar om formen för det svenska samarbetet med den gemensamma marknaden. Jag tänker inte i dag ta upp denna fråga, ty jag tycker att det inte tjänar mycket till att i nuvarande situation gå närmare in på den. Den svenska regeringen, stödd på sitt eget parti, på Landsorganisationen och på centerpartiet, har för hela världen tillkännagivit att vi kommer att söka association, och under sådana förhållanden tjänar det över huvud taget inte mycket till att diskutera den eventualitet, den taktiska framgångslinje, som jag för min del hade ansett vara klokare. När nu detta beslut om association är förkunnat för hela världen, tycker jag att det ligger i allas vårt intresse att allas vår strävan — även från näringslivets sida och från den politiska oppositionens — bör gå ut på att lämna vårt bidrag till att associationsförhandlingarna skall ge det för svenskt näringsliv och för Sverige mest fördelaktiga resultatet.

Jag har, herr talman, givetvis med det största intresse i dag tagit del av den regeringsförklaring som avgivits. Herr statsministern har här förklarat att den är identisk med det tal som han höll inför metallarbetarkongressen. Det må vara hans tolkning, men det intryck som denna förklaring ger i förhållande till det talet är åtminstone för mig och jag tror för de flesta ganska väsensskilt. Tonen är annorlunda. Uttrycken är avvägda på ett annat sätt. Om statsministern menade absolut detsamma i båda fallen så uttryckte han sig vid metallarbetarkon-

gressen på ett mycket otydligt sätt. Nu har det ju i det aktstycke som föredragits för oss i dag talats många ord om och kraftigt understrukits, att vi kommer att gå till denna associationsförhandling med en positiv inställning. Jag anser att vi har all anledning att ta fasta på detta uttalande. Den svenska regeringen kommer att gå till dessa förhandlingar med en positiv och flexibel attityd. Det har sagts, att det inte kommer att bli någon diskussion om de politiska undantag som måste göras för att bevara vår neutralitet, men det är klart att det kommer att bli diskussion om dem, kanske inte om syftet men om hur syftet skall nås och hur det skall formuleras.

Jag tar ett exempel. Det har sagts och sägs här, att ett av de förbehåll som måste göras är att vi skall bibehålla våra möjligheter att själva sluta handelsavtal med länder utanför den förenade marknaden. Men de länder som tillhör denna marknad är associerade i fråga om näringslivets alla exportprodukter, och detta innebär en tullunion. Det är väl då fullständigt självklart, att ett enskilt land i en tullunion inte kan förhandla om ett handelsavtal med tredje land avseende tullkoncessioner. I det avseendet är handelspolitikens frihet inför enskilda handelsavtal i viss mån begränsad. Det finns naturligtvis andra former av handelsavtal, där vi måste förbehålla oss frihet. Det är inte säkert att man i Romavtalet avser att begränsa de enskilda makternas handlingsfrihet i det avseendet, för så vitt den inte skadar andra maktens direkta intressen. Men jag är övertygad om att man på den punkten kan erhålla full klarhet och att vi kan få igenom vad som behövs för att bevara vår neutralitet, som självfallet måste innefatta en viss frihet på detta område.

Man säger också, att försörjningen under krigstid med vitala produkter, däribland inte minst livsmedel, måste säkerställas i neutralitetens intresse. Jag hoppas att regeringen själv inte tolkar detta uttalande alltför vidsträckt. Det är väl ganska självklart att ett tredje världskrig — om man kan tänka sig in i vad

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

det skulle innebära — inte alls blir någonting liknande det andra världskriget med dess långa avspärning och vad denna innebar. Ett tredje världskrig kommer att bli en katastrof, som man över huvud taget inte kan föreställa sig. Det är väl mycket svårt att säga, huruvida vi i händelse av en sådan katastrof kan under många år uppehålla en försörjning med vitala produkter. Å andra sidan kan man naturligtvis i ett dylikt förbehåll plocka in ungefär vad som helst, men jag utgår ifrån att detta ingalunda är regeringens avsikt.

Här har i dag en viss diskussion ägt rum om följande uttalande i regeringsdeklarationen: »Detta innebär dock inte att vi vill uppge vårt önskemål om låga tullar gentemot omvärlden samt en allmän frigörelse av världshandeln, inte minst i förhållande till de underutvecklade länderna.» Jag kan inte förstå statsministerns uttalande här på annat sätt än att han verkligen avsåg, att när man började dessa förhandlingar skulle man yrka på att de övriga länderna också sänkte den allmänna tullnivå som gäller för de sex. Man skulle alltså sätta detta som ett förhandlingsmål vid de bilaterala förhandlingarna med den gemensamma marknaden. Det förefaller mig vara en fullständigt orealistisk politik. Det är meningen att vi skall inträda i en tullunion. Vi måste väl vid detta inträde respektera den tullmur som omger tullunionen, eftersom den är en medelproportional mellan de anslutna ländernas tullnivåer. Det kan ju hända att nivån kommer att förändras genom att flera stater blir medlemmar, men att vi skulle kunna uppnå någon speciell tullsänkning av allmän karaktär för tullunionen förefaller mig vara en helt orealistisk tanke. Om man däremot tolkar uttalandet på det sättet, att vi skall bibehålla vår strävan att med alla krafter arbeta för en lägre tullnivå inom tullunionens område och vid de förhandlingar som kommer att bli oundvikliga mellan den europeiska gemenskapen och de högin-dustrialiserade länderna hinsides haven, är jag naturligtvis hundraprocentigt ense med den regeringsförklaring som av-givits.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja säga följande. Vi går till en mycket svår och mycket besvärlig förhandling. Jag tror att den i svårighetsgrad i viss mån kan jämföras med de förhandlingar om krigshandelsavtal som vi förde med de krigförande under världskriget och med vilka, för att använda ett nu mycket populärt ord, jag var ganska nära associerad. Vid sådana förhandlingar gäller det i allra högsta grad att från början kunna skapa ett gott förhandlingsklimat. Det kan ske på många sätt. Det kan ske genom att man under hand och genom personliga förbindelser i de olika länderna försöker skapa en sådan inställning till motpartens förhandlare, att man möts på förtrolig och vänskaplig fot. Det kan ske genom att man i sin allmänna attityd ger motparten det intrycket, att man går till dessa förhandlingar, inte dragen till slaktbordet, utan därför att man anser att det allmänna syftet med förhandlingarna är av godo. Framför allt skapar man inte ett gott förhandlingsklimat om man — som kanske skett på vissa håll i det förgångna — resonerar ungefär så, att »den här klubben har ju en bra lokal och en härlig swimmingpool o. s. v., men det är ju väldigt otrevligt att behöva associera sig med de där medlemmarna. Vi vill ju gärna vara med i denna klubb, ty det ger oss vissa fördelar, men det är ofantligt otrevligt att behöva umgås med dess medlemmar.» Detta är inte rätta sättet att skapa ett gott förhandlingsklimat. Jag vill understryka, att det är oerhört viktigt att se till detta. Jag tror att vi alla — både opposition och näringsliv, som jag kanske i viss mån företräder — nu måste förena våra krafter och göra allt vad vi kan för att förhandlingsproceduren skall komma att förflyta på ett sådant sätt att den ger för Sverige bästa möjliga resultat.

Herr statsministern har talat om att en tillnyktring skett på den borgerliga fronten. Jag tror och hoppas, att den förklaring som i dag avgivits också i viss mån kan betecknas som en tillnyktring från det andra hållet och att det därför skall vara möjligt att åstadkomma en gemensam plattform för de förhandlingar

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

som — jag upprepar det — är bland de mest prövande och svåra som Sverige haft att genomföra efter det andra världskrigets slut.

Vi skall inte tro, mina damer och herrar, att vi är så oerhört populära på den europeiska kontinenten. Det är väl snarast tvärtom i många avseenden. Vi anses som ett land som har åstadkommit mycket i fråga om sin industriella utveckling, om sin socialpolitik, om ett gott förhållande mellan arbetsmarknadens parter o. s. v., men vi anses samtidigt vara alldeles ovanligt — om jag nu får uttrycka mig på ett något mindre parlamentariskt sätt — »malliga». Jag kan inte neka till att jag tror att detta kommer att ligga oss i viss mån i fatet, och just därför att vår popularitet är ganska ringa, tror jag att det inte ligger någonting felaktigt i att säga, att regeringen aldrig kommer att kunna genomföra förhandlingarna på ett för Sverige tillfredsställande sätt utan hjälp av oppositionen och näringslivet.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Debatten om marknadsplanerna har följts med ett osedvanligt intresse. Jag kan inte erinra mig att vi haft en liknande offentlig debatt i en handelspolitisk fråga på många år. Ett tag såg det ut som om vi skulle ha fått en upprepning av den debatt vi förde för femton år sedan om ett mycket bekant handelsavtal, men efter dagens deklarationer blir inte stridsinläggen lika intensiva som de var tidigare under sommarens.

Den pågående debatten har haft en fördel som är påtaglig. Det har nu från alla håll betonats hur beroende detta land är av sin export. Om detta får tas som uttryck för en ny och förbättrad insikt om exportens betydelse, är det ett mycket stort framsteg. Det är inte alltför många år sedan man kunde få föra långa resonemang för att övertyga folk om behovet av åtgärder för att främja den export, som man nu fiancer vara en absolut livsbetingelse för oss.

Exporten har också haft en mycket

gynnsam utveckling under 1950-talet. Vår utrikeshandel har volymmässigt ökat med en fjärdedel och värdemässigt har den väl tredubblats. Folk i allmänhet får kanske den uppfattningen att vi jämt och ständigt har besvärligheter med vår utrikeshandel, därför att vi har ett s. k. importöverskott. Statistiskt sett har vi haft importöverskott under alla år med undantag för år 1951, då vi hade ett litet statistiskt överskott i utrikeshandeln men ett reellt överskott, som var mycket betydande.

Sverige kan väl sägas ha tagit aktiv del i det arbete, som syftar till att skapa bättre förhållanden och stadga i utrikeshandeln. Vi har helhjärtat deltagit i arbetet inom OEEC, vilket har lett till mycket goda resultat. Det var ju tragiskt att man inte kunde fullfölja det arbetet och omedelbart skapa en enhetlig Europamarknad. Nu fick vi i stället De sex och De sju.

Herr Lundström försökte göra gällande att vi nästan drivits till dessa förhandlingar utan något egentligt intresse. Förhållandet är emellertid raka motsatsen till vad herr Lundström sökte göra gällande. När det gäller en frigörelse av vår handel, när det gäller att få valutorna konvertibla och när det gäller att sänka tullarna vet jag ingen nation som mera helhjärtat gått in för detta än vi gjort. Den beskyllning som herr Lundström här gjorde är alltså totalt felaktig. Vi kan nu säga att vårt lands deltagande i Efta-samarbetet inte på något sätt varit påfrestande för vårt lands näringsliv — alldeles tvärtom. Jag ser det så att vi för en handelspolitik som innebär att vi har relativt låga tullar och att vi vill avskaffa restriktionerna. Ett land som för en sådan allmänt inriktad handelspolitik får inga särskilt stora svårigheter med att fullfölja avtal av Efta-konventionens karaktär. Med andra ord: det har gått bra.

Det man nu debatterar är egentligen den rent kommersiella sidan; huruvida vi skall kunna få förmånen att få del av de sänkta tullarna och omsider efter en övergångsperiod få komma in på den helt tullfria marknaden. Vi har inte hört

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

så värst många, som sökt argumentera på den linjen, att vi skulle ha synnerligen stora besvärligheter med att biträda det s. k. Romavtalet när det gäller de rent kommersiella bestämmelserna. Svårigheterna ligger ju på det rent politiska planet. Om *en* sak är vi alla för det mesta ense: en stormarknad för Europa utan interna tullar och handelsrestriktioner borde väl ge möjligheter till snabbare ekonomiska framsteg. Jag tror emellertid inte att jag kan instämma i herr Bohemans uttalande, att detta skulle vara en grundförutsättning för nya framsteg. Erfarenheten visar ju att man kan uppnå resultat även under andra former av samarbete än just denna typ. Jag kan inte tänka mig att man skulle se svårigheterna i första hand däri att vi skulle få omställningsproblem av så betydande omfattning genom en anslutning till Romavtalet, utan svårigheterna ligger som sagt på det politiska planet.

Det är inte min avsikt att här söka analysera dessa politiska ting och värderingar och den tolkning av avtalet som skett här tidigare. Jag vill emellertid ha sagt att en begränsning av vår hittills autonoma handelspolitik på ett sätt, som en anslutning till Europamarknaden skulle innebära, inte bör vålla några betänkligheter ur svensk synpunkt, under förutsättning att man kan få de politiska bestämmelserna utformade på ett sådant sätt att vår alliansfrihet bevaras. Ibland får jag det intrycket — när jag hör inlägg i denna debatt — att man resonerar så att om det icke blir något annat val, får vi väl offra vår alliansfrihet och vår neutralitet, eftersom det är nödvändigt att komma in på den stora marknaden. Jag tror att det är ett mycket kortsiktigt resonemang. På längre sikt bör det inte råda någon som helst tvekan om var vi skall ställa oss och var vi står. Det går att använda olika formuleringar. Man talar som om man nästan vore beredd att acceptera alla dessa politiska bestämmelser i avtalet och slutar med en förhoppning om en anslutning i någon form till stormarknaden. Ja, det är klart att vi väl alla önskar en anslutning i någon form, ett

förhandlingsresultat som innebär att vi här i Sverige kommer med i stormarknaden. Men det kan finnas fördelar som köps för dyrt. Herr Boheman hade t. ex. när det gäller friheten att sluta handelsavtal en tolkning som var mycket välvillig. Så långt jag förstår skulle vi avstå från rätten att själva suveränt besluta, även bortsett från ändringar i tulltaxorna, utan detta skall ske på annat håll. Härtill kommer en hel del andra väsentliga frågor.

Det är alltså min mening, herr talman, att framföra den åsikten, att när det gäller för vårt land kanske livsviktiga ställningstaganden skall vi bevara vår handelsfrihet även framöver.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! I det anförande, med vilket herr Ewerlöf tidigare i dag inledde debatten i denna livsviktiga angelägenhet, alltså omedelbart efter det att statsministern hade läst upp regeringsdeklarationen, framhöll herr Ewerlöf enligt min mening med all rätt den förvirring som har präglat diskussionen i denna fråga hittills. Jag skulle gärna vilja anknyta några reflexioner just till denna av herr Ewerlöf framförda karakteristik av debatten. Även jag menar, att en sådan förvirring varit för handen, men då frågar man sig: Var finns anledningen till detta förhållande? Vem bär skulden för det?

Jag är ledsen, herr talman, att jag måste säga att, som jag nu ser på denna sak, bär regeringen, statsledningen, i ej ringa mån ett ansvar för att en sådan förvirrad debatt har ägt rum. Jag vill inte påstå att man från regeringens sida här har agerat medvetet. Här kan ha inträffat omständigheter, som kanske har påverkat regeringen i en eller annan riktning, men det, som vi har att ta fasta på, är den mindre tillfredsställande utformningen av debatten. Vad kan den då bero på? Såvitt jag förstår måste den bero på att regeringen och den krets, som står kring statsledningen, ensidigt har inriktat hela meningsutbytet på vad jag skulle vilja kalla för neutralitets-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

frågan. Jag är den siste, som ett ögonblick skulle vilja ifrågasätta betydelsen av den aspekten på problemet — den är ju ganska avgörande för oss alla — men effekten av denna en smula ensidiga uppläggning av debatten har ostridigt blivit att andra och för många människor lika väsentliga synpunkter på detta frågekomplex har blivit mer eller mindre skjutna i bakgrunden. Vad skulle det exempelvis kosta oss, om vi bleve ställda utanför den marknad, som nu är under uppbyggnad i Europa, i fråga om vårt näringsliv, vår arbetsmarknad och sysselsättning, kort sagt, hela vår standard?

Det är ganska karakteristiskt för den debatt, som i dag har ägt rum, att den förste från den krets, som står regeringen nära och, som har berört denna sida av problemet, faktiskt är Landsorganisationens ordförande, herr Geijer. Han framhöll och underströk i ett anförande, till vilket vi alla lyssnade med uppmärksamhet, de risker för dessa ting, som skulle uppstå, om vi ställdes utanför.

Nu har det ju som sagt inträffat det som vi alla känner. Saken hade emellertid kunnat undvikas, debatten skulle ha kunnat få en helt annan stadga, om man vid en tillräckligt tidig tidpunkt från regeringens sida hade försett allmänheten med ett så fylligt och så allsidigt material som möjligt, underställt allmänheten detta för dess uppmärksammande och prövning. Så har tyvärr inte skett. I stället har det, som vi alla vet, fallit på andras lott att sörja för denna erforderliga upplysning. Det har fallit på institutioner och sammanslutningar inom näringslivet att så förfara. Inom dessa kretsar har utförts omfattande på tullsats och utrikeshandelsstatistik grundade kalkyler och utredningar; ett ständigt allt rikligare siffermaterial har ställts till allmänhetens förfogande och bedömande.

Jag är glad att kunna konstatera, att statsministern i dag, när han omnämnde detta, gav sitt erkännande åt detta utredningsarbete. Han menade, om jag inte missuppfattade honom, att denna

genomgång bransch för bransch av vad en isolering skulle innebära, är av värde vid de kommande förhandlingarna. Men då måste man fråga sig: Varför har det inte legat i regeringens intresse att tillhandahålla allmänheten en sådan information? Regeringen har ju den stora utredningsapparaten i sin hand och hade lätt kunnat få fram ett dylikt material.

Genom att en sådan upplysning inte i tillräckligt god tid har kunnat ställas till medborgarnas förfogande, har debatten i många hänseenden blivit snedvriden. Jag vill bara erinra om en sak, som vi alla känner till. Under ett tidigare skede i debatten gjordes — inte bara i den socialdemokratiska pressen — ofta gällande, att vi, om vi verkligen komme att ställas utanför, dock icke behövde se alltför mörkt på framtiden. Vi känner nog igen detta argument, som bereddes så stor publicitet ända tills för ganska kort tid sedan. Man sade, att vi ju är ett råvaruland med stora naturliga resurser. Ja, herr talman, visst är vi ett råvaruland med stora resurser. Ödet har varit oss gunstigt härvidlag, men det räcker tyvärr inte för en svensk industri att bara ha råvaror. Det måste också finnas en marknad med tillräcklig storlek, där vi kan konkurrera med andra producenter på något så när lika villkor, en marknad som ger utrymme för vad vi brukar kalla »de långa serierna» eller, för att använda ett annat uttryckssätt, det är i den stora produktionen marginaltonnen, de sista tonnen, som är de billigaste och därför också ger den bästa förtjänsten.

I det anförande, som herr Geijer höll, uppehöll han sig bl. a. vid en synpunkt, som är betydelsefull i detta sammanhang. Jag är glad över att kunna konstatera den uppmärksamhet, som han för sin del fäste vid den synpunkten. Han nämnde att vi, om vi skall söka kompensation på andra håll, kanske får riskera att sälja råvaror och halvfabrikat och skulle nödgas vidkännas inskränkningar i exporten av färdiga fabrikat. Detta är den s. k. manufaktureringssynpunkten. Jag medger gärna, att

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

det är naturligt att en talare från de utsiktpunkter som herr Geijer har måste anlägga en sådan synpunkt, men det är därför inte mindre värdefullt, att den kom fram.

I presspolemiken, men även annorstädes, har på somliga håll gjorts gällande, att vi skulle ha icke oväsentliga kompensationsmöjligheter på nya marknader, därest de gamla i större eller mindre utsträckning föll bort. Herr Geijer var ju också inne på den saken. Man har tänkt på en expanderande handel österut och på de i utveckling stadda länderna.

Detta är onekligen, ärade kammarledamöter, ett rätt bestickande argument, kompensation österut, kompensation hos u-länderna. Naturligtvis ligger det någonting i detta. Vårt land är ju sedan gammalt av många skäl hänvisat till att med sina exportvaror vända sig till hela världen. Men söker man tränga problemet närmare in på livet, uppenbarar sig dock ganska omedelbart svårigheterna. Vi får ju hålla i minnet att, om vi till EEC räknar de länder, som nu hör dit och som vi vet kommer att ansluta sig, finner vi, att de tillsammans tar emot 70 procent av vår utrikeshandel. Då reser sig naturligtvis frågan, i vilken utsträckning kompensation kan synas sannolik, exempelvis hos u-länderna.

Jag tror, att den frågan kan klaras av bäst och begripligast om man tar ett konkret fall, som nyligen offentliggjorts med namn och verifikationer i pressen. Det gäller ett stort svenskt företag av markerad exportkaraktär. Det tillverkar bl. a. kontorsmaskiner. Afrika svarar för endast 7,5 procent av företagets export, trots att företaget i fråga i de flesta av länderna i den världsdelen beträffande kalkylmaskiner har en marknadsandel som överstiger 50 procent. Förra året fick detta svenska företag — och det skall vi ju vara glada åt — hela statsordern på kontorsmaskiner till en av de nya staterna. Denna order omfattade, mina damer och herrar, 250 maskiner, och den sysselsatte bolagets fabriker här hemma i Sverige 2 timmar. Jag tycker, att detta konkreta fall är intressant.

Nu säger naturligtvis någon att detta är ett extremt fall. Kanske det, men å andra sidan kan man, om man ger sig tid att undersöka förhållandena för vår verkstadsindustri, vår pappersindustri, vår kemiska industri o. s. v., anföra en oändlighet av exempel på hur små dessa verksamhetsgrenars möjligheter är att på dessa nya marknader vinna ersättning för eventuellt bortfallande gamla.

Sedan en annan sak, som man inte heller tycks ha tänkt på, när man fört denna kompensationsargumentering. Det är nog inte ur vägen att påpeka, att vi inte kommer att vara ensamma om dessa marknader. Vi kommer att möta starkt ökad konkurrens från de europeiska industristaterna inom EEC. Denna ökade konkurrens kommer att gälla både priser och krediter. Det senare är inte minst viktigt. Våra begränsade möjligheter att möta u-ländernas anspråk på långfristiga krediter uppges — och det tror jag är riktigt — redan ha varit hindersamma. Ävenledes får det nog anses såsom icke otänkbart, att en regional integration av u-länder, som ju i Sydamerika redan hunnit ett stycke på väg, kan bereda särskilt ett isolerat Sverige öoverstigliga svårigheter, om den samordnas med den europeiska integrationen.

Naturligtvis önskar vi alla, att u-länderna så småningom skall få en stabil ekonomi, bli mera köpkraftiga o. s. v., och vi gör också vad i vår begränsade förmåga står för att hjälpa till härmed. Kammaren fick ju härförleden på pulpeterna en proposition om ett nytt organ, nämnden för internationellt bistånd. Denna proposition är ju på sitt sätt ett tecken på denna vår inställning. Jag hade kanske inte väntat, att herr Geijer skulle understryka vad jag nu kommer att säga, men jag är glad för att han utifrån sina utgångspunkter gjorde det: alla förstår ju att detta arbete på en utvidgad marknad hos u-länderna är ett arbete i ovisshetens tecken och på mycket lång sikt — det var ju herr Geijers egna ord — med resultat som vi inte kan skönja men blott hoppas på.

Så har vi naturligtvis öststaterna. Där

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

finns en marknad som kanske kan ytterligare utvecklas, det vill jag inte bestrida. Men vi kan å andra sidan inte bortse ifrån att handeln österut är statsdirigerad. Erfarenheten visar, att vår export österut till följd därav är underkastad ganska starka fluktuationer. Endast inemot 5 procent av vår utrikeshandel kommer för närvarande på Öst-europa, såvitt jag är riktigt underrättad.

Nå, nu har denna verklighetsfrämmande kompensationsargumentering tynat av, och det är kanske inte någon anledning att spilla ytterligare ord på den, men jag tror den har ställt till en del förvirring, och det hade aldrig behövt inträffa om regeringen i tid hade sört för en fyllig upplysning i dessa ting.

Man har på somliga håll uttryckt farhågor för att ett mer intimt samarbete med EEC i viss mån skulle kollidera med riktlinjerna för vår konjunkturpolitik. Dessa farhågor måste bottna i ett missförstånd. Principiellt råder ju exempelvis inga motsättningar mellan oss och EEC-länderna i fråga om arbetsmarknadspolitiken. Inte heller LO:s ordförande gjorde några erinringar på den punkten, såvitt jag kunde följa honom. Upprätthållandet av en hög sysselsättning är ju också ett av de mål, som Romtraktaten uppställer. Vad beträffar de enskilda ländernas penning- och prispolitik kan man fråga sig, om bindningen vid fullt medlemskap eller associering blir större än den som redan existerar.

Herr John Ericsson i Kinna gav i sitt anförande för ett par minuter sedan sin helhjärtade anslutning till vårt arbete i OECD och allt vad dessa organisationer nu heter. Där försiggår ett betydande samarbete i fråga om den ekonomiska politikens utformning bland medlemsstaterna.

Att så är förhållandet framgår också av ett avsnitt i den regeringsdeklaration som vi hörde i förmiddags. Regeringen säger sig där vara medveten om att de fördelar, som står att vinna vid en anslutning, »icke kan vinnas utan att vi också ikläder oss förpliktelser för egen

del». Detta underströks också av herr Geijer. Regeringen förklarar vidare att »vi är beredda att på vårt håll ge full reciprocitet genom att öppna den svenska marknaden för gemenskapens export». »Men», fortsätter regeringen — och detta tycker jag är en löftesrik passus — »möjligheterna begränsas ej till enbart detta. Vi har, som redan sagts, ett starkt intresse även för allmänt ekonomiskt-politiskt samarbete. Detta har redan kommit till uttryck i OEEC och OECD». Jag kan inte hjälpa att jag i likhet med herr Boheman för en stund sedan måste finna, att detta uttalande präglas av en mera positiv inställning till dessa viktiga problem än vad som i tidigare skeden kommit till synes i regeringens uttalanden.

När vi talar om konjunkturpolitiken, borde kanske också påpekas, att som en följd av vårt starka ekonomiska beroende av utlandet är våra möjligheter att föra en konjunkturpolitik, som mera väsentligt avviker från den som förs i de stora industriländerna, begränsade, något som stabiliseringsutredningen såsom kammarans ledamöter kanske erinrar sig också klart framhållit.

Förmodligen tämligen snart — man har sagt i mitten av december — inleds förhandlingarna. Vårt utgångsläge är, såsom det här har understrukits från alla håll, både från regeringens och oppositionens sida, besvärligt. Det skulle enligt min mening kanske ha varit något gynnsammare både förhandlingsmetodiskt och inte minst psykologiskt, om inte vissa uttalanden i ett tidigare skede hade gjorts från tongivande håll i dessa ting. Vi lyssnade alla på herr Boheman, som ju har en stor erfarenhet på detta område. Han talade om betydelsen av en gynnsam atmosfär, när man går till förhandlingarna. Herr Boheman hade en stor del av ansvaret för viktiga förhandlingar under andra världskriget. Han vet därför vad han talar om. Jag tror att atmosfären skulle ha kunnat vara betydligt bättre än vad den nu är. Vi står emellertid, där vi nu står, och får försöka göra det bästa möjliga av situationen.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Härförleden — det är kanske många fler än jag som observerat det — erkände handelsministern i »Tidsspegl» mer oförbehållsamt än vad statsråden i varje fall vid den tiden brukade göra, att det skulle bli, som orden föll, »mycket, mycket svårt» för oss att stå utanför både medlemskap och ett associeringsavtal. Handelsministern tillade, att det inte bara är villkoren för associering — observera detta, ärade damer och her- rar, — som är oklara, utan att vi inte heller vet vad ett medlemskap i EEC kommer att innebära, sedan flera länder utöver de nuvarande sex trätt till. Det påpekandet från handelsministerns sida är värdefullt och bör uppmärksammas av alla partier i riksdagen.

Handelsministern har också tidigare betecknat regeringens hållning i EEC-frågan såsom flexibel. Kammarens ledamöter observerade helt säkert, att detta uttryck även förekommer i dagens regeringsdeklaration. Det låter höra sig, och jag är tillfredsställd med att det har fått komma med.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang gärna vilja understryka angelägenheten av att vi vid dessa förhandlingar inte gör anspråk på undantagsbestämmelser i större utsträckning än vad som kan anses vara nödvändigt med hänsyn till vår alliansfria utrikespolitik.

Och så ett par ord i en angelägenhet som säkert ligger oss alla här i kammaren varmt om hjärtat. Ett par tidigare talare har varit inne på den saken; jag anser det icke desto mindre icke ogrannlaga att också jag berör den. En svensk isolering skulle göra Kölen till en hög tullgräns mot Norge och Öresund till en djup vallgrav mot Danmark. Om jag inte misstänker mig har statsminister Erlander själv vid något tillfälle berört detta onekligen dystra perspektiv. Vi må verkligen hoppas att här skall uppenbara sig kompromissmöjligheter, som hindrar en dylik ytterligare uppsplätning av Norden. Jag bekänner helt uppriktigt, att det för mig varit smärtsamt att gång efter annan nödgas konstatera hurusom det nordiska samarbetet har lidit det ena skeppsbrottet efter det andra. Vi

tål nog inte så vidare mycket ytterligare i den vägen, om vi över huvud taget med något uns av berättigande skall kunna tala om begreppet Norden.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja fästa uppmärksamheten vid det gemensamma uttalande som för ett par dagar sedan gjordes av Industrirådet i Danmark, Norges industriförbund och Sveriges industriförbund. »Vi ser i dag» — heter det i uttalandet — »med bekymmer på att de nordiska länderna kanske intar olikartad ställning i det vidgade västeuropeiska samarbetet och fruktar att våra länders traditionella samhandel, som är av väsentlig betydelse för produktion och sysselsättning i våra länder, kan bli utsatt för allvarlig tillbakagång.»

Till slut vill jag än en gång påpeka, herr talman, att förhandlingarna, såsom här har understrukits också från regeringshåll, förmodligen blir både långa och svåra. För egen del vågar jag hålla före, att, om det fortsatta meningsutbytet här i landet i denna för hela vårt folk livsavgörande fråga kunde hållas på ett sakligt plan och ske utan prestigesympunkter och utan inrikespolitiska sidoblickar, så skulle detta underlätta de resultat till fromma för vårt näringsliv och därmed för vårt land, som vi säkert alla dock hoppas på.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT,
(s):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till de inlägg som gjorts under dagens debatt, och inte minst fäste jag mig vid herr Bohemans yttrande. Jag kom att tänka på engelska parlamentariska förhållanden och undrade om jag inte hörde utrikesministern i skuggkabinettet tala om sina erfarenheter, när han kallt, skickligt och med en humor som var uppfriskande bedömde det europeiska samarbetet. Han utnämde sig själv, oppositionen och industrien till popularitetens fanbärare när det gäller den delegation som skall förhandla med sextatsklubben.

Jag tror herr Boheman har rätt i vad

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

han sade om att svenskarna inte är så populära som vi kanske inbillar oss här hemma. Han sade att atmosfären bör göras gynnsam och att det därför gäller att föra dessa förhandlingar på ett sätt som tar hänsyn till det förbållandet. Den tolkning jag gör av hans yttrande är att det fordras enighet inför den uppgiften. Jag delar den uppfattning han förde fram i sitt inlägg; jag tror det är nödvändigt att vi här står rygg mot rygg inför de förestående förhandlingarna, som säkert kommer att bli svåra nog ändå.

Det har talats här om att debatten, kanske inte i dag men tidigare, varit förvirrad. Även den uppfattningen kan jag dela, men vems är felet? Herr Hagberg var inte särskilt frikostig — han lade ansvaret på regeringen. Skall man klandra regeringen för något, skall det väl vara för att den inte förde fram sin neutralitetsdeklaration hårdare, bestämdare och framför allt tidigare än som skett; i så fall kanske en del av den diskussion hade uteblivit som uppstod genom att någon deklaration från regeringshåll inte hördes av.

Nu har emellertid oppositionen under en lång tid då denna förvirrade debatt pågått haft tillfälle att tvätta regeringens linne inför sexstatsunionens ledande mäns ögon. Man har gjort det med stor intensitet. I dag verkar det som om man skulle börja fundera på att stoppa fredspipan, men man vill först uppföra en liten krigsdans innan man gör sig beredd till detta fredsverk.

Vad är det som kvarstår i debatten? Såvitt jag kan finna är man enig om regeringsdeklarationens positiva innehåll — vi har inte hört någon kritik mot det. Däremot menar högern och folkpartiet att man först borde ha sökt fullt medlemskap och undersökt möjligheterna att förena medlemskap med alliansfrihet och neutralitet — om detta förvägrades skulle man sedan gå över på associeringslinjen.

Mig veterligt har under debatten inga saksäl anförts som ger underlag för en förhoppning om att en sådan förhandlingsordning skulle ha kunnat leda

till något resultat. Däremot finns det många uttalanden för motsatsens riktighet. Ett synnerligen tungt belägg härför är att den prövning som Österrikes och Schweiz regeringar företagit har lett till samma resultat som den svenska regeringens, nämligen att Romavtalet i dess nuvarande utformning icke är förenligt med neutralitetslinjen. Vad är neutralitet? Ja, herr Boheman har gett oss exempel på den känslomässaste, den ytterlighetsbetonade tolkningen i strikt neutral riktning, sådan regeringarna i den afroasiatiska gruppen gestaltat den. Detta är väl ytterlighetsståndpunkten i den riktningen, att man över huvud skall avhålla sig från varje ställningstagande i en politisk situation. Definitionen på den motsatta ytterligheten var inte lika klar; såvitt jag kunde uppfatta uteblev den. Jag vet inte hur pass nära Romavtalet eller Nato-kombinationen den skulle ligga, men av uttalanden som gjorts tidigare föreställer jag mig att det finns en ganska vid latitud mellan dessa två ytterligheter. Sedan nu de två andra neutrala ländernas regeringar gjort samma prövning som den svenska regeringen av alliansfriheten och neutraliteten i förhållande till Romavtalet, undrar jag om det ändå inte vore nyttigt med en självprövning från oppositionens sida. Jag vågar naturligtvis inte förorda en full anslutning till MRA — det är ju en rätt diskutabel organisation — men hur skulle det vara med en associeringslinje där?

Emellertid föreställer jag mig att det kunde vara riktigt att man nu släpper hela denna diskussion som pågått så länge, om vilken linje man skall välja, låter det som varit få vara vid vad det varit och i stället söker komma fram till ett enigt uppträdande. Oppositionens varma intresse för Atlantpaktspressens heta åtrå att göra politik av denna fråga ser nu ut att ha svalnat. Då borde man kunna ta konsekvenserna av detta och i stället diskutera samarbetet och hur det skall utformas. Jag kan dock inte underlåta att ge uttryck åt en stilla förundran över att så många inom svenskt näringsliv så aningslöst låtit

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

sig fångas av oppositionspropagandan. I uttalanden och artiklar spalt upp och spalt ned har man redovisat sina produktionsförhållanden, sina svagheter och sin sårbarhet. Ibland har detta kunnat föranleda en undran, om denna bekännefrimodighet skulle innebära en ny förhandlingsform även för andra avtal. Att man informerar regering och myndigheter är bara i sin ordning, men att ge främmande beskickningar i Stockholm så mycket översättningsarbete för sina uppdragsgivare är väl ändå en något missriktad ambition.

Å andra sidan kan jag väl förstå exportindustriens bekymmer och iver. Förhandlingarna kommer att gälla vitala näringsintressen, och därför är det nödvändigt att vi håller samman och, som jag förut nämnde, står rygg mot rygg. Vi vill komma med i det västeuropeiska samarbetet. Vår export av högfördädlade varor förutsätter att marknaden i Västeuropa kan bibehållas. Vi får mycket stora omställningsbekymmer om detta inte kan ordnas, och för en hel industri skulle den omställningen bli förödande. Men det finns ingen anledning att tala om denna fråga och dess negativa sidor så länge vi ännu står vid förhandlingsdörren; det är bättre att ställa in sig på ett positivt resultat av förhandlingarna och se vad man kan uppnå vid dem.

Därför har vi ingen orsak att i dag gå in i detaljdiskussion om vad som kan hända och vad som kan förväntas. Vi har önskemål och får som ett axiom räkna med att även motparten har det, men vi får ställa våra krav och avvakta motkraven. Och låt oss gå till verket med något större känslökyla än som präglat svensk debatt hittills. Vi vill komma med i stormarknaden. I den önskan förenas vi, låt oss gemensamt sträva mot det målet. Och låt oss sluta med kritiken och diskussionen om anslutningsformerna. Låt oss gå fram på en enad linje.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Vad som uppkallade mig i debatten var egentligen två punkter

i herr Hagbergs anförande. Jag tror att ett tillrättaläggande kan vara på sin plats.

Herr Hagberg hade vänligheten att citera ett uttalande av mig i en radiointervju, där jag framhöll att man ingenting vet om associationens närmare villkor, men också tillfogade att man heller ingenting med bestämdhet vet om medlemskapets innehåll. Detta är alldeles riktigt, ärade kammarledamöter. De ekonomiska förpliktelserna vid en associering är inte kända och kan inte fixeras på förhand. Det är likaså mycket man inte vet om medlemskapets villkor, men ett par ting är alldeles klara när det gäller denna anslutningsform. Romavtalet innehåller bestämmelser angående medlemskap som för oss alldeles klart ter sig oförenliga med Sveriges ställning som neutral stat; jag vill understryka detta än en gång, churu det sagts tidigare i debatten. Och som herr Carl Albert Anderson nyss framhöll har Schweiz och Österrike vid ett studium av samma material från liknande utgångspunkter kommit fram till samma uppfattning som vi.

När jag ändå har ordet, herr talman, tillåter jag mig att säga ytterligare en sak i anslutning till herr Hagbergs anförande. Han kom in på tullarna, och det kan trots allt vara på sin plats att här uttala en varning för att tillmäta tullarna alltför stor betydelse. Tullskillnader är viktiga handelshinder, men i verkligheten är de sällan ensamma avgörande för konkurrensförmågan. Många andra faktorer spelar in. Ett bevis för tullarnas mera begränsade betydelse i konjunktursammanhanget är att vi under det senaste året kunnat öka vår export på Västtyskland även av färdigvaror belagda med tullar, trots att tullarna på dessa varuområden sänkts för konkurrerande företag inom den gemensamma marknaden utan att vi fått del av samma förmån. Tullarna betyder mycket men inte allt — det är den slutsats jag anser att man har skäl att dra.

Slutligen, herr talman, kan jag inte heller underlåta att uttrycka min glädje över att vi — vilket jag tror att vi kan

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

konstatera redan av den del av debatten som hittills ägt rum — har kommit varandra närmare i dessa frågor. Även bland dem som ställt sig kritiska inom högern och folketpartiet finns förståelse för att vi i varje fall i nuvarande läge bör söka oss fram på associationens väg. Det är en väg som regeringen ansett möjlig att pröva, men vad det kommer att medföra kan vi inte veta i dag. Romfördraget säger, som jag nyss framhållit, ingenting om associationens ekonomiska innehåll. Detta måste bli föremål för en förhandling, där ingen på förhand kan förutsäga utgången. Vi vet vad vi eftersträvar men ingenting om det pris som kan komma att avkrävas oss. Bli det för högt kan vi tvingas att söka helt nya vägar för vår medverkan i den europeiska ekonomiska integrationen.

Vad som än kan komma att inträffa står vi ändå inte med tomma händer eller utan bundsförvanter. Ja, även utanför kretsen av bundsförvanter finns det många som har intresse av och förståelse för att vårt land med bibehållande av sin neutrala ställning, sin sociala och politiska särart, skall beredas tillfälle att delta i det vidare ekonomiska samarbete som nu håller på att växa fram i Europa.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för den lilla kommentar, som han ägnade ett avsnitt av mitt inlägg för en stund sedan. Det som jag hade fäst mig vid var handelsministerns uttalande om att vi ingenting heller vet om vad ett medlemskap i EEC kommer att innebära, sedan andra länder utöver de nuvarande sex har trätt in. Vi är väl alla medvetna om att, därest flera länder skulle följa i Storbritanniens och Danmarks spår och det s. k. lill-Efta så småningom upphöra, kommer väl hela medlemsfrågan i ett nytt läge. Jag föreställer mig att detta var andemeningen i herr statsrådets uttalande i »Tidspeglarna» för någon tid sedan.

Vidare berörde herr statsrådet tullfrågan, och jag kan gärna medge, att

statsrådet har rätt, när han säger att vi alltjämt, trots de tullar som finns, framgångsrikt har kunnat uppehålla export exempelvis på Tyskland. Å andra sidan beräknas ju EEC inte vara fullt uppbyggt förrän vid slutet av 1960-talet, och det är väl egentligen då som den allvarliga situationen inträder; då är ju hela detta väldiga marknadsområde färdigt och en enhet. Då kommer vi naturligtvis att mötas av ganska allvarliga perspektiv, därest vi nu — vilket väl ingen hoppas — skulle misslyckas med våra förhandlingar.

Det finns en omständighet i detta sammanhang som inte har berörts här i dag men som jag gärna skulle vilja understryka, nämligen den att i skydd av den tullmur som beräknas vara färdig vid slutet av detta årtionde kommer — det ligger i sakens natur, och herr statsrådet är säkert helt ense med mig härom — kontinentens industrijättar att växa sig långt starkare än de i dag är. De kan räkna med en hemmamarknad på kanske 300 miljoner människor — det är ju den siffra som nämndes i regeringsdeklarationen — och de kan satsa än mera än de hittills gjort på forskning, effektivitet, rationalisering och fulländade försäljningsorganisationer. Hur kommer allt detta att ta sig uttryck utanför tullmurarna? Ja, kammarens ärade ledamöter kan nog själva ge svaret. Faran för en ödeläggande dumping exempelvis i vårt land är naturligtvis uppenbar. Nu hoppas vi ju alla, att detta inte skall bli fallet utan att det skall finnas möjligheter också för oss att på rimliga villkor komma med i den större marknaden.

Jag har dock inte ansett det vara utanför ramen för denna överläggning att peka på de risker som här kan föreligga.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall verkligen inskränka mig till ett kort genmäle. Jag tänker inte ta upp den debatt som här redan har förts och som jag inte vet i vilken utsträckning handelsministern

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

kan ha skaffat sig kännedom om. Det var snart sagt bara ett ord i det som han nyss anförde som uppkallade mig.

Handelsministern uttalade sin tillfredsställelse över att vi nu tycktes ha kommit varandra närmare och att vi nu var överens om att vi bör gå associationsvägen, som han uttryckte det. Så långt är vi inte överens. Jag har använt uttrycket att även om vi beklagar att regeringen underkänt den linje vi förfäktat, är dock nu huvudsaken att alla krafter förenar sig om att söka göra det bästa möjliga av den situation som regeringen har skapat. Det leder ju till samma resultat, och jag förutsätter att det nu skall bli en samverkan på dessa olika plan. Men så långt som att ha kommit överens om att vi bör gå associationsvägen har vi inte kommit.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt korta inlägg lade handelsministern fram den ganska självklara tesen att vi ingenting vet om vad en association egentligen innebär. Det är väl alldeles klart att vi inte gör det. Men just därför att själva associationsbegreppet kan innebära så många olika saker är det en synpunkt som jag vill framföra. Jag är övertygad om att handelsministern redan tänkt på den.

Om vi genom associationen kommer att stå innanför hela den tullmur och ingå i den tullunion som den gemensamma marknaden innebär, skulle det heller inte vara omöjligt att söka utverka att vi åtminstone i vissa avseenden får även som associerad makt deltaga i vissa av de beslut som Rom-institutionerna träffar. Jag kan alltså tänka mig en association som innebär ett deltagande delvis i de beslut som träffas av den gemensamma marknads institutioner när även besluten inte direkt berör en associerad maktens intressen.

Jag vill bara få framföra att jag tycker att detta är ett mål som bör eftersträvas vid associationsförhandlingarna. Jag är övertygad om att handelsministern har tänkt på detta, men jag ville bara framföra tanken i debatten.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med att ytterligare orda om sätten för anslutning. Det har vi talat tillräckligt mycket om i dag, tycker jag. Jag kan dock inte låta bli att säga ett par ord om de neutrala länderna Schweiz och Österrikes betydelse.

När Sverige — såsom gång på gång sker i debatten — i neutralitetshänseende jämförs med Schweiz och Österrike — det skedde senast i herr Carl Albert Andersons anförande och omnämndes även av handelsministern — tycker jag ändå att det bör sägas ifrån att det i många hänseenden är viss skillnad, och inte så liten, mellan Schweiz och Österrikes neutralitet å ena sidan och Sveriges å den andra sidan.

Schweiz har en neutralitet som den anser så ömtålig att landet inte ens är med i FN. Vårt land är med i FN och anser inte att den skillnaden gentemot Schweiz behöver ha någon betydelse. Schweiz har stormaktsgarantier för sin neutralitet, och Österrike har en neutralitet som är påtvingad och har dessutom Ryssland som skyddsmakt.

I Sverige har frågan om vi skulle skaffa oss garantier för neutraliteten varit uppe till behandling men avvisats, därför att vi själva ville bestämma om hur vår neutralitet skall utformas och om på vilket sätt den skall försvaras. Olikheten är klar, och jag tycker att det är fullt motiverat om vi intar en något annan attityd till stormarknaden än vad Schweiz och Österrike gör.

Det bör dessutom observeras att Irland, en av de mest neutrala stater som finns, inte har dragit sig för att begära fullt medlemskap i EEC, en sak som jag inte har hört nämnas här i dag.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag är alldeles överens med herr Hagberg om att vi vet rätt litet om de ekonomiska villkoren för ett medlemskap i EEC. Men så mycket vet vi om de allmänna villkoren beträffande medlemskapets förpliktelser, att vi av utrikespolitiska skäl inte kan överväga en anslutning i den formen.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Till herr Ewerlöf vill jag bara säga att jag har klart för mig att vi i den diskussion som har ägt rum inte på alla punkter har varit överens utan har haft olika meningar. Men herr Ewerlöf är väl villig att också ge mig rätt i att har vi i denna debatt kommit fram till att vi är överens för närvarande om hur fortsättningen skall bli är ändå ganska mycket vunnet.

Vidare vill jag också instämma i vad herr Boheman framhöll beträffande önskvärdheten av att ett associerat land får deltaga i de beslut som fattas av den gemensamma marknadens organ, i varje fall i den mån de berör det landet. Jag skulle bara vilja gå ännu längre än vad herr Boheman har gjort i detta fall och säga att jag inte kan tänka mig en association där vi inte skulle få vara med om att deltaga i dylika beslut. Vi har Finland associerat till Efta, och vi har ett associationsråd där Finland kan låta sin röst bli hörd i sina relationer till frihandelsområdet.

Visst, herr Lundström, finns det olikheter i de sätt varpå Schweiz och Österrikes neutrala ställning utvecklats och uppfattats i dessa länder å ena sidan och vår neutralitet å andra sidan. Det kan jag erkänna, men det finns, som det har visat sig, inga andra betänkligheter just ur dessa synpunkter i samband med Romfördraget i dessa två länder än hos oss. Det är här inte fråga om hur neutraliteten ser ut och vilka stormaktsgarantier som exempelvis Schweiz skulle ha erhållit, utan här är helt enkelt fråga om vilka möjligheter Schweiz, Österrike och Sverige har att i fortsättningen föra en neutralitetspolitik, om de blir medlemmar av den gemensamma marknaden. Det har vi funnit vara omöjligt för alla tre länderna av liknande skäl.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kvittera vad handelsministern sade med att framhålla att jag anser att med dagens meddelande har det tagits ett mycket stort steg framåt för att möjliggöra en fortsatt samverkan. Jag anser — och jag

har utvecklat det här tidigare — att det är ett helt annat anslag vi nu fått höra än vad vi förut haft att räkna med, och jag skulle vilja säga att jag betraktar detta måhända på visst sätt såsom en följd av att vi har glädjen att se handelsministern åter i tjänst efter hans genomgångna sjukdom.

Herr ANDERSSON, TORSTEN (cp):

Herr talman! Efter detta rörliga mellanspel i den normala lunken skall jag inte gå tillbaka till diskussionen om frågan i stort. Låt mig bara göra några korta reflexioner.

När jag har lyssnat på debatten, tycker jag att den har varit mycket nyttig och välgörande, ty den har hyvlat bort åtskilliga av de överdrifter som vi har fått till livs under den gångna sommaren. Debatten har visat att det finns inget reellt underlag under högerns kampanj »Säg ja till Europa!» Ingen har vare sig nu eller tidigare sagt nej. Den har också rensat bort åtskilligt annat som har varit ägnat att förvirra allmänhetens uppfattning om vad den här frågan är för någonting. Debatten har klarlagt att man inom högern och folkpartiet inte är mer säker på sin intagna hållning än att man anser att det finns alla alternativ från medlemskap till associering, och när man har varit så pass tveksam om riktigheten i sin hållning, så är det lite underligt att höra exempelvis herr Lundström tala om att han hoppas att det inte skall bli någon »kohandel» i den här frågan, då av allt att döma hans utgångspunkt har varit att pressa sig från ett eventuellt medlemskap till en associering. Det får väl betraktas som ett skämt av ett godmodigt öde.

Även om sålunda alla partier — om vi bortser från kommunisterna — säger ja till det europeiska samarbetet, så är det ändå viktigt att man pekar på några punkter där det givetvis uppstår problem. Tidigare har nämnts den position som de små och medelstora företagen intar, och det kan vara anledning att ånyo stanna ett ögonblick vid detta,

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

allra helst som ju i regeringsdeklarationen klart sägs ut att vi »är beredda att på vårt håll ge full reciprocitet genom att öppna den svenska marknaden för gemenskapens export».

Nu är det på det sättet att den mindre och medelstora industrien här i Sverige i mycket hög grad — vad beträffar småindustrien ända upp till 90 procent — är inriktad på den svenska hemmamarknaden, och det är uppenbart att om man skulle genomföra full reciprocitet, vilket i och för sig måste anses vara det riktiga om man säger ja till europeiskt samarbete, då måste man också se på konsekvenserna.

Det är uppenbart att det råder högst väsentliga skillnader för olika företag och olika delar av näringslivet när det gäller att gå in i den gemensamma marknaden, och det vore kanske av intresse att se på vilka förutsättningar exempelvis en svensk företagare har som har etablerat sig inom sexstatsmarknaden. Jag har studerat frågan i Holland och funnit att med de faktiska förhållanden som råder där finns det anledning att hysa vissa bekymmer. I Holland tar man med öppna armar emot de företag som vill etablera sig och som naturligtvis sedan kommer att ha möjlighet att få vårt land som försäljningsområde när gränserna öppnas. Då man ser hur företagen tas emot och jämför med de svenska företagens förmåner, blir man ganska överraskad. Inom vissa områden, i Holland, där man från statens sida har anledning att stimulera företagsamheten, löses det nya företagets problem på det sättet att det alltid till hyggligt pris förses med erforderlig tomtmark. Företagaren får av holländska staten, med borgen av vederbörande kommun där han etablerar sig, låna hela det belopp som det kostar att uppföra den nya fabriksanläggningen. Han får exempelvis låna på en amorteringstid av 25 år med jämna årsannuiteter till den enligt svenska förhållanden mycket facila räntan av 4,5 procent, som är bestämd för hela lånetiden. Han kan dessutom komma i åtnjutande av vissa subventioner som skall utjämna alldeles särskilda kostna-

der för honom, och han har således från början ett mycket gott utgångsläge. Han kan under de första sex åren åtnjuta full rätt att avskrika uppståndna förluster mot uppståndna vinster. Han har också under de första åren all frihet till avskrivning.

Det kanske också bör tilläggas när det gäller att bedöma hans utgångsläge i konkurrensen inom sexstatsmarknaden att han kan falla tillbaka på en arbetslön — om man räknar in alla socialavgifter som företagaren har att erlägga både i Sverige och i Holland — som i dag uppgår till 45 procent av den svenska.

Han kan vidare falla tillbaka på ett lönestopp som har den utformningen att lönerna får röra sig mellan ett minimum och ett maximum. Om företagaren överskrider maximum kan det bli fråga om åtal av kontrollorganet så att han får böta. Det är uppenbart att sådana förhållanden måste göra en lång rad företagare på den svenska sidan betänksamma. Att storföretagen har en direkt fördel av sitt engagemang råder det väl ingen diskussion om, men att man bland småföretagen kommit på andra tankar visas inte minst av att vid diskussionen i dag tillförsikten inte är så stor ens bland de topporganisationer och företagare som tidigare var rätt avgjort positivt inställda.

Det torde vara klart att när man inlåter sig på en mera ingående diskussion om dessa problem och när man engagerar sig för detta samarbete, måste man på svensk sida låta det åtföljas av åtgärder som är ägnade att minska det tryck som den svenska företagsamheten får på sig i det ögonblick gränserna öppnas.

Det är uppenbart att det framför allt är kapitalfrågan som det här gäller. Det måste öppnas möjlighet, speciellt för de mindre företagen, att ordna upp sina investerings- och rationaliseringsfrågor på ett vettigt sätt, och där ligger kapitalfrågan i förgrunden. Jag tror att detta är en av de frågor som man från svensk sida kommer att få ägna allt större uppmärksamhet åt, om associationen med

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

den gemensamma marknaden inte skall bli förödande för en lång rad företag här i landet.

Någon har här i talarstolen låtit förstå, att om det visar sig att man genom integrationen uppnår fördelar för vissa grupper kan man inte undgå att det går ut över andra. Nåja, det är naturligtvis en i och för sig klar och lättfattlig ståndpunkt, men det är inte så enkelt för de människor som drabbas av denna förenkling. Därför menar jag, herr talman, att man samtidigt som man diskuterar integrationen måste föra in i bilden de problem som dessa företagare redan nu brottas med och som de i ännu högre grad kommer att få brottas med när konkurrensen ökar. Då det framför allt gäller dessa mindre företag är det uppenbart att man även måste offra något för att få till stånd ett samarbete mellan dessa grupper av företagare, utan vilka det inte kan vara möjligt att fäcka den nya stora hemmamarknad som integrationen ju ändå kommer att medföra. På denna punkt hoppas vi att regeringen skall ta initiativ som gör det möjligt för dem att klara sina uppgifter. Om dessa initiativ uteblir är det naturligtvis riksdagens sak att se till att dessa frågor löses på ett sådant sätt att inte hela den vinst man möjligtvis kan förutse att hemmamarknaden kan tillföra vissa grupper skall betalas av andra grupper, som inte har resurser att hävda sig på egen hand i konkurrensen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det svenska näringslivet har vid flera tillfällen undantagslöst deklarerat ett positivt intresse för vårt lands anslutning till en vidgad Europa-marknad. Från exportindustriens sida har framhållits de nackdelar, innebärande produktionsbortfall och risk för sysselsättningsvärigheter, som en avstängning från ett EEC, vari några av de nuvarande Efta-staterna inginge, skulle innebära. Synpunkter som belyser det berättigade i dessa farhågor har även framförts i dagens debatt i riksdagen. Jag har därför icke anledning

att närmare uppehålla mig vid dessa förhållanden.

Låt mig, herr talman, i stället framföra några synpunkter från andra grupper av näringslivet, nämligen hantverkets och den mindre industriens inställning till vårt lands anslutning till EEC. Såväl hantverket som i viss utsträckning även den mindre industrien finner sin avsättning på lokala marknader eller inom en begränsad hemmamarknad, och de berörs därför icke direkt i samma utsträckning som exportindustrien av förändringar i utlandsmarknaden. Det kan synas som om det inte skulle ha någon större betydelse för dem, om tullmurar rivs och handels hinder avlägsnas mellan Europas övriga stater och vårt land. Det kan synas som om frågan om integrationen på handelsområde i Europa skulle ha mindre intresse för dessa näringsgrenar. Det kan kanske t. o. m. påstås att nuvarande förhållanden med avgränsning av nationella marknader utgör ett skydd för hantverkets och hemmaindustriens avsättning. Slopande av tullmurar och handelsrestriktioner, fri etableringsrätt m. m. kan både för hantverket och för servicebranschen liksom även för hemmaindustrien innebära ökad konkurrens utifrån av kapitalstarka företag inom dessa områden, företag med stora resurser och en utbyggd försäljningsorganisation som lätt kan utsträckas till nya marknader.

Herr Andersson har också pekat på en del svårigheter och problem som en vidgad europeisk integration skulle medföra för de mindre företagen. Han har framhållit de svårigheter som reciprociteten för exporten innebär. Lika stora blir svårigheterna när det gäller etableringsfriheten, kanske speciellt för ett land som vårt, där näringsfriheten inte tillåter någon lagstiftning som skydd t. ex. på hantverkets område. Där är vi i ett sämre läge än man är i de nordiska broderländerna och i andra länder i Europa, där det finns kompetensvillkor för drivande av företag. Jag skall inte ta upp dessa frågor till diskussion nu.

Jag vill också instämma i vad herr Andersson sade, att det kan bli en hel

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

del omställningssvårigheter för hantverket och den mindre industrien när det gäller att anpassa sig till Europamarknaden och att det från statsmakternas sida behövs åtgärder för att underlätta denna omställningsprocedur. Vi har vid flera tillfällen tidigare i riksdagen tagit upp denna fråga, både i remissdebatter och vid behandlingen av propositioner och motioner.

På kort sikt kan de synpunkter jag ovan anförd ha ett visst fog för sig, men ser man saken i något vidare perspektiv kommer man enligt min mening till den åsikten att även för företag inom hantverket och den mindre industrien är anslutningen till en europeisk stormarknad av stor betydelse.

För det första är hantverket — och det gäller även företag inom den mindre industrien — i högsta grad beroende av att vårt materiella välstånd bibehålls och utvecklas. Många yrken inom produktion och service har utvecklats kvantitativt och kvalitativt i takt med det allmänna ekonomiska framåtskridandet i vårt land. Många producerande företag inom hantverket och den mindre industrien arbetar inom branscher och yrken som för sin avsättning förutsätter goda inkomster och god materiell standard hos allmänheten-kunderna. Detsamma gäller även många servicebranscher. Låt mig bara nämna hantverksyrkena inom bilbranschen. Deras utveckling är beroende av svenska folkets förmåga att investera i bilköp. Jag skulle kunna nämna många andra branscher. Dessa områden kräver god service och medverkan av skickliga fackmän.

Det har även kunnat konstateras att servicebranscherna inom svensk företagsamhet växer snabbt, och man väntar sig, om den ekonomiska utvecklingen fortsätter som hittills, en fortsatt expansion inom dessa näringsgrenar. Det är alltså av stort intresse för dessa yrkeskårer liksom för alla andra samhällsgrupper att det ekonomiska framåtskridandet i vårt land — ett framåtskridande som i hög grad bygger på vår exportindustri och dess möjligheter till

avsättning på den utländska marknaden — bibehålls och utvecklas.

För det andra är många av de företag som arbetar för vår hemmamarknad beroende av import av såväl halvfabrikat som råvaror, liksom även av maskiner och verktyg. Men våra möjligheter att importera är helt avhängiga av vår förmåga att anskaffa utländsk valuta, således av vår export. Om vårt land blir nödsakat att skära ned importen på grund av förlorad utländsk marknad, går det i hög grad ut över de många mindre företagen inom hantverk och industri. Vid en importbegränsning är det naturligt att vår utlandsvaluta i första hand används för anskaffande av råvaror och maskiner för sådana näringsgrenar och samhällsområden som är av speciell betydelse för vår folkförsörjning och stärkandet av vår konkurrenskraft utåt. Det finns en stor risk att hemmamarknadsföretagen i många branscher inom handel, hantverk och industri i ett sådant läge skulle få sita emellan då det gäller försörjningen med råvaror, råmaterial och utrustning. Det är således i hög grad av vikt för de företag som arbetar på vår hemmamarknad att vi slår vakt om de exportmöjligheter som vårt näringsliv har.

Det finns emellertid många företag även inom den mindre och medelstora industrien som söker avsättning för sina råvaror på utlandet. Under senare år har ett växande antal mindre industriföretag med energi och framgång sökt sig ut på exportmarknaden, varvid goda resultat uppnåtts både på kontinenten och i England. Det har varit fråga om branscher av skilda slag, t. ex. konsumentvaror inom heminrednings- och hushållsområdet. Dessa mindre företag har såväl i fråga om kvalitet som — trots det relativt höga kostnadsläget här hemma — i fråga om pris kunnat framgångsrikt konkurrera med utländska företag. Det gynnsamma resultatet har många gånger berott på gruppsamverkan både i produktionsledet och i distributionsledet. Man kan konstatera att den mindre industrien sedan några år tillbaka är i färd med att i fråga om

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

tillverkning och försäljning anpassa sig till en vidgad marknad.

Redan diskussionen om ett gemensamt europeiskt frihandelsområde inspirerade till åtgärder. Eftafördraget innebar en ytterligare impuls. Det gällde att möta den ökade konkurrensen utifrån och utnyttja de möjligheter som den vidgade marknaden gav. Nu väntar även den svenska småindustrien liksom hela näringslivet med spänning på hur de europeiska integrationssträvandena skall utvecklas. Det är givet att det nuvarande oklara läget beträffande exportens framtidsutsikter skapar osäkerhet bland dessa företag. Även för dem innebär det ovissa läget svårigheter när de på längre sikt skall planera produktionsinriktning och exportåtgärder.

Många företag inom den mindre industrien medverkar dessutom som underleverantörer till betydande industrier i produktionen av exportvaror och är därför beroende av exportmarknadens utveckling. Underleverantörssystemet är mycket utbrett hos oss. Man kan t. ex. ta en sådan industri som Volvo, vilken lär ha omkring 1 000 underleverantörer för sin bilproduktion. En betydande del av den industriella expansionen i vårt land under de gångna decennierna vilar på ihopsättningsindustrier och deras underleverantörer. Det är för resten samma tendens här i Sverige som i USA och andra högindustrialiserade länder. Dessa industrier, bland vilka återfinns en mängd små och medelstora enheter, är beroende av exportmarknadens fortsatta utveckling.

Jag vill, herr talman, med det sagda framhålla att för hantverket och den mindre industrien, såväl de företag som arbetar på hemmamarknaden som dem som söker sig ut på export, är det av betydelse att våra handelsförbindelser bibehålls och utvecklas med Europas stater, vilka ju — som tidigare framhållits i denna kammare — köper en väsentlig del av våra exportartiklar. När därför flera av Eftastaterna har för avsikt att söka anslutning till EEC är det av intresse för hela det svenska näringslivet att även vårt land gör allt vad det

kan för att komma inom stormarknadens tullmurar. Också för hantverkets och den mindre industriens del föreligger således starka önskemål om att förhandlingar från svensk sida snarast kommer till stånd beträffande Sveriges anslutning till De sex, så att en avveckling av De sex tullskydd gentemot vårt land sker i samma takt som för EEC:s medlemsstater.

Härom är ju för övrigt alla de demokratiska partierna ense. Vi är ense om att allt bör göras för att vårt land med bibehållande av sin alliansfrihet skall söka sådan anslutning till EEC, att största möjliga del av vårt näringsliv kommer innanför unionens tullmurar. Om metoden för denna anslutning har diskussionen emellertid gått hög. Jag anser denna fråga, herr talman, vara av sådan betydelse för vårt land, att man borde ha försökt hålla den ovanför partistriderna. Det borde ha kunnat lyckas, om ej regeringen på så tidigt stadium definitivt avvisat tanken på medlemskap som helt oförenlig med vår alliansfria politik och helt låst sig för associationslinjen.

Jag skall inte här gå in på de skäl som regeringen haft för sitt ståndpunktstagande. Trots allt vad som har sagts i den offentliga debatten har det emellertid inte funnits anledning för regeringen att tro att något av oppositionspartierna skulle ha velat göra avkall på vår allmänt omfattade alliansfria linje och vår vilja att värna om vår neutralitet. Jag vill understryka att folkpartiets vilja till alliansfrihet inte har kunnat sättas i fråga.

Inför detta konstaterande borde det ha varit angeläget för regeringen att, innan den tog definitiv ställning till metoderna för vår anslutning till EEC, inbjuda såväl de demokratiska partierna som representanter för näringslivet till överläggningar, bl. a. för tolkning av Romfördragets innebörd. Många av de missförstånd och mycket av den debatt som förts under de gångna månaderna skulle ha varit överflödiga och onödiga, om regeringen på ett tidigare stadium hade tagit kontakt både med de demo-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

kratiska partierna och näringslivet. Två av de borgerliga partierna liksom framstående representanter för vårt näringsliv har ju inte varit lika säkra då det gällt tolkningen av Romfördragets politiska innebörd som regeringen. När herr Andersson i Brämhult gör gällande att folkpartiet tidigare låst sig för medlemskap och att denna debatt visat att partiet sviktar i denna fråga, vill jag bara framhålla att folkpartiet aldrig definitivt påstått att begäran om ett medlemskap varit den framkomliga vägen, men vi har gjort gällande att man genom förhandlingar borde undersöka om det inte kunde vara möjligt att inom ramen för ett fullt medlemskap ernå sådana undantagsbestämmelser i Romfördraget att vår alliansfrihet skyddas. Vi har alltså velat ha dörren öppen för de två olika metoder som här har diskuterats. Vi har från folkpartiets sida liksom från industriens sida hyst den åsikten, att ansökan om förhandlingar om medlemskap skulle ha medfört de bästa möjligheterna att klarlägga fördragets olika bestämmelser och givit det bästa underlaget för förhandlingar om de undantagsbestämmelser och förbehåll som vårt land har anledning att kräva bl. a. på grund av sin alliansfria linje. Associeringsförfarandet hade kvarstått som en lösning, om vi ej funnit medlemskapet acceptabelt, och utgångsläget för associeringsförhandlingar hade i varje fall icke försämrats av ett sådant förfarande. Men, som sagt, det hade varit önskvärt att överläggningar förts om metodiken för anslutning innan någon av parterna låst sina positioner. Kanske de skäl som framkommit från de två sidorna hade varit möjliga att sammanjämka, eller kanske hade den ena eller andra sidan helt kunnat acceptera de skäl som förebragts för den andra sidans ståndpunkt.

Nu är frågan avgjord i och med regeringens ställningstagande och centerpartiets uppslutning på regeringens linje. Det är då av vikt att allt görs för att associeringsförhandlingarna snarast kommer till stånd. För näringslivet är det av vikt att klarhet snarast nås om anslutningen till en vidgad Europamark-

nad. Så länge oklarhet råder om läget har företagen mycket svårt att teckna långfristiga order och därmed effektivt planera sina inköp och sin produktion.

Jag vill instämma med de talare som före mig har framhållit att det nu är nödvändigt att vi gemensamt i samarbete mellan regeringen, de demokratiska partierna och näringslivet gör allt vad vi kan för att få till stånd ett gemensamt uppträdande och för att vid associeringsförhandlingarna få så gynnsamma villkor för vårt näringsliv som möjligt. Låt oss helhjärtat satsa på detta.

Man kan även med tillfredsställelse notera regeringsdeklarationens konstaterande att vi alla gemensamt vill skapa förutsättningar för vårt lands deltagande i en europeisk stormarknad och att klarhet råder om nödvändigheten av att i samverkan mellan myndigheter och näringsorganisationer stärka vår förhandlingsberedskap. Regeringen uttrycker även önskemålet om att kontakten med näringslivet bör ytterligare fördjupas och breddas. Detta är också ett näringslivets intresse. Jag är övertygad om att alla grenar av näringslivet är beredda att medverka till en utbyggnad av den samverkan som redan nu finns, så att den samlade erfarenhet och all den utredningskapacitet som finns i vårt land på detta område utnyttjas på ett effektivt sätt. Denna samverkan bör emellertid enligt min åsikt även utsträckas till att omfatta de demokratiska partierna. Det bör, som jag redan framhållit, vara en strävan att hålla dessa för vårt folk utomordentligt viktiga frågor ovanför de politiska striderna. Då är det även angeläget att kontakten och samarbetet mellan regeringen och de politiska partierna i denna fråga utvecklas och stärkes. Det hade varit önskvärt att en sådan vilja till samarbete med oppositionen hade kommit till starkare uttryck i regeringsdeklarationen än som nu blivit fallet.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få komplettera herr Stefanson på en punkt. Han

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

sade att folkpartiet haft den uppfattningen att man först borde undersöka möjligheterna till medlemskap och sedan ta en associering. Han talar i så fall inte på hela folkpartiets vägnar. Det finns prominenta företrädare för en annan uppfattning inom partiet, nämligen bland andra — om jag inte är fel under rättad — partiets vice ordförande.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Inledningsvis vill jag beröra två förhållanden som, såvitt jag kan finna, har sin grund i felbedömningar från regeringens sida. Jag gör det därför att jag i fortsättningen inte kommer att så mycket syssla med regeringens ställningstaganden i dessa frågor.

Frågan om neutraliteten och anslutningen till EEC är av betydande räckvidd. Den första stora debatten därom vid höstriksdagens början är så pass betydelsefull att det framstår som rimligt att utrikesministern hade varit närvarande och kunnat ge riksdagen besked både i dessa frågor och på andra punkter. Det utrikespolitiska läget är kritiskt, och inte minst de krigiska engagemangen i Kongo — tvärt emot vad utrikesministern i februari ansåg riktigt — hade motiverat en förklaring. Över huvud taget framstår det såsom önskvärt att garantier skapas för att svensk krigsmakt icke utan riksdagens hörande insättes för så blodiga företag. Men då det i samband härmed hänvisas till att Sverige handlat på anvisning av Förenta Nationerna, kunde det vara av intresse att få en auktoritativ upplysning om i vilken utsträckning de till denna organisation anslutna staterna kan betraktas som demokratier i den mening som här i landet är vedertagen.

Regeringens gensaga mot det ryska atombombsexperimentet har anslutning från oss alla. En annan sak är att det närmast framstår som felbedömning av Sveriges ganska blygsamma roll i världspolitiken, att utrikesministern engage-

rat sig därborta i stället för att komma hem när riksdagen samlats. Här är hans närvaro av större betydelse. Insatserna där borta hade med fördel kunnat anföras åt andra.

Sedan vill jag säga att man ganska olika kan bedöma det läge vi befinner oss i, och det har bedömts ganska olika i den diskussion som här har förekommit. Man har från vissa håll sagt att det var utspelandet av neutraliteten som var det centrala i debatten och att det var detta som snedvred det hela. För min del har jag inte alls sett saken på det sättet, utan det var tvärtom så, att det blev nödvändigt att understryka neutralitetsproblemet stora betydelse i detta sammanhang på grund av den propaganda och den agitation som bedrevs i en del stora tidningar. Man måste säga sig att man kunde befara att det skulle skapas en defaistisk inställning, enligt vilken det så att säga inte längre skulle vara något problem utan allting skulle köras fram efter vissa uppdragna linjer. Det var därför nödvändigt att ganska starkt poängtera att det gäller att avvärja en fara för landet, om denna agitation oemotsagt fått ensidigt påverka opinionen med skräckbilder av vilket elände och vilken arbetslöshet det skulle innebära om vi stannade utanför EEC. Jag vill inte på något sätt bestrida att det kan ligga mycket av sanning i vad som i detta fall har sagts. Men jag menar att det var en ensidig framställning och att man bortsåg från att även en anslutning medför omställningsproblem, omställningssvårigheter som kan bli nog så förödande för dem som råkar ut därför. Man kunde hoppas att sådana omställningssvårigheter skulle kunna lindras genom särskilda åtgärder. Jag vill inte ingå på frågan i vad mån man i överensstämmelse med uppfattningarna om den gemensamma marknaden, den gemensamma penningmarknaden och den gemensamma arbetsmarknaden kan vidta sådana åtgärder som medför rubbningar på dessa tre områden, utan jag vill endast säga att man har förbisett de stora svårigheter som även en anslutning till EEC måste föra med sig.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

När jag nu kom att beröra en smula de olägenheter som kan synas grundade i Romtraktaten och i Bonndeklarationen, har jag gjort det därför att jag menar att man så ensidigt har pekat på det andra som har måst verka snedbelastande på opinionen.

Det är inte så att en anslutning skulle innebära enbart sötebrödsdagar för vårt folk. Det finns en betydande skillnad mellan exempelvis få stora exportföretag, som verkligen kan ha betydande olägenheter av att vi inte kommer med omedelbart, och de många och små företagare, som producerar för hemmamarknaden. Detta med hänsyn till den svåra konkurrens från folk med lägre levnadsstandard som skulle drabba dessa. Det allvarliga med denna de stora exportintressenas propaganda är om den emotsagd ges tillfälle att skapa en stämning som för till självuppgivelse och försvagar Sveriges handlingsfrihet och förhandlingsmöjligheter utåt. Jag skulle vilja säga att ur det svenska folkets synpunkt är det primära och det väsentliga den inställning som vi har här hemma, och den kan påverkas på ett sätt som inte kan vara till gagn för de förhandlingar som vi alla räknar med skall föras och som vi hoppas skall kunna föras till ett lyckligt slut.

Här kommer högerens slogan om »Ja till Europa» in i bilden. Inom detta parti råder delade meningar härom. För att förtydliga den bild som lämnats från högerhåll här i kammaren vill jag återge ett uttalande i en av Högerens ungdomsförbund utgiven skrift, nämligen dess vid förbundsstämman i Kalmar 1961 antagna handlingsprogram, där det står: »Det är vår övertygelse att Sverige i längden varken kan eller bör stå utanför den ekonomiska sammanslutning på kontinenten som sexstatsunionen utgör. I den mån ett närmande från Sverige till sexstaterna medför en inskränkning av den nationella suveräniteten bör ej heller detta hindra oss från att positivt och energiskt söka åstadkomma en sammanslutning av Västeuropa till en ekonomisk och politisk enhet.»

Den agitation som har drivits under mottot »Ja till Europa» är oklar och ger

rum för olika tolkning. Den kan innebära mycket allmänt hållna sympatittringar för värden, som vi har gemensamma med många där västerut, men det går också att tolka in däri annat i olika grader ända fram till kravet på anslutning till EEC, till västpakten eller till Europas förenta stater. I en tid då folken ute i världen alltmer finner sin egenart och sin egen nationella existensform, då stammar blir till folk och underkuvade folk offerar allt för sin nationella frihet, tycker man att det borde vara ett hopplöst otidsenligt företag att överväga vilka ekonomiska förmåner som skall locka ett fritt folk med en gammal nationell kultur som vår att ge avkall på sina uråldriga folkliga frihetsvärden.

Hela uppläggningsen av propagandalinjen »Ja till Europa» är, som jag berört, så dimhöljad både i sin argumentation och i sin målsättning, att den icke kan inge förtroende. Redan vad vederbörande menar med Europa framstår som ovisst. Säkert är att man icke menar detsamma som vi en gång fick lära oss i Carlssons Skolgeografi. Det är inte troligt att dessa kretsar avser att säga ja till Ryssland, till Polen, till Rumänien, till Bulgarien, till Ungern och till Tjeckoslovakiet — och de länderna ligger nu en gång i Europa. Avser man att säga »Ja» till Spanien och Portugal, eller är Europa i realiteten bara täckord för de länder som annars betecknas som västpaktsländerna? Det kan betvivlas att sådan propaganda utgör någon riktigt god grund för svensk neutralitetspolitik.

Här har påståtts att centerpartiet slutit upp på regeringens linje, och det har riktats en irriterad kritik mot centerpartiet för att vi har intagit den ställning vi gjort. Vad vi har gjort är intet annat än att vi så fast och så tidigt sade ifrån att medlemskap i EEC sådant det är och i huvudsak torde förbli inte låter sig förenas med vår uppfattning om svensk freds- och neutralitetspolitik. En av anmärkningsanledningarna var att vi i centern först borde ha bett höger och folkpartiet om lov innan vi sade vår mening. Härtill må anmärkas att centern

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

är ett självständigt parti med en ledning som vi valt själva. De stora parlamentarikerna i några huvudstadstidningar må gärna för oss leka sin låtsaslek om regeringsalternativ och om ordföranden i ett något större oppositionsparti som »oppositionens ledare». Sådant gör oss i centern bra litet. Men när det talas om att denne storhet avser att kalla de mindre till konferens och när det säges — i en stor folkpartitidning — att avsikten med denna offentliga inbjudan är att ställa Gunnar Hedlund mot väggen, då bör det sägas ifrån att en sådan politik är förfelad. Folkpartiledaren vet säkert hur han skall komma till tals med sina kolleger i de andra partierna i all enkelhet utan att saken behöver stofferats ut på detta sätt. Mot sådana manövrer finns bara ett sätt att reagera, och det är inte till gagn för något samarbete.

Vidare vill jag beröra en annan sak. Om någon bytt om fot när det gäller EEC så är det inte centerpartiet. Den fredsbevarande neutralitetspolitik som centern företräder är ett arv från bondeförbundet med traditioner från generationer av svenska bondepolitiker. När Efta-anslutningen diskuterades 1960 var både herr Ohlin och herr Heckscher på det klara med att EEC inte passade ihop med den svenska neutraliteten. Det är inte känt något datum för en eventuell sinnesförändring, och de har ju inte heller någon skyldighet att meddela centern om det. Men vad vi har rätt att reagera mot är att man angriper oss, som inte har ändrat ståndpunkt, och söker misstänkliggöra våra bevekelsegrunder.

I detta sammanhang må ett ögonblick beröras ett i högerns landsortstidningar cirkulerande försvar för att herr Heckscher numera skulle ha ändrat mening om EEC och neutraliteten. Jag tar för givet att herr Heckscher var mycket litet tacksam för det försvaret. Man glömmar något väsentligt, heter det i denna cirkulärartikel. Man glömmar att England och Danmark nu söker inträde i EEC. Ja, att detta är ett betydelsefullt förhållande står utanför all diskussion. Men hur EEC-pakten skall kunna bli me-

ra förenlig med neutraliteten därför att Atlantpaktsländerna England och Danmark ansluter sig till den är väl ändå rent obegripligt. Marknadsförhållandena påverkas naturligtvis därav, men det är ju en annan sak.

Även med risk av upprepning vill jag anföra några synpunkter på den nuvarande EEC-traktaten sådan den uppfattats. Jag vill tillägga att jag vet att man här rör sig på ett område som kanske skulle behöva den analys som efterlysts och som skulle ha bidragit till att rationalisera dagens diskussion. Jag tror emellertid att de synpunkter som jag här anför i allt väsentligt är av avgörande betydelse när det gäller bedömande av traktaten sådan den nu föreligger.

Den berör i viss mån vår svenska lagstiftningsrätt. Den ger vissa bemyndiganden beträffande beskattning, d. v. s. fastställande av avgifter. På dessa områden har ibland vissa bemyndiganden lämnats till regeringen, men det måste betraktas som en ur riksdagens synpunkt svårkontrollerbar nyhet att sådana fullmakter skulle lämnas till en väsentligen främmande, överstatlig myndighet.

EEC-traktaten inkräktar också på vårt lands fria rätt att sluta handelsavtal med utanför pakten stående land. Det är naturligt att om man räknar med en enhetlig marknad får inte de enskilda medlemsstaterna stora möjligheter att på egen hand vid sidan därav bedriva en handelspolitik. Detta berör således på ett viktigt område vår traktatfrihet, vår rätt att sluta avtal, nämligen handelsavtal. Det blir även en gemensam kapitalmarknad samt en gemensam arbetsmarknad. Svensk statsmakts inflytande över räntepolitiken försvinner praktiskt sett. Man skall inte tro att vi kommer att dominera alltför mycket i en sammanslutning av det formatet. Vår skyddade arbetsmarknad, vår i jämförelse med EEC-staterna högre lönenivå, vår arbetslöshetspolitik o. s. v. påverkas därav. Även om på vissa områden i konkurrens med andra en lägre lönenivå kan synas välkommen, innebär den också en sänkt köpkraft inom landet. Detta är något att beakta för den före-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

tagsamhet som producerar för hemmamarknaden.

Beträffande företagsamheten på hemmamarknaden griper den s. k. fria etableringsrätten in, den fria rätten att i annat land sätta i gång företag, investera kapital i fastigheter och fabriksanläggningar träder i förgrunden. Det är uppenbart att detta kan ha varit söt luft för det slags svensk företagsamhet som i grund och botten är internationellt orienterad. Men för andra ligger saken annorlunda till. Nu krävs enligt svensk rätt tillstånd för utlänningar att bedriva handel, industri, hantverk o. s. v. här i landet. Utländska bolag har inte heller rätt att utan tillstånd starta filialer här. Inte heller får den som inte är svensk medborgare utan vidare förvärva fast egendom här eller köpa aktier i svenska bolag. Kapitalexport, export av aktier o. s. v. är också belagd med restriktioner.

Beträffande åtskilligt som jag här berört gäller att det skall komma successivt. Det är projekterat och skall nås genom en successiv utveckling. Men detta är en tröst för den som vill sticka huvudet i busken. Vi skall inte inbilla oss att det går att inrätta det så för oss att alla fördelar skall komma omedelbart, medan nackdelarna kan skjutas på framtiden. Vill vi ha fördelarna får vi också bereda oss på att ta nackdelarna, och de är som nämnts inte små. Det betyder att småföretagarna i vårt land får bereda sig på att det kommer utländska hantverkare och handlande, även stora utländska varuhus. Det kommer också utländsk arbetskraft utan alla restriktioner. I den mån utlänningarna är vana vid att leva billigare och primitivare än folket här hårdnar givetvis konkurrensen, priserna på arbete och produktion pressas ned. Om våra sammanslutningar vill värja sig genom avtal och exempelvis nyetableringskontroll, bör vi ha klart för oss att detta strider mot EEC:s principer om fri gemensam marknad.

Rätten att köpa aktier i våra bolag är en sak. Att fritt förvärva svensk jord och skog strider också mot nu gällande lag. Vill vi släppa fram utlänningarna och låta det utländska kapitalet fritt härja, där vi hittills haft restriktioner

gentemot svenska medborgare? Vill vi i detta läge mjuka upp bolagsförbudslagen?

Beträffande jordbruket har vi klart för oss att EEC:s målsättning är en försvagning i jämförelse med det i vårt land gällande avtalet. RLF:s ordförande har också nyligen i ett föredrag ansett sig kunna konstatera att de nuvarande pressade priserna på smöret på exportmarknaden har sammanhang med att vad han kallar »den troliga EEC-marknaden» kastar skugga exempelvis på prissättningen i England. Om rent allmänt mycket av vad som i det föregående berörts beträffande EEC ännu är oklart, gäller detta särskilt om jordbruket. Där är ovissheten och otryggheten uppenbara. Men *frågan om jordbrukets ställning är inte i främsta rummet ett jordbrukarnas intresse*. Det gäller folkförsörjningen, livsmedelsförsörjningen vid krig eller av krig vållad avspärning. Med hungerkniven på sin strupe är inget folk fritt, må det sedan benämna sig aldrig så alliansfritt. Erfarenheterna från tvenne storkrig visar klart vilka krav som ställs på hela näringslivet. Skall det svenska försvaret kunna fylla sin uppgift i sådana lägen krävs också en ekonomisk försvarsberedskap. Redan detta visar att den juridiska spetsfundigheten om vad som är militärpolitisk och vad som är ekonomisk bindning är ganska tom på innehåll. Vi skall inte inbilla oss att vi i det totala krigets dagar kan vara en fast anknuten del av ett krigförande lands produktionsområde och samtidigt vara verkligt neutrala. Redan förra storkriget gav ett exempel på hur vår malmexport till Tyskland höll på att förskaffa oss ett överfall från Frankrike och England över Narvik. Men om våra handelsförbindelser, gagnet av vår produktion, kommer båda parterna till del, har ingen av dem ensidigt intresse av att stoppa den.

Med hänsyn till vår egen livsmedelsförsörjning intar jordbruksproduktionen en ställning av central betydelse. Detta har också beaktats vid uppgörandet av grunderna för svensk jordbrukspolitik.

I proposition till 1947 års riksdag

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

gjorde tidigare försvarsministern, dåvarande chefen för jordbruksdepartementet P. E. Sköld, uttalanden som vunnit anslutning av riksdag och folk. Ur detta yttrande av herr Sköld må anföras:

»Vad jordbruket betytt för vårt land såväl under det förra som under det senaste världskriget kan ej mätas med pengar. Utan att man därmed underskattar de på sitt sätt lika betydelsefulla insatser, som gjorts av övriga grenar av näringslivet, torde det vad särskilt den senaste avspärrningsperioden angår, vara befogat att uttala, att det förhållandet, att vår livsmedelsförsörjning kunnat uppehållas i stort medelst egen produktion, otvivelaktigt varit en av huvudorsakerna till att landet kunnat hållas utanför de internationella förvecklingarna. — — — Det torde vidare vara nödvändigt, att man av beredskapsskäl under normala förhållanden uppehåller en produktion av den storlek, som erfordras för tryggande av landets försörjning i en avspärringssituation.»

Dessa ord kräver alltför beaktande, ty de är grundade på dyrköpta erfarenheter. De innebär också en varning för att som här ifrågasättes kasta ut ömtåliga delar av vårt näringsliv i något ovisst utan att vi vet vad det kan bli av det hela.

Vid behandlingen av propositionen om Sveriges anslutning till Efta förra året väcktes av herr Karlsson i Vikmanshyttan och mig samt i andra kammaren av herr Elmwall jämte ett halvt dussin medmotionärer en motion, vari framfördes synpunkter som nu synes ha vunnit större beaktande än då. Vi motsatte oss icke en anslutning till Eftatraktaten, men vi begärde en omprövning av villkorens förenlighet med svensk neutralitetspolitik. Det var dels de allmänna riskerna för svensk handlingsfrihet som motiverade betänkligheterna. Framför allt var det emellertid tanken på vår folkförsörjning vid krig och avspärrning som utgjorde grunden för våra farhågor. Det är synpunkter som i det sammanhang som nu föreligger kommer tillbaka och som, såvitt jag kan finna, gör sig gällande med ökad rätt.

I propositionen tröstade man oss med hänvisning till att jordbrukarna skulle erhålla kompensation för förlusten. Motionärerna var alla jordbrukare, och vi menade, att den saken väl finge ordna sig. Men frågan var för oss vem som kompenserar svenska folket för en bristfällig folkförsörjning den gången nöden klappar på. Genom Eftaavtalet köpte sig exportindustrien tillträde på den danska marknaden på jordbrukets bekostnad. Och vårt land fick förplikta sig att mottaga viss dansk import av jordbruksprodukter samt dessutom lova att vid ökad svensk konsumtion av sådana varor ge danskarna motsvarande försteg.

Meningen med det danska avtalet var först att rabattera införselavgifterna på de danska produkterna, men till slut bestämde man sig för att Sverige skall av jordbruksregleringsavgifter betala skatt till det danska jordbruket med årligen 10 miljoner kronor.

När vi motionärer inom centern 1960 anmälde bekymmer för dessa handelsavtal och neutraliteten skedde detta inte minst med hänsyn till den omständigheten att det danska jordbruksavtalet, som ställdes som ett villkor för vår anslutning till Efta, medförde att vår livsmedelsförsörjning kom i beroende av en till västpakten ansluten stat. Det bleve inte lätt att hålla på en klar neutralitetslinje om tumskruvarna vid en avspärrning droges åt och hotade vårt folk med livsmedelsbrist.

Ja, det var då. Men om Efta tar slut, så kommer väl den danska traktat, som var ett villkor därför, också bort. Däremot skall man nog inte inbilla sig att vi därmed får slut på systemet att gynna exportindustrien på jordbrukets bekostnad.

När den danske utrikesministern Jens Otto Krag för ungefär en månad sedan diskuterade EEC med herr Ohlin yttrade herr Krag enligt Svenska Dagbladet av den 17/9 följande:

»Verkligt samarbete (mellan Sverige och Danmark) i förhandlingarna med EEC förutsätter bl. a. att Sverige är villigt att offra något för den danska jord-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

bruksexportens placering, medan Danmark då skall göra motsvarande offer för svenska industriprodukter.»

Så nu är vi där igen med den oheliga alliansen mellan svensk exportindustri och utlänningsarna på det svenska jordbrukets bekostnad. Den danske utrikesministern uppfattade som vi finner inte alls anslutningen till EEC som någon fullvärdig garanti för det danska jordbrukets exportmöjligheter till dessa länder, utan ville försöka skaffa någon ny fördel på det svenska jordbrukets bekostnad. Det är även uppenbart att sådana åtaganden kan binda oss beträffande livsmedelsförsörjningen och göra denna beroende av detta A-paktsland.

Jag berörde nyss principerna för jordbrukets produktionsavvägning. Men det är nog inte enbart jordbrukets offer till danskarna för att gynna exportindustrin det här gäller. Vår expertis konstaterar på goda grunder att vårt lands självförsörjning i fråga om jordbruks- och trädgårdsprodukter ingalunda är så hög som oftast görs gällande. Vi har en betydande import av trädgårdsprodukter som skapar svårigheter för att upprätthålla en tillräcklig inhemsk produktion.

Beträffande jordbruket som helhet tyder beräkningarna på att under 1950-talet självförsörjningen stannat vid cirka 90 procent. Detta om även foderimporten beaktas. Och det är att märka att de senare årens siffror är lägre.

Med den jordbrukspolitiska målsättning som för närvarande är på modet är det väl heller inte att hoppas på någon bättring. De punktvisuppträdande produktionsöverskotten och diskussionen om hur de skall kunna vinna avsättning har här på ett betänkligt sätt misslett även den del av allmänna opinionen som vill benämnas upplyst. Vid en avspärrning tillkommer att tillgången på produktionsmedel minskar. Den redan hårt nedpressade tillgången på arbetskraft försämras också genom eventuella militärinkallelser.

En annan sak är att det ur beredskapssynpunkt erbjuder stora vanskligheter att, som tendensen nu är, koncentrera

jordbruket till vissa högproducerande områden men avfolka jordbruket och därmed källorna för livsmedelstillgången i stora landsdelar. Här måste avvägningen göras försiktigare om icke för stora delar av vårt folk beredskapstanken alldeles skall förfuskas och tillgången på åtminstone vissa livsmedelskvantiteter äventyras.

Som tidigare berörts ligger jordbrukspolitiken inom EEC väsentligen i stöpslev. Ett accepterande på förhand av vad som därur kan framkomma är ett vågspel. Något säger det att redan EEC:s målsättning för jordbrukets del innebär en försvagning jämfört med i Sverige gällande jordbruksavtal. En annan sak är jordbrukarnas förhandlingsrätt. Det är ingalunda likgiltigt om vi får ha våra årliga prisförhandlingar kvar eller hur saken annars kan ordnas. Inom EEC åsyftar man gemensam jordbruksmarknad och gemensamma beslut av regeringarna. Detta slutmål är någonting annat än den förhandlingsrätt med svenska myndigheter som våra organisationer tillvunnit sig. Jag menar att detta är viktiga ting. Men huvudsaken är att vårt lands oberoende hänger så nära tillsammans med att vi har en svensk jordbruksproduktion som klarar landet i svåra tider.

Vad som här sagts anknyter till gällande bestämmelser inom EEC och vad som angivits som dess målsättning. Men även de som påyrkar ansökan om svenskt medlemskap avser uppmjukningar och undantagsbestämmelser härifrån. Alldeles detsamma gäller om associationsbegreppet. Om hur en association skall utformas vet vi ännu mindre än om vilka små jämkningar EEC kan gå med på för medlemskap. Man kan t. o. m. tala om olika former för association, på samma sätt som det talas om 99 olika sätt att tillaga rabarber. Det har talats om en form av association som inte innehåller stort andra villkor än som kan gälla för medlemskap. En sådan association är givetvis tänkbar, men den är enligt vad som ovan sagts lika oförenlig med svensk frihet och fredspolitik som medlemskapet. Det kan tänkas en rad olika grader

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

för association, men därom vet vi ingenting. Det är därför omöjligt att ta ståndpunkt härtill i nuvarande läge. Vi ser gärna att det kommer till förhandlingar som kan klarlägga läget så att vi på den grunden sedan kan ta ståndpunkt. Men *det väsentliga är att självuppgivelsens anda inte får breda ut sig och försvåra möjligheterna för våra förhandlingar.*

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag är ledsn över att på nytt behöva återkomma, men några ting som sagts i debatten gör att jag gärna vill säga ytterligare några ord.

Jag uttrycker min tillfredsställelse över att de flesta talare — även från oppositionen — säger att det viktiga som vi nu har att göra är att anstränga oss för att gemensamt bygga upp en svensk förhandlingsposition. Jag upp-
repar att det var just i det syftet, att underlätta uppbyggandet av en svensk förhandlingsposition under medverkan av alla parter, som regeringsdeklarationen faktiskt inbjöd till en sådan medverkan.

Det förvånar mig emellertid att dessa deklamationer om intresset av att medverka skall behöva åtföljas av en sådan kolossal iver att visa, att regeringen har pressats bort från en tidigare position. När vi går att ta ställning till den allvarligaste ekonomiska fråga som vi haft att ta ställning till på mycket länge, kanske viktigare än alla frågor som den nuvarande uppsättningen av kammarledamöter haft anledning att ta ställning till, verkar det på vissa talare som om det viktigaste är att visa att regeringen pressats till en ny position. Det vore väl inte i och för sig någonting att säga om detta rotande i vad som har förevarit, om man gjorde det allra minsta försök att lämna en objektiv redogörelse för vad som har förevarit.

Det angelägnaste tycks alltså vara att framställa saken så, som om regeringen steg för steg har pressats av oppositionen till att inta en mera välvillig inställning till det europeiska samarbetet.

Jag bara frågar, om det absolut viktigaste just nu är att ge utlandet den föreställningen. Är det sant, skall man naturligtvis inte dölja att man har en regering som så kapitalt felbedömer situationen och därefter låter sig pressas. Men om det finns det allra minsta tvivel om att detta är sant — kan det då vara ett stöd i arbetet på att bygga upp en svensk förhandlingsposition att man lämnar en skildring som är felaktig och som dessutom måste verka besynnerlig på utlandet?

Skildringen är felaktig. Jag tillät mig redan i mitt tal i Kiel i juni säga ungefär detsamma som har sagts i dagens regeringsdeklaration. Jag har hört att det talet återopats emot mig av en talare i andra kammaren, som ville visa att jag den 18 juni hade ådagalagt förhandlingsvilja, men att jag sedermera övergivit den linjen.

Mitt tal i Kiel var en deklamation om önskvärdheten och nödvändigheten av ett närmare ekonomiskt samarbete och ett lika starkt markerande av att detta samarbete icke kunde få sådana former, att neutraliteten kom i fara. Precis detsamma har vi sedan sagt hela tiden. Jag vågar påstå att ingen kan leta upp ett uttalande i det här berörda talet vid Metalls kongress den 22 augusti som skulle stå i strid med den deklamation som är gjord här i dag.

En god vän till mig som tillhör ett av de borgerliga partierna — jag har nämligen vänner även på den sidan, hur underligt det än kan förefalla efter alla heta diskussioner — riktade samma anklagelse mot mig och ansåg att Metalltalet var så ytterligt aggressivt. Jag bad honom att gå igenom talet och säga, var jag intagit en isolationistisk hållning, var jag varit aggressiv. Han läste talet och sade sedan: »Mitt intryck av talet berodde egentligen på att du lät så arg när du talade i radio!»

Ja, jag har aldrig trott att min stämma är så väljudande — jag kan ju inte hjälpa att den låter som den gör, och jag har inte hört talet själv; det är ju svårt att höra sig själv i en stor kongresshall — men att på grundval av detta säga att

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

talet var aggressivt, det är väl litet kraftigt. Och i varje fall talade jag inte så högt att det kunde höras utanför landets gränser! De vantolkningarna måste faktiskt ha tillkommit genom pressen och på annat sätt.

Om nu talet i Kiel, Metall-talet och dagens regeringsdeklaration är uttryck för samma linje, vad skall det då tjäna till att som en huvudpunkt försöka göra gällande att regeringen har pressats till en mera förhandlingsvänlig, en mera europavänlig attityd? Om detta vore sant skulle det ju inte vara möjligt att dölja det, och om det inte är sant kan jag inte begripa av vilken anledning det skulle vara så angeläget att göra ett huvudnummer av saken.

Herr Boheman sade att vi går mot svåra förhandlingar. Ja, det har jag framhållit åtskilliga gånger. Så säger herr Boheman, att vi aldrig kommer att klara dessa besvärliga förhandlingar om inte oppositionen hjälper till. Ja, de bidrag oppositionen hittills lämnat till uppbyggandet av den svenska förhandlingspositionen har ju haft rent nedbrytande karaktär. Om vi följt oppositionens råd, skulle vi som ensamt neutralt land ha svävat någonstans i luften, skilda från Schweiz och Österrike. Vi skulle inte haft bundsförvanter någonstans; kanske skulle vi rent av ha bundit oss för punkter där vi kunde vara villiga att göra eftergifter. Blir inte hjälpen från oppositionen bättre i framtiden än den varit hittills, då tror jag nästan det vore bra om oppositionen kunde förhålla sig alldeles neutral och inte lade sig i den här affären. Insatserna hittills har, tror jag, inte på någon enda punkt bidragit till en förstärkning av den svenska förhandlingspositionen.

Men om dagens debatt — och jag upprepar det när jag till min stora glädje ser att herr Ewerlöf nu åter intar sin plats i kammaren — betyder en förändring och en tillnyktring, så att man verkligen kan säga att det finns en vilja hos oppositionen att vara med och bygga upp en svensk förhandlingsposition inför de mycket besvärliga förhandlingar vi har framför oss, ja, då hälsar vi det

naturligtvis med den allra största tillfredsställelse, lika väl som vi med tillfredsställelse hälsar att det ibland förefaller som om näringslivet verkligen vore starkt intresserat av att medverka. Ibland görs kanske uttalanden som ter sig litet överraskande mot den bakgrunden, men vi vill ju i det längsta tro att här finns ett gemensamt svenskt intresse, som vi borde kunna med förenade krafter hävda på ett hyggligt sätt.

Nu säger herr Stefanson i sitt utomordentligt sympatiska anförande, att det är beklagligt att regeringen icke på ett tidigare stadium tagit upp kontakter, så att man kanske kunde ha sluppit ifrån en del av de missförstånd som snedvridit debatten. Jag tycker att inte heller den anklagelsen är riktig, även om den har en helt annan valör än talet att vi blivit pressade till eftergifter. Jag har också gång på gång frågat mig, herr Stefanson, om det varit något fel med det sätt på vilket vi lämnat informationer, eftersom precis samma informationer lett oss fram till en uppfattning beträffande neutraliteten och EEC, medan andra partier kommit fram till en helt annan uppfattning.

Kanske har det varit något fel i vårt sätt att informera — jag vill inte bestrida att vissa ting kanske kunde ha markerats ännu kraftigare — men det är fullständigt felaktigt när man säger att vi inte tog kontakt med exempelvis oppositionen på ett tillräckligt tidigt stadium. Den 31 juli — samma dag som engelsmännen meddelade sin avsikt att söka inträde i EEC — hade vi en överläggning med partiledarna i kanslihuset, där regeringen redovisade sin syn och med intresse lyssnade till partiledarnas uppfattning. Vi resonerade då om när vi skulle mötas nästa gång, och vi kom överens om att det var bra om vi kunde mötas i utrikesnämnden men att det inte fanns någon anledning att omedelbart sammankalla nämnden; såvitt jag vet hade ingen av de närvarande något annat önskemål än att nämnden skulle sammanträda den 17 augusti. Vid nämndens sammanträde 17 augusti ansåg ingen av dem som yttrade sig, att Rom-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

avtalet i sin nuvarande utformning kunde förenas med neutraliteten — man ville ändra avtalet eller åstadkomma ett tilläggsavtal — och därför värdade jag flera gånger om att man i en gemensam kommuniké, på det sätt jag skildrade i förmiddags, skulle slå fast de väsentliga ting om vilka vi är överens.

Gentemot de demokratiska partierna och gentemot riksdagen har vi verkligen i detta ärende utomordentligt gott samvete. Vi har gjort vad vi har kunnat för att ta kontakter på ett tidigt stadium. Vad vi möjligen har underlåtit — och det nämnde jag också i förmiddags — är att vi den 31 juli skulle ha gått ut med en klar deklaration av ungefär samma innehåll som Metalltalet den 22 augusti. Det är sannolikt att det skulle ha underlättat diskussionen.

Jag har i annat sammanhang sagt att en regering är skyldig att på det sättet vägleda opinionsbildningen, att den beskriver sin egen inställning till en viktig fråga. Det gäller inte här att regeringen har bundit sig för tidigt, utan att regeringen för sent har deklarerat vilken uppfattning som var dess. Det är jag för min del beredd att ta ansvaret för, men jag måste bestrida påståendet att vi inte har tagit kontakt med oppositionspartierna i tid och att vi har bundit oss på ett för tidigt stadium.

Herr talman! Det som gjorde att jag begärde ordet var emellertid en fråga av herr Boheman.

Herr Boheman började den delen av sitt anförande med en förklaring, att han gillade vad regeringen hittills hade gjort i Kongo, men han tyckte att det vore rimligt om den svenska riksdagen fick en aldrig så kort redogörelse för hur regeringen såg på Kongosituationen i dag. Jag har i samråd med representanter för utrikesdepartementet försökt att göra en skildring av läget och vår bedömning av det i dag.

Det är klart att möjligheterna att snabbt få fullständiga och korrekta informationer om utvecklingen inte är så goda som vi skulle önska. FN förmedlar tyvärr inte självt några nyheter från Kongo, och de upplysningar som kom-

mer fram till pressen är ofta förvrängda och ofullständiga. Rapporterna till de svenska militära myndigheterna hinner ofta inte fram i tid för att korrigera sensationsmeddelandena. Det är i syfte att förbättra nyhetstjänsten som vi tagit vårt initiativ till överläggningar med Förenta Nationernas sekretariat, och just nu befinner sig några representanter från försvarsstaben och utrikesdepartementet i New York i det uppdraget. Vi hoppas att allmänhetens legitima behov av snabba och korrekta nyheter från Kongo i fortsättningen skall kunna tillgodoses bättre än som tidigare ofta varit fallet.

När Hammarskjöld for till Kongo den 12 september var det för att genom förhandlingar på platsen, både med den nya Adoulairegeringen, vars tillkomst i parlamentariska former i och för sig kan betraktas som en seger för Förenta Nationerna, och med Tshombe, som sagt sig åtminstone i princip acceptera Förenta Nationernas uppdrag enligt 21-februariresolutionen, försöka få de av Förenta Nationerna beslutade riktlinjerna genomförda i praktiken.

Vilka var dessa riktlinjer? Ja, det var att förhindra inbördeskrig och fortsatt inre söndring, att avlägsna de utländska politiska och militära rådgivarna och att utnyttja världsorganisationens resurser för att ekonomiskt sätta ett enat Kongo på fötter.

Hammarskjöld kände svårigheterna, men han misströstade inte. Genom närvaron av FN-trupperna, som nyligen hade förstärkts, ansåg sig Hammarskjöld ha en rätt stark förhandlingsposition. Nu blev det inte Hammarskjöld själv som fick fullfölja förhandlingarna. Det lönar sig inte att spekulera om vad det hade betytt, därest hans enastående auktoritet och förhandlingsskicklighet här hade kommit till användning. Genom överläggningar, som fördes av Hammarskjölds nära medarbetare och helt i hans anda, nåddes ett eldupphöravtal mellan Förenta Nationerna och Tshombe den 20 september. Därigenom hoppades man att få ett slut på det onormala och otillfredsställande läge som rätt se-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

dan månadsskiftet augusti—september. Avtalet har sedan fullföljts genom en ny uppgörelse den 13 oktober, och ansträngningar pågår just nu att genomföra utväxling av fångar och andra åtgärder för normalisering av läget.

Förenta Nationerna har härigenom naturligtvis inte uppgivit sina mål för Kongoaktionen, och förhandlingarna på grundval av 21-februariesolutionen fortsätter. Naturligtvis blir dessa förhandlingar svåra. Nya bakslag kan befaras, och även i bästa fall kommer det att dröja lång tid innan de politiska och ekonomiska förutsättningarna för ett enat Kongo är skapade. Till dessa förutsättningar hör otvivelaktigt avlägsnandet av de utländska legionärerna, vilka bär ett så tungt ansvar för att delar av befolkningen i Katanga kommit att mistro Förenta Nationerna och ibland med våld har sökt hindra dess arbete.

Vi har emellertid ingen anledning att kasta yxan i sjön. Det finns också omständigheter som kan inge en låt vara begränsad optimism. Tshombe själv, till skillnad från några av hans närmaste män, tycks vara inställd på att komma till en allvarlig förhandling med Adoula-regeringen och tycks erkänna behovet av ett samarbete mellan alla delar av Kongo. Åtminstone hittills har inte någon av stormakterna genom sin hållning ställt sig i vägen för ett sådant samarbete. Den belgiska regeringen har genom sin nye utrikesminister, herr Spaak, visat klar villighet att föra sin politik i nära anslutning till Förenta Nationernas målsättningar i Kongo, och Förenta Nationerna självt har genom omgrupperingar av sina militära styrkor och genom tillförseln av nya vapen, bl. a. flygplan och luftvärnsartilleri, förbättrat sitt utgångsläge när det gäller att hindra incidenser och oansvariga tilltag från den lokala militärens sida.

Framtiden är oviss, och vi kunde inte, när beslutet om vårt deltagande i Kongoaktionen fattades, förutse den faktiska utveckling som vi nu bevittnar. Även de svenska soldaterna, som gör sin insats i Kongo på ett så utomordentligt hedrande sätt i FN:s tjänst, kan ånyo kom-

ma i farofyllda situationer. Läget har inte förändrats på ett sätt som gör det tillrådligt eller försvarligt för oss att ompröva vårt engagemang. Vi har förtroende för Förenta Nationernas vilja att handla i enlighet med stadgan och de fattade besluten. Att svika FN i Kongo skulle inte stå i överensstämmelse med vår grunduppfattning om vad vår utrikespolitik förpliktigar och berättigar oss till i vårt internationella handlande.

Herr BOHEMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först och främst be att få framföra mitt uppriktiga tack för den senare delen av statsministerns anförande, där han redogjorde för svenska regeringens inställning under nuvarande förhållanden till läget i Kongo och det svenska engagemanget där.

Jag har ju aldrig — något som statsministern inte heller lät framskynta — yrkat på att svenska regeringen på något vis skulle undandra Förenta Nationerna sitt stöd i Kongo. Jag ansåg det endast vara av stort intresse, att kammaren och riksdagen kunde få veta regeringens syn på dessa spörsmål. Det har vi nu fått.

Jag måste säga att jag med stor tillfredsställelse hälsar den åtgärd som regeringen har vidtagit, nämligen att skicka ut militär och annan personal till New York för att söka åstadkomma en bättre förbindelsetjänst mellan de svenska styrkorna och regeringen, varigenom vi bättre kan följa vad som händer där nere och få tillförlitligare underrättelser därifrån. Svenska militärer skulle på det sättet kanske också i någon mån hemifrån Sverige kunna utöva inflytande på användningen av de svenska trupperna i Kongo och deras disposition.

Den risk som föreligger är egentligen att de svenska trupperna kan komma att invecklas i verkliga strider i det inbördeskrig, som kan uppstå i Kongo. Det är därför som jag över huvud taget är ytterst angelägen om att man från svensk sida så noga som möjligt skall följa ut-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

vecklingen, så att ett ingripande i den ena eller andra riktningen kan ske i rätt tid. Vi hoppas och tror att Hammar-skjöldes intentioner kommer att fullföljas av hans efterträdare, men då vi inte vet vem efterträdaren är och då vi inte vet hur han kommer att kunna fullgöra sitt ämbete, är en snabbare förbindelse-möjlighet av stor och avgörande betydelse. Jag ber att få tacka för att regeringen velat informera oss om att den nu gör försök att åstadkomma en sådan förbindelse.

Eftersom jag i alla fall har några minuter kvar skulle jag, herr talman, med anledning av den första delen av statsministerns anförande bara vilja säga, att vad jag inskränkte mig till var att konstatera, att musiken i dagens regeringsdeklaration föreföll mig att vara helt annorlunda än musiken i anförandet inför Metallindustriarbetarförbundet. Det må vara hänt att detta kan vara felaktigt och att det när det gäller ordalagen inte finns någonting i det ena, som strider mot det andra, men för den som har ett s. k. musikaliskt öra tror jag att intrycken i alla fall har varit annorlunda.

Emellertid tycker jag att det är fullständigt onödigt och meningslöst att nu uppehålla sig vid huruvida den ena eller den andra har förändrat sina ståndpunkter eller förskjutit dem. Huvudsaken är att det kan konstateras, att i det läge som uppkommit alla goda krafter vill medverka till att de förhandlingsresultat som vi skall åstadkomma blir så goda som möjligt. Jag ser ingen anledning för statsministern att betvivla att det även i oppositionen finns medlemmar, som därvid kan göra någon nytta.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! När jag råkade komma in i kammaren fann jag till min överraskning, att statsministern hade hämtat krafter för att återuppta diskussionen — en diskussion, såvitt jag förstår, av samma innebörd som den vi redan förut har fört.

Jag har inte hört den första delen av anförandet, men när jag kom in ställdes

jag inför frågan, huruvida det verkligen var så att man kunde räkna med att från oppositionens sida få till stånd en samverkan när det gällde att söka utforma en enhetlig svensk linje vid kommande förhandlingar.

Jag trodde att det ganska klart hade framgått av mitt tidigare anförande, att jag för min del mycket bestämt utgick ifrån att det genom det regeringsmeddelande, som vi har fått i dag, borde finnas goda förutsättningar för en samverkan för att göra det bästa möjliga av den situation som nu föreligger och som visserligen är annorlunda än den vi skulle ha önskat men som vi inte kan annat än anpassa oss efter.

Så långt är den saken klar.

Jag kan förstå av herr Bohemans replik, att statsministern i sitt anförande ånyo uppehållit sig vid Metall-talet. Jag skulle finna det i och för sig mycket tacksamt att här närmare utveckla, vad det är i detta Metall-tal som har kommit att i hög grad förrycka diskussionen i detta ämne. Jag ifrågasätter dock huruvida det nu, när vi ändå har kommit så långt att vi är överens om att börja på ny kula från den utgångspunkt, som föreligger i dag, verkligen är lämpligt att återigen öppna process i denna sak.

Det må vara nog sagt, att Metall-talet var så negativt till sin innebörd, att man närmast skulle kunna tro att regeringen var fullt förtrogen med tanken att vi skulle komma att hamna utanför europamarknaden och att frågan var huruvida det verkligen vore värt att offra de epokgörande framsteg, som gjorts i fråga om ekonomisk politik, arbetsmarknadspolitik m. m. tack vare den svenska regeringen — allt detta kunde man få avstå från om man anslöt sig till den gemensamma marknaden. Däremot fanns det inte ett ord för att inför denna arbetarpublik tala om hur betydelsefullt det var att vi verkligen kom med i denna marknad och vilka verkningarna skulle bli för den händelse vi inte gjorde det. I talet staplades bara på varandra de omständigheter, som både med hänsyn till neutraliteten och den inre ekonomiska politiken gjorde det mycket tveks-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

samt, huruvida det var värt offret att ge sig in på europamarknaden.

Det var ju detta som kom att verka som en chock på oss andra, som ändå hela tiden har levat i den tron att vi alla förenades i en bestämd positiv önskan om att kunna komma så fullständigt som möjligt innanför tullmuren på Europas kontinent.

Men, som sagt, jag skall inte fortsätta med att föra denna debatt vidare. Jag tycker att statsministern skulle kunna nöja sig med uttrycken för den lojalitet, som han i alla fall vet att han kan räkna med här i landet. Det skulle vara roligt att någon gång få ett erkännande av att så verkligen är förhållandet. Att vi har olika åsikter är en sak, men lojaliteten finns där, och i detta fall, då det inte gäller partier utan det gäller landet som sådant, skall ingen behöva ifrågasätta att den lojaliteten i fortsättningen skall räcka till för att göra det bästa möjliga av den situation som nu föreligger.

Jag vill i likhet med herr Boheman tacka för vad statsministern har sagt till upplysning om situationen i Kongo. Jag tror att det var välgörande inte bara för oss, utan för svenska folket i allmänhet, att få del av de upplysningar statsministern i det hänseendet har kunnat lämna.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:
Herr talman! Eftersom jag i mitt första anförande efterlyste möjligheten till en bättre direktkontakt mellan den svenska försvarsstaben och staben i New York, vill jag nu efter att ha hört statsministerns upplysningar begagna tillfället att uttala min tillfredsställelse över att min begäran synes vara förverkligad.

För övrigt skall jag bara helt kort instämma med de synpunkter beträffande samarbetet i fortsättningen mellan de olika partierna, som har framförts av herr Boheman. Statsministern säger att konstruktiva uppslag från oppositionens sida hittills har varit obetydliga, för att inte säga obefintliga, men jag vill understryka att debatten hittills praktiskt taget helt har gällt anslutningsformen. I det förberedelsearbete som härefter

skall ta vid är ju den saken avgjord och någon debatt därom behöver inte inflamma det kommande samarbetet.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag kan väl föreställa mig den skräckblandade förvåning, som min sånglärare skulle ha erfarit, om han hade anat att ett anförande av mig skulle komma att underkastas en musikkritisk analys av det slag som herr Boheman här presterade! Det är en stor ära för mig, men tyvärr är det inte som musiker jag tror mig ha en uppgift att fylla i samhället. Jag tror det vore bättre att analysera vad jag har sagt än att analysera i vilket tonläge jag har sagt det.

Tänk om det går så illa att ni missuppfattar mig på samma sätt i dag! Nu är alla nöjda och belåtna och säger att jag hållit ett bra tal. Tänk om det bara beror på rösten och att ni när ni läser talet säger: »Han är ju precis likadan som förut!» Hur går det då?

Jag tror därför att det är mycket farligt att ta så kraftigt intryck av hörsel fenomenen, som somliga av herrarna tycks ha gjort. Jag vidhåller att det inte finns några skillnader mellan vad vi har sagt från regeringens sida förut och vad vi har sagt i dag, och jag kan inte förstå av vilken anledning det skall vara nödvändigt att ideligen fastna vid att det finns skillnader.

För att visa att talet inför metallindustriarbetarkongressen hade ett positivt innehåll skall jag läsa in ett avsnitt i kammarens protokoll, nämligen den passus där jag talar om lämpligheten av att förhandla. Jag sade bland annat: »Det är vår förhoppning att förhandlingar nu kommer i gång för att utrona möjligheterna att nå fram till det positiva mål som vi klart och konsekvent har eftersträvat: att upphäva den ekonomiska splittringen och skapa en västeuropeisk stormarknad. Det finns ingen anledning att se med pessimism på läget, att utbreda den föreställningen att det skulle vara omöjligt för de neutrala länderna att nå fram till ett tillfredsställande eko-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

nomiskt arrangemang med Europamarknaden. Vi står inför stora och invecklade problem som sannerligen inte är lättlösta. Samtidigt hyser vi den uppfattningen att de sakliga argumenten för att skapa en stormarknad som omfattar 300 miljoner människor har en så stor tyngd att alla parter borde ha ett starkt intresse av att förhandlingarna leder fram till ett resultat som kan tillfredsställa de skilda legitima intressen som gör sig gällande.»

Jag skulle kunna fortsätta med läsningen. Det torde inte vara möjligt att av dessa uttalanden få stöd för uppfattningen, att det är ett negativt, ett isolationistiskt anförande. Men det är ju, herr Ewerlöf, vad jag har sagt hela tiden, och det är för mig obegripligt att debatten i dag lagts upp så som oppositionen gjort.

Jag noterar nu med största tillfredsställelse att man är beredd att samverka för framtiden. Jag tror — och det trodde vi inom regeringen när vi skrev regeringsdeklarationen — att det viktiga, det som betydde någonting, var strävandena att förena politikerna och näringslivets representanter i arbetet på att bygga upp en svensk förhandlingsposition.

Jag vill inte alls bestrida, herr Boheman, att det inom oppositionen och framför allt inom näringslivet finns utomordentliga krafter som skulle kunna göra oss stora tjänster vid uppbyggnaden av denna förhandlingsposition. Det var inte min mening att vinka med kallasshanden. Tvärtom — vi vill gärna få det stöd som utnyttjandet av dessa krafter innebär. Men då fordras, att även de tar hänsyn till de faktiska förhållandena, till vad vi har sagt, till våra intentioner. Inte blir det en förtroendefull samverkan, om de börjar detta samarbete med den känslan att regeringen har

motvilligt pressats till eftergifter, men innerst inne är anhängare av en svensk isolering. Just för att möjliggöra ett förtroendefullt samarbete i fortsättningen tror jag att det är nödvändigt att man rensar bort missuppfattningarna om vad som har förevarit.

Herr BOHEMAN (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Jag betvivlar inte ett ögonblick att statsministern är omusikalisk, men jag är övertygad om att han är så intelligent, att han förstår precis vad herr Ewerlöf och jag menar. Jag är också övertygad om att han kan acceptera om jag säger, att hans regeringsförklaring i dag understryker de positiva sidorna av ett samarbete när det gäller den gemensamma marknaden mer än olägenheterna, medan dessa senare underströks mera i Metallanförandet.

Men jag tycker att detta nu är fullkomligt likgiltigt. Eftersom vad som i dag föreligger är en regeringsförklaring håller jag mig uteslutande till den, och jag anser att den är i många avseenden tillfredsställande. Det har jag givit uttryck åt. Jag har också sagt att i den situation, där vi nu befinner oss, behöver alla goda krafter samverka, och jag tycker att det ändå borde kunna vara en källa till ganska stor tillfredsställelse för regeringen, att en sådan förklaring görs.

På framställning av herr talmannen beslöts, att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Kammaren åtskildes kl. 17.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 oktober eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen i anledning av det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 186 avsedda meddelandet.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! I en replik på förmiddagen uttalade statsministern sin förvåning över att oppositionspartierna över huvud tagit upp en debatt om alternativet »anslutning» i dagens överläggning. Frågan är ju avgjord genom regeringens beslut att förhandla om associering. Visserligen är saken klar, men detta får väl inte hindra dem, som tvivlar på att detta beslut är det enda riktiga, att framföra argumenten för sin mening. Om så vore fallet, skulle ju debatten i dag vara ganska meningslös.

Det är en detaljfråga i det stora spörsmålet om vårt lands ställning till Europamarknaden som jag hade tänkt att belysa i mitt anförande, och den gäller jordbrukets ställning i Europamarknaden. Denna fråga har intagit en mycket framskjuten plats i den allmänna debatten. Där rör vi oss också på ett område som är svårare att bedöma än när det gäller näringslivet i övrigt. I Romfördraget har medlemsländerna i den gemensamma marknaden visserligen kommit överens om att driva en gemensam jordbrukspolitik, men övergången skall ske successivt under en sexårsperiod, och ännu har man endast delvis kommit till några påtagliga resultat. Fortfarande är därför den praktiska utformningen av jordbrukspolitiken inom EEC mycket allmänt formulerad både när det gäller politikens mål och medel.

När man mot varandra skall väga fördelar och nackdelar för jordbruket av att vårt land kommer med i EEC, är det

många olika frågor som dyker upp. En fråga gäller den prisnivå, som kommer att förverkligas inom den gemensamma marknaden. Där visar gjorda jämförelser att de svenska producentpriserna hittills legat på en nivå som ganska nära ansluter sig till genomsnittet för Västeuropa. Det gäller framför allt vid en jämförelse med de största avnämarna av vår jordbruksexport, nämligen England och Västtyskland. För dagen torde det därför i detta avseende icke erbjuda några svårigheter för jordbruket att klara ett handelspolitiskt samgående med övriga västeuropeiska länder. Men vad blir det för konsekvenser för oss, om vi kommer att stå utanför den gemensamma marknaden? Den gemensamma jordbrukspolitiken syftar till att höja produktiviteten inom jordbruket genom olika rationaliseringsåtgärder, såsom vi bedrivit jordbrukspolitik i vårt land sedan lång tid tillbaka. Syftet är att öka livsmedelsproduktionen och göra gemenskapen så oberoende av import som möjligt. Detta skall man bl. a. vinna genom en avskärmning mot omvärlden och genom preferenser mellan medlemsländerna. Vad kan detta få för följder för oss?

Vi kan se på vår handel med livsmedel under det gångna året. Vi exporterade livsmedel för 390 miljoner kronor under 1960, och därav gick 72 procent till länder inom EEC jämte England och Danmark. Om fiskexporten räknas med, blir exportsumman ungefär 445 miljoner kronor. Om vi bleve kvar utanför EEC, kunde vi få svårigheter att i framtiden avsätta vårt exportöverskott till de traditionella marknaderna. Vi har visserligen redan nu tullmurar att klättra över, men om livsmedelsproduktionen inom EEC ökas som man avsett, kan det över huvud taget bli omöjligt för oss att exportera. Vi kan i stället till och med riskera att få taga emot en dumpingexport från EEC, om totalproduktionen där

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

ökar snabbare än konsumtionen. Det är därför inte alls säkert att vi kan behålla vår jordbrukspolitiska handlingsfrihet, om vi stannar utanför EEC. Om vi dels får svårigheter med vår egen export, dels riskerar att även inom landet få konkurrera med billigare livsmedel, kan vår handlingsfrihet bli en illusion.

En annan väsentlig fråga i diskussionen gäller den jordbrukspolitiska målsättningen. Enligt Romfördraget skall jordbrukspolitiken inom den europeiska gemenskapen tillförsäkra jordbruksbefolkningen »en skälig levnadsstandard». Enligt vårt sexårsavtal skall jordbrukarna erhålla inkomstlikställighet med industriarbetarna i de två lägsta dyrorterna. Vi har alltså en betydligt mera preciserad målsättning i Sverige än inom EEC. Det har också bland andra jordbruksministern anfört som skäl mot en svensk anslutning till EEC. Men är skillnaden i själva verket så stor? Hur har det gått att förverkliga den tänkta inkomstlikställigheten hos oss? Av naturliga skäl har man inte kunnat göra några egentliga beräkningar av utvecklingen sedan 1959. Tiden har varit för kort ännu. Men vi vet att inkomstklyftan beräknades till 3 600 kronor, när vi började det nuvarande sexårsavtalet för två år sedan. Av denna skillnad skulle en tredjedel eller 1 100 kronor täckas av avtalet. Resten skulle jordbrukarna själva täcka genom att få behålla rationaliseringsvinsten vid jordbrukets rationalisering. Inom jordbrukarkretsar ser man emellertid ganska pessimistiskt på den hittillsvarande utvecklingen. Visserligen fungerar avtalet rent tekniskt efter beräkning, och de olika spärreglerna utlöses med jämna mellanrum, men den enskilde jordbrukaren frågar sig onekligen, hur det verkar för honom. Inom stockholmsområdet, där Mjölkecentralen har sin verksamhet inom mejeribranschen — ett område som jag själv tillhör — har vi under hela halvåret i år haft ett lägre producentpris på mjölk än under motsvarande tid i fjol. Prisstegringen på smör och konsumtionsmjölk har inte ens räckt till för att ge producenten samma pris som i fjol

och ännu mindre räckt till för någon prishöjning. De ökade omkostnaderna inom mejeridriften och vid distributionen har åtit upp hela inkomstökningen för mejeriet. Priserna på brödsäd sänktes med två kronor per deciton i höst. Även om vi vet att den ena kronan går till skördeskadeskyddet, innebär det en kännbar prissänkning för spannmålsodlaren. De nu anförda exemplen kan fortsättas på många andra områden. Samtidigt har vi bevitnat en betydande inkomststegring för andra grupper och befarar bl. a. en kraftig stegring av produktionskostnaderna efter den kommande avtalsrörelsen. Det är därför inte underligt, om jordbrukarna ser pessimistiskt på möjligheterna att utjämna inkomstklyftan sådan den beräknades i sexårsavtalet. Skillnaden blir då kanske inte så stor mellan vår inkomstlikställighet och en »skälig inkomststandard» inom EEC.

Möjligheten att bevara vår alliansfrihet och ändå gå in som medlem i EEC har redan tidigare behandlats i dagens debatt. Jag vill bara framföra några synpunkter på denna fråga ur beredskapsynpunkt — en fråga som även den redan tidigare har varit föremål för uppmärksamhet. För att vi skall kunna bevara vår alliansfrihet är det nödvändigt att även ha sört för vår livsmedelsberedskap. Annars kan möjligheten att hålla oss neutrala bli ett talesätt utan egentligt innehåll. Det är en utbredd uppfattning, att vi har en tillräckligt stor livsmedelsproduktion inom landet för närvarande för att klara landets försörjning även vid en avspärrning. Tidvis har vi ju till och med haft bekymmer för att finna avsättning för vårt produktionsöverskott. Men den omständigheten att vi exporterar jordbruksprodukter betyder ju inte att vi är mer än självförsörjande i fråga om livsmedel. Importen av livsmedel och förnödenheter för produktionen — gödselmedel, fodermedel och framför allt traktorbränsle — är betydligt större än exporten. Självförsörjningsgraden under hela 1950-talet har beräknats till cirka 93 procent och beräknades i slutet av årtiondet ha sjunkit

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

till mellan 85 och 90 procent. Jordbrukets sårbarhet är också mycket större nu än under det senaste världskriget. För varje dag som går blir det färre människor sysselsatta inom jordbruket. Den ökade mekaniseringen, som kommer i stället, är helt baserad på importerade drivmedel. Den minskade tillgången på mänsklig arbetskraft och kreaturslös drift har medfört en mer extensiv jordbruksdrift än tidigare. Produktionen av livsmedel har därför under de senaste åren inte varit större än i slutet av 1930-talet, trots de framsteg som jordbruket gjort i många avseenden både när det gäller växtodling och djurskötsel. Sedan slutet av 1930-talet har emellertid vår folkmängd ökat med 18 procent. Om vi skall kunna klara livsmedelsförsörjningen vid en avspärrning, är det därför nödvändigt att vi utnyttjar alla produktionsresurser inom jordbruket. Den bästa beredskapen på livsmedelsfronten är en väl utbyggd levande produktion. Om vi blir utestängda från den gemensamma marknaden och får svårigheter att få avsättning för vår jordbruksexport, kommer detta inte att öka självförsörjningsgraden inom landet utan snarare tvärtom, ty det kommer att innebära minskade möjligheter att utnyttja hela produktionsapparaten så effektivt som möjligt på jordbrukets område.

En anslutning till EEC väntas medföra stora fördelar för samhället i dess helhet, medan motsatsen kan inträffa om vi tvingas stå utanför. Det som är fördelaktigt för samhället i stort är givetvis också till gagn för jordbruket. Direkt har landets jordbrukare intresse av en anslutning bl. a. som ägare till hälften av den svenska skogsarealen och med hänsyn till den produktion som kommer från skogen. Men även indirekt har jordbruket nytta av goda konjunkturen inom landet med ty åtföljande goda avsättningsmöjligheter för jordbrukets produkter. Det borde också erbjuda fördelar för vårt land att som medlem få en chans att delta i de diskussioner som berör den gemensamma jordbrukspolitikens utformning. Det är en fördel som det är tveksamt om jordbruket får vid

en associering, även om handelsministern har förklarat sig ha uppmärksamheten riktad på dessa frågor.

Som jag sade redan inledningsvis rör vi oss här på ett område, där det är svårt att i förväg bedöma utvecklingen. Både England och Danmark har emellertid genom sin inträdesansökan i EEC visat att de är beredda att efter modifieringar som kan vinnas förhandlingsvägen acceptera en gemensam jordbrukspolitik. Den engelska regeringen torde därvid möta mycket större svårigheter än vi med hänsyn till jordbrukspolitikens utformning i England. Den har dock utfäst sig att ta hänsyn till sitt jordbruks vitala intressen vid de förhandlingar om anslutning som inletts. Ösökt tränger sig den frågan på, varför vår regering och vår jordbruksminister inte velat ens undersöka möjligheterna även för vårt land att på acceptabla villkor vinna inträde i den europeiska gemenskapen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eskilsson frågade varför inte Sverige gjort ansökan om medlemskap, när England och Danmark har gett sig in på att göra det. Jag förmodar att herr Eskilsson med någon eftertanke kan konstatera, att det för England och Danmark inte existerar något neutralitetsproblem, ty de är ju redan Atlantpaktstatsater, herr Eskilsson!

Herr Eskilsson och jag var fullständigt sams när det gäller de skavanker som vår livsmedelsförsörjning har. Jag konstaterar också att herr Eskilsson och jag ser likadant på saken när det gäller jordbrukets intresse av en köpkraftig hemmamarknad. Men jag undrar om inte herr Eskilsson då också ställer sig något betänksam gentemot en gemensam arbetsmarknad, som kan pressa ned köpkraften på den svenska hemmamarknaden och därigenom försvåra avsättningen inom landet.

Jag fäste mig vid att herr Eskilsson var överens med mig om att vårt överskott i många hänseenden är att betrakta som

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

skenbart när det gäller jordbruksprodukterna. Herr Eskilsson var överens med mig om att det faktiskt förhåller sig så — bortsett från vissa produktionstoppar — att man dock får räkna med att vår produktion redan nu icke motsvarar försörjningsbehovet. Han påpekade i alla fall att vi exporterar jordbruksprodukter och att det kan bereda svårigheter. Ja, det är alldeles riktigt, det blir på det sättet så länge vi importerar drivmedel och fodermedel och på det viset håller produktionen stor, men det ger intet fast underlag för folkförsörjningen. De omställningsförhållanden, som ett inträde i EEC skapar, är givetvis så pass väsentliga att man nog kan tänka sig att få värre svårigheter att kämpa med än ett överskott på jordbruksmarknaden.

Till sist vill jag konstatera den förnöjsamhet med vilken herr Eskilsson tycktes vilja acceptera en lägre prisnivå än avtalet lovat jordbrukarna, bara vi kom med i EEC. Han sade att det nog inte blev bättre men att det ser så illa ut med möjligheter att göra överklighet av avtalet att det nog inte bleve någon större skillnad.

Allra sist vill jag framhålla att det fordras visst kurage att på en gång tala om medlemskap i EEC och samtidigt gå in på jordbruksproblemet, där undantagen från detta medlemskap blir det väsentliga och den gemensamma jordbruksmarknaden blir det lidande som man får försöka övervinna.

Herr **ESKILSSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet egentligen inte vad jag skall vända mig emot i herr Nilssons anförande, eftersom han betonade så många punkter där vi var överens. Herr Nilsson framhöll emellertid att jag hade uttryckt en mycket stor grad av förnöjsamhet, när jag förklarade att utvecklingen enligt vårt sexårsavtal inte såg ut att te sig bättre än om vi komme med som medlem inom EEC och fick del av den skäligen inkomststandard som detta avtal utlovar.

Problemet ligger väl inte till på det viset, herr Nilsson. Meningen med den

gemensamma Europamarknaden är ju att för hela vårt näringsliv skapa en större marknad, att ge vårt näringsliv över huvud taget ett större utrymme för avsättning av dess produkter. Om vi får fördelarna av den större marknaden, med allt vad det innebär av ökade produktionsmöjligheter, menar jag att detta också kommer att återverka på jordbrukets möjligheter att få en fullgod avsättning för sin produktion.

Vi har redan sett att det kan bereda svårigheter att få ut de priser som sexårsavtalet har avsett att ge. Dessa svårigheter kan öka i ännu högre grad, om vårt marknadsutrymme minskas och om vi dessutom får konkurrera med jordbruket inom andra länder, som har lägre produktionskostnader än vi bl. a. när det gäller arbetslönerna.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis en svaghet i den diskussion herr Eskilsson och jag för. Det sakliga underlaget för bådas vår uppfattning är EEC:s »skäligen inkomst» och det svenska jordbruksavtalets krav på »likställighet». Vad dessa två saker blir i praktiken är naturligtvis inte alltför mycket att gräla om. Men att redan i detta sammanhang ge avkall på kravet om likställighet, som vi är avtalsenligt lovade, tycker jag var litet värdslost.

Annars kan väl herr Eskilsson och jag förstå varandra ganska bra om vi säger, att vi vet ju inte vad man kan komma fram till för förslag och ha för möjligheter. Jag är inte alls säker på att herr Eskilsson och jag, när förslagen ligger på bordet, har lika lätt att svälja allt vad man serverar oss som herr Eskilsson tycks vara lagd för i dag.

Jag tror inte det tjänar någonting till att försöka förgylla upp EEC-anslutningen. Om herr Eskilsson svarar att det kanske inte tjänar så mycket mer till att som jag kritisera och vara skeptisk, kan jag väl i fridens namn hålla med honom om att vi får väl vänta och se. Som jag sagt tidigare i dag: Det där med

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

association kan tänkas i så många grader och former som de nittionio sätten att tillaga rabarber. Låt oss gräla om rabarbern när den är serverad.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara inlägga en protest mot att herr Nilsson sagt att jag har givit avkall på målsättningen för den svenska jordbrukspolitiken. Det har jag inte gjort. Jag har endast visat hur utvecklingen varit under de gångna två åren och vilka farhågor detta har medfört inom jordbrukarkretsar för svårigheten att få ut de priser som sexårsavtalet var avsett att ge. Men detta innebär väl inte att jag personligen förklarat mig vara beredd att gå ifrån de utfästelser som man har givit enligt sexårsavtalet.

Sedan ber jag herr Nilsson observera att vad jag kritiserade i mitt anförande var att man inte undersökt, vilka möjligheter som hade erbjudit sig för oss att komma med som medlem i EEC. Jag har sagt att man åtminstone bort kunna göra denna undersökning, innan man kategoriskt ställt sig utanför. Man borde ha undersökt vilka fördelar och möjligheter ett medlemskap medförde, innan man tackade nej.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag skall så här efter middagen inte försöka intressera kammaren för min mer eller mindre personliga syn på den intrikata frågan om formen för vårt lands anslutning till den europeiska ekonomiska gemenskapen. Jag biträder i denna del i huvudsak de synpunkter som anförts av herr Ewerlöf. Jag kan emellertid inte låta bli att ytterligare peka på att ett fullt medlemskap dock skulle ha erbjudit åtskilliga fördelar, som associationsformen inte skänker. Om alternativet fullt medlemskap funnits, hade exempelvis ingen av de sex kunnat kräva, att skogsprodukterna skulle undantagas — det har ansetts att risk föreligger att från Frankrikes sida ett dylikt krav skulle komma att ställas.

Därtill kom att vårt land vid fullt medlemskap skulle sitta med i rådet och kunde använda sina röster inom gemenskapen på det sätt som bäst främjade våra intressen.

Jag är emellertid medveten om att fullt medlemskap inte utgör en allena saliggörande lösning, och det är dessutom osäkert om en svensk ansökan om sådant medlemskap, innefattande förbehåll för vår alliansfria politik, över huvud taget skulle ha utsikt till framgång. Professor Hallsteins uttalande härförleden måste självfallet i denna del tillmätas visst vitsord.

Det väsentliga är trots allt inte formen, utan den omständigheten att vårt land nu helhjärtat söker anslutning. Det är därför i och för sig glädjande att regeringen — om jag fattat regeringsförklaringen rätt — ställt sig klart positiv till en svensk anslutning som associerad, vad nu detta fina ord innebär, och till skapande av den strukturella förbindelse med den europeiska gemenskapen, som på längre sikt är oundgängligen nödvändig för vår fortsatta välständsutveckling. Detta måste ju på sätt och vis, om också i begränsad omfattning, innebära en solidaritetsförklaring med de europeiska folken från svensk sida, som måste skapa en förbättrad förhandlingsatmosfär när vi inlämnar vår ansökan.

Jag hälsar med tillfredsställelse, att regeringen understryker vårt livliga intresse av att delta i en integrerad europeisk marknad vilken, vad man än må säga därom, ur de deltagande ländernas synpunkt sett är ett politiskt storverk och att regeringens linje inte innebär isolering från de europeiska samarbetssträvandena. Att herr statsministerns famösa uttalande på Metalls kongress givits en annan tolkning må hans excellens förlåta. Han får tydligen akta sig för att låta lika arg en annan gång.

Enligt min åsikt hade det emellertid varit ännu mer glädjande, om regeringen i sin deklaration hade underlåtit att kringgärda sitt ståndpunktstagande med reservationer i en viss punkt. Jag tänker härvid på att regeringen även denna gång begagnar tillfället att vädra låg-

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

tulltanken, i och för sig teoretiskt aktningssvärd. En del av de besvikelser som vår handelspolitik på det europeiska integrationsområdet råkat ut för från Parisförhandlingarnas sammanbrott 1958 och till nu har av allt att döma sammanhängt med att man på regeringshåll inte kunnat frigöra sig från tanken, att harmoniseringen av tullarna måste ske med vår svenska tullmur som riktpunkt. Det har förvånat många att regeringen kört fast sig i denna tanke, som för dagen måste framstå som orealistisk. Att föra fram den även nu måste vara en olycklig förhandlingstaktik. Jag är rädd för att det endast kan vara ägnat att skärpa motpartens ståndpunkt.

I detta fall är det ju icke fråga om en vanlig kollektivavtalsförhandling utan om att vinna inträde i en internationell organisation med redan fastställda stadgar. Jag tror att det för sexstatsblocket framstår såsom ett absolut minimikrav att dess yttre tullmur, som för närvarande är den centrala punkten i det hela, i huvudsak accepteras. Denna yttre tullmur är i fråga om sin arkitektur mer eller mindre ett fait accompli, som det icke är mycket att göra åt. Möjligen kan vissa tullfria kontingenter utverkas men inte mer. Skall vi ha utsikter att komma med, måste vi godtaga tullunionens arkitektur i dess huvuddrag. Sexstatsblocket lämnar säkerligen icke ut några fribiljetter; inte heller kan ett land som vårt räkna med att komma in på barnbiljett.

Herr statsministern sade visserligen i förmiddags, att tullfrågan kan det förhandlas om, och det är ju bra. Men begär vi lätnader på *ett* område, är det risk för att de sex kommer att begära kompensation på *ett* annat område och komma med yrkande att vi skall åtaga oss saker som för oss kan vara nackdelar. Det är att märka att en harmonisering av våra tullar efter den högre tullnivå, som sexstatsblocket kommer att få, icke kommer att verka höjande på vår egen inhemska prisnivå vid det förhållandet att två tredjedelar av vår import efter hand skulle bli tullfri. Att en viss diskriminering av de underutvecklade

länderna kommer till stånd är odiskutabelt, men den blir relativt begränsad, eftersom dessa länder huvudsakligen producerar råvaror, som inte kommer att drabbas av nämnvärda tullar eller som kanske rent av är tullfria. Tullhöjningen skulle framför allt drabba importvaror från USA och Kanada. Båda dessa länder tillämpar emellertid själva ett ganska rigoröst tullsysteem med relativt höga tullar. Här kan kanske så småningom ömsesidiga lätnader utverkas efter förhandlingar mellan Europablocket och dessa två stater. Rätt forum för internationella tullsänkningar är i övrigt Gatt.

Den högre tullnivån skulle för övrigt inte bara ha nackdelar utan även någon fördel, nämligen framför allt den fördelen att den skulle skänka oss ett förbättrat skydd mot dumping från utomstående länder.

Att ett gemensamt intresse finns för ett lyckosamt förhandlingsresultat, där om kan regeringen vara fullt övertygad. Det gäller inte minst näringslivets organisationer.

I anledning av vad som sagts från flera håll här i dag vill jag gärna uttala, att jag delar uppfattningen att ett svenskt deltagande i Europamarknaden icke uteslutande blir en dans på rosor, utan att medaljen har en baksida, i det att deltagandet kommer att medföra påfrestningar för många och nödvändiggöra en omfattande strukturell omställning av viktiga grenar av vårt näringsliv.

Herr talman! Jag hade tänkt att vid detta tillfälle ge uttryck för den oro och de bekymmer som man inom vida kretsar hyser för den svenska bataljonen i Kongo med tanke på de ökade risker som uppstått under den senaste tiden. Efter statsministerns anförande skall jag inte närmare ingå härpå. Jag utgår ifrån att den svenska bataljonen icke kommer att insättas i direkt offensiva militära operationer och att den målsättning för den svenska insatsen, som angavs av utrikesministern i april, alltså gäller. Men en liten sak vill jag i detta sammanhang beröra.

I svenska tidningar läser man gång

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

efter annan om »den svenska Kongoaktionen», och jag har t. o. m. i en tidning sett en stor rubrik om ett »svenskt ultimatum till Katanga». Det vore olyckligt om genom en sådan rubricering i pressen den missuppfattningen skulle insmyga sig att det är Sverige som sådant som agerar i Kongo och icke FN. Än värre vore det om opinionen i utlandet skulle få den uppfattningen. Att en viss begreppsförvirring gör sig gällande på vissa håll utomlands kom nyligen till uttryck i samband med Franska Kongos åtgärder mot de svenska missionärerna — lyckligtvis inhiberades sedermera dessa åtgärder. Jag tror att det vore lämpligt att regeringen på olika sätt söker lägga detta till rätta. Vårt lands public relation-organ har härutinnan en viktig uppgift.

Herr BRANTING (s):

Herr talman! För en stund sedan meddelade radion att ytterligare en atombomb blivit avfyrad vid Novaja Zemblja. Samtidigt fick man veta att amerikanerna i anledning av dessa sovjetiska företag nu också skulle påbörja atombombsprängningar. Jag tillåter mig att begagna detta tillfälle att energiskt instämma i de beklaganden som framförts och de protester som har höjts med anledning av den sovjetryska åtgärden att bryta atombombstoppet och börja med dessa sprängningar, vilka — såsom man kunde förutse — redan har fått den konsekvensen att man på andra håll vilj göra på samma sätt.

Jag protesterar mot detta, liksom så många andra har gjort, och beklagar det, men jag vill också vända mig mot den vanvettiga konklusionen, att detta på ringaste sätt skulle motivera att man på andra håll gör sammaledes. Anledningen till att hela mänskligheten nu är upprörd över de ryska förhållandena är ju den förgiftning av atmosfären som i sinom tid drabbar snart sagt hela jordens befolkning. Det kan väl inte vara rimligt att ta dessa åtgärder såsom motivering för att *fortsätta* på samma vis och därigenom ytterligare förvärpa situationen.

Jag har läst någonstans att den sovjetryske ledaren skulle ha förklarat, att meningen med allt detta är att man vill väcka upp mänskligheten och fästa dess uppmärksamhet på de oerhörda farorna, för att på det sättet få till stånd en sådan situation att man återigen kan ta upp förhandlingar om ett totalt avbrytande av dessa experiment och en nedskrotning av hela atombeväpningen. Detta är enligt mitt förmenande en icke på något sätt godtagbar metod att nå det åsyftade målet. Det påminner mig om försäkringsagenter som försöker få försäkringar mot krossade fönsterrutor genom att själva krossa rutor för att övertyga vederbörande butiks innehavare om nödvändigheten av att skaffa en försäkring. Vad man nu positivt måste kräva är naturligtvis att förhandlingarna återupptas på det internationella planet, så att det verkligen blir allvar av vad man på många håll säger sig eftersträva, nämligen ett totalt avlysande av dessa människofientliga åtgärder.

Jag kan inte låta bli, herr talman, att i detta sammanhang i all blygsamhet påminna om en motion, som jag och en medmotionär i andra kammaren väckte i januari 1955, där det krävdes tillsättande av en kommission som skulle införskaffa allsidiga uppgifter om atomstridsmedlens destruktiva verkningar på livsbetingelserna, med beaktande jämväl av antagliga konsekvenser av ett allmänt atomkrig, samt att i fortlöpande rapporter framlägga dessa uppgifter för riksdagen och därmed för svenska folket. Jag erinrar om detta därför att man på den tiden tycktes sova och inte förstå den fara som ligger i vad som påbörjades med atombomberna mot Japan.

Motionen förkastades naturligtvis i bägge kamrarna — den föranledde ingen åtgärd. Saken är nu gammal, begravd och förbi, men möjligen kan vi nu hoppas att en allmän insikt börjat utbreda sig beträffande nödvändigheten av internationella åtgärder gentemot dessa företag. Likaså kan vi väl hoppas att de röster tystnar, som kräver att också vi här i Sverige skall börja med dessa experiment.

Ang. de västeuropeiska integrationssträvandena, m. m.

Får jag sedan, herr talman, bara med några ord gå in på huvudämnet för dagens debatt, nämligen frågan om association till den europeiska marknaden. Debatten synes mig — jag är ledsen att behöva säga det — närmast ha skärpt motsättningarna mellan de två grupper som finns här i landet och som jag, med en kanske skandalös förkortning, skulle vilja kalla neutralister respektive Atlantpaktanshängare. Det finns alldeles uppenbart två sådana strömningar — den ena gruppen vill gå den försiktigaste tänkbara vägen, den andra gruppen beklagar att vi inte sökt inträde hos De sex. Jag tror att det — tyvärr, höll jag på att säga — finns många anhängare av den sistnämnda linjen, vilka handlar i god tro och uteslutande med hänsyn till sin bedömning av de förmåner som den linjen ur rent ekonomisk synpunkt skulle bereda Sverige. Men jag tycker icke att det bör vara tillåtet att talare, som från denna plats yttrar sig i politiska frågor, visar en sådan blindhet för de politiska sammanhangen som en sådan ståndpunkt i alla fall måste anses av slöja. Efter alla de upplysningar som lämnats om innebörden av en anslutning åt det hållet och efter upplysningarna om motiveringen för tillkomsten av unionen mellan de sex — bakgrunden var ju rent politisk — tycker jag att man inte rimligtvis kan låtsas som om man inte hade en aning om att denna fråga har en starkt politisk aspekt, som måste beaktas av oss och som vårt land inte på något sätt kan negligera. Det är icke övertygande, åtminstone är det på något sätt skorrande, när anhängarna av anslutningslinjen gör gällande att de inte alls vill rubba vår neutralitet eller vår politiskt fria ställning, sådan vi förut haft den.

Får jag bara tillägga att det förefaller mig som om dessa ekonomiska resonemang har kommit upp vid en ovanligt olycklig tidpunkt. Det kan ju inte bortses ifrån att hela det sammanförande av de ekonomiska intressena i Västeuropa, som nu sker på det ena eller andra sättet, innebär ett förstärkande av den politiska samhörigheten bland i synnerhet

Atlantpaktsländerna. Dessa frågor kommer nu upp till diskussion här i vårt land, liksom de har gjort i de övriga neutrala länderna, just under det att en ytterst allvarlig världskris oroar oss. Man får det intrycket, att här är fråga om att gräva det dike ännu djupare, som redan skiljer öst och väst, genom att man så definitivt, som nu sker, organiserar upp ekonomiska associationer på den ena sidan och har ett annat system på den andra. Menar man allvar med tanken på att leva i fred och gynna en fredlig samlevnad sida vid sida mellan olika system, som man nu säger på östsidan och som man naturligtvis också i princip ansluter sig till på vår sida, bör väl inte hela den ekonomiska aktiviteten och organisationsföretagen gå ut på att liksom spränga de två världarna ytterligare isär från varandra. Lyckligare vore väl om man så småningom kunde finna och utveckla former för även ett vidgat ekonomiskt samarbete mellan öst och väst.

Jag vill, herr talman, inskränka mig till dessa korta reflexioner.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

I tidigare utdelad plan för höstens plena har angivits, att plenum eventuellt hålles i morgon torsdag kl. 10.00, nämligen om så erfordras för fortsättning av dagens överläggning i anslutning till Kungl. Maj:ts i dag till riksdagen lämnade meddelande.

Något sådant plenum erfordras nu emellertid icke. Vid sådant förhållande kommer plenum icke att hållas i morgon.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 175, med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 176,

angående bestridande av vissa kostnader för bärgning av regalskeppet Wasa.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 177, med förslag till lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 182, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område; och
nr 183, angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående riktlinjer för en omorganisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet motionen nr 688.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 3 november t. o. m. denna sessions slut för fullgörande av erhållet uppdrag som svenskt ombud vid Förenta Nationernas församlings sammanträde i New York.

Stockholm den 25 oktober 1961

Erik Boheman

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades en av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 689, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 20.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw